Sosyalist Feminist

KAKTÜS

9

K Yayınları

Sosyalist Feminist
KAKTÜS

K. Yayınları

Sosyalist Feminist KAKTÜS
Sayı 9, Aralık 1989

Yayın Kolektifi
Banu Paker
Canan Bayraktutan
Filiz Koçali
Gülnur Savran
Hacer Ansal
Nalan Akdeniz
Nesrin Tura
Nural Yasin
Özden Dilber
Sedef Öztürk
Şahika Yüksel
Tüten Ateş
Yelda

Sahibi
Canan Bayraktutan

Yazı İşleri Sorumlusu
Nesrin Tura

Kapak Düzeni
Kevser Çoruh

Ofset Hazırlık
Print Reklamcılık

Baskı
Murat Ofset

Cilt
Gürkan Cilt Evi

Yazışma Adresi
Barbaros Bulvarı
Hüsnü Savman Sok.
Ömeroğlu Apt.
No : 12/3
Beşiktaş/ İstanbul
Tel: 159 16 28

Abone Koşulları

Yıllık	Tek sayı için
15.000 TL	3.000 TL
20 $	3.50 $
35 DM	6 DM
12	2.5
115 FF	20 FF

Açık olduğu günler

Çarşamba	Saat: 16.00 - 20.00
Cumartesi	Saat: 12.00 - 17.00

Abone ücretlerinizi T. İş Bankası A.Ş. 1041 Pangaltı/ İstanbul Şubesi **Sedef Öztürk** 300 0523365 No'lu Hesaba yatırabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

- Bu sayı çıkarken		5
- Okuyucu Mektupları		6
- Cinsiyetçi İş Bölümünün ve Erkek Egemenliğinin Kökeni	**Sedef ÖZTÜRK**	9
KAMPANYA DOSYASI		
- Kadınlar I Cinsel Tacize Karşı Dayanışmaya	**Kaktüs**	14
- Cinsel Taciz: Bize Rağmen	**Banu PAKER**	16
- Çağrı Metni		19
- Mor İğne Satış Metni		21
- Sarkıntılığa Karşı KampanyaÜzerine	**Aksu BORA**	22
- Bebek Elli Erkekler Ülkesi	**Saadet**	25
- Tanıklıklar	**Yelda, Ayla , Tüten**	27
- İsveç Raporu	**Latife FEGAN**	31
- Bir Başka Kadın Olmak Kolay mı?	**Nural YASİN**	34
RÖPORTAJ		
- Birlikte Mücadele Edebileceğimiz Travestiler Yok	**Filiz KOÇALİ**	36
TARTIŞMA		
- Tepkilerin Niteliği ve AileKurumunun Demokratikleşmesi Gereği	**Cemile ÇİÇEKÇİ**	39 42
- Demokratik AileninOlanaksızlığıÜzerine	**Nesrin TURA**	45
- Biraz da Sataşalım.Tanışalım	**Yekta**	42
- Kent ve Kadın	**Şule NİŞANCIOĞLU**	
- Bizden Biri : Bir Kadın	**Özden DİLBER**	54
TOPLANTI- HABER- YORUM		56
- Kaç Adım Geri ?	**Fitnat GÖK**	59
- Demirir-Çelik Grevi veKadınlar	**Yelda**	
- SSCB'de Kadınlar	**Jutta HEPPETAUSEN**	
- Gelenekler veÇağdaşlaşma Arasında Türk Kadını	**Yelda**	62 66
- Mor Çatı Kadın Sığınağİçin Elele!	**Kaktüs**	67
- Nürnberg'de İkiToplantı	**Şahika YÜKSEL**	68
- Kadın Eserleri KütüphanesiKuruluyor	**Kaktüs**	69
- Üfürükçü Melodi'yeDikkat '	**Özden DİLBER**	

K. Yayınları

Sosyalist Feminist KAKTÜS
Sayı 9, Aralık 1989

Yayın Kolektifi
Banu Paker
Canan Bayraktutan
Filiz Koçali
Gülnur Savran
Hacer Ansal
Nalan Akdeniz
Nesrin Tura
Nural Yasin
Özden Dilber
Sedef Öztürk
Şahika Yüksel
Tüten Ateş
Yelda

Sahibi
Canan Bayraktutan

Yazı İşleri Sorumlusu
Nesrin Tura

Kapak Düzeni
Kevser Çoruh

Ofset Hazırlık
Print Reklamcılık

Baskı
Murat Ofset

Cilt
Gürkan Cilt Evi

Yazışma Adresi
Barbaros Bulvarı
Hüsnü Savman Sok.
Ömeroğlu Apt.
No.: 12/3
Beşiktaş/ İstanbul
Tel: 159 16 28

Abone Koşulları

	Yıllık	Tek sayı için
	15.000 TL	3.000 TL
	20 $	3.50 $
	35 DM	6 DM
	12	2.5
	115 FF	20 FF

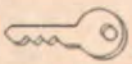

Açık olduğu günler

Çarşamba	Saat: 16.00 - 20.00
Cumartesi	Saat: 12.00 - 17.00

Abone ücretlerinizi T. İş Bankası A.Ş. 1041 Pangaltı/ İstanbul Şubesi **Sedef Öztürk** 300 0523365 No'lu Hesaba yatırabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

- Bu sayı çıkarken		5
- Okuyucu Mektupları		6
- Cinsiyetçi İş Bölümünün ve Erkek Egemenliğinin Kökeni	**Sedef ÖZTÜRK**	9
KAMPANYA DOSYASI		
- Kadınlar I Cinsel Tacize Karşı Dayanışmaya	**Kaktüs ı**	14
- Cinsel Taciz: Bize Rağmen	**Banu PAKER**	16
- Çağrı Metni		19
- Mor İğne Satış Metni		21
- Sarkıntılığa Karşı KampanyaÜzerine	**Aksu BORA**	22
- Bebek Elli Erkekler Ülkesi	**Saadet**	25
- Tanıklıklar	**Yelda, Ayla , Tüten**	27
- İsveç Raporu	**Latife FEGAN**	31
- Bir Başka Kadın Olmak Kolay mı?	**Nural YASİN**	34
RÖPORTAJ		
- Birlikte Mücadele Edebileceğimiz Travestiler Yok	**Filiz KOÇALİ**	36
TARTIŞMA		
- Tepkilerin Niteliği ve AileKurumunun Demokratikleşmesi Gereği	**Cemile ÇİÇEKÇİ**	39 42
- Demokratik AileninOlanaksızlığıÜzerine	**Nesrin TURA**	45
- Biraz da Sataşalım.Tanışalım	**Yelda**	42
- Kent ve Kadın	**Şule NİŞANCIOĞLU**	
- Bizden Biri : Bir Kadın	**Özden DİLBER**	54
TOPLANTI- HABER- YORUM		56
- Kaç Adım Geri ?	**Fitnat GOK**	59
- Demir-Çelik Grevi veKadınlar	**Yelda**	
- SSCB'de Kadınlar	**Jutta HEPPETAUSEN**	
- Gelenekler veÇağdaşlaşma Arasında Türk Kadını	**Yelda**	62 66
- Mor Çatı Kadın Sığınağı İçin Elele!	**Kaktüs**	67
- Nürnberg'de İkiToplantı	**Şahika YÜKSEL**	68
- Kadın Eserleri KütüphanesiKuruluyor	**Kaktüs**	69
- Üfürükçü Melodi'yeDikkat '	**Özden DİLBER**	

BEDENİMİZ BİZİMDİR!

CİNSEL TACİZE HAYIR KAMPANYASINA KATILIN

TANIKLIKLARINIZI BİZE GÖNDERİN

Bu Sayı Çıkarken

Bu sayımızın hazırlık süreci iki kampanyanın yoğun çalışmalarıyla içiçe girdi. Bir yandan "Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası" Sığınak Projesi'nin sunulması aşamasına gelmişti, öte yandan da " Bedenimiz Bizimdir, Cinsel Tacize Hayır !" kampanyası bütün hızıyla sürüyordu. Cinsel Taciz Kampanyasıyla ilgili oldukça geniş bir dosyayı ve Sığınak'la ilgili kısa bir haber yazısını bu sayıda bulabilirsiniz.

Sayımızda ayrıca uzun süredir ele almak istediğimiz bir konuyu işleyen bir yazı var: Sedef kadınların ezilmesinin kökeniyle ilgili çeşitli yaklaşımlara kısaca değinip feminist yaklaşımın bir örneğini aktarıyor.

"Okuyucu Mektupları" köşemize yazan Perihan İbil'in mektubu, köyde yaşayan kadınların sorunlarını içeriden aktaran bir tanıklık. Perihan'a teşekkür ediyor ve bu mektubun çok farklı ortamlarda yaşayan kadınların kendilerini anlatmalarına bir başlangıç oluşturmasını diliyoruz.

"Tartışma" bölümünde Cemile Çiçekçi'nin dergimize gönderdiği yazıyı ve Nesrin'in yanıtını bulabilirsiniz.

Dergimize dışarıdan gelen katkılar arasında Şule Nişancıoğlu'nun kent planlamasına kadın bakış açısıyla getirdiği eleştiri var. Bizim için "yeni" sayılabilecek bu konunun Türkiye'de kadın bakış açısını genişleteceğini düşünüyoruz.

Çeşitli nedenlerle kamu oyunun gündeminde tutulan eşcinseller ve travestilere biz feministlerin yaklaşımı kuşkusuz farklı. Bu sayıda cinsiyetçiliğe karşı mücadelede dayanışma içinde olduğumuz Sedef ve Demet'in kendi sorunlarını dile getirdikleri bir söyleşi var.

Epeyidir ara verdiğimiz okurlarla tartışma toplantılarımıza, 23 Aralık 1989'da "Aile ve Aile Reisliği" konusunda **Kaktüs** bürosunda, saat 14.00'te yapacağımız toplantıyla yeniden başlıyoruz.

Not: Bu sayıda kullandığımız mor iğneli kartpostalları kampanya olarak bastırdık.

S. F. KAKTÜS

OKUYUCU MEKTUBU

Dergide çalışan tüm insanlara saygılar sunarım. Benim gibi köyde yaşamakta olan bir kadına derginizde söz hakkı vermiş olmanıza çok teşekkür ederim. Benim yaşamış olduğum köy Toros dağlarının eteğinde dağlık ve yoksul bir yerdir. Köyümüzdeki insan sayısı beş-altı bin kadardır. Topraksız köy olduğu için en küçük toprağın bir parçası en değerli geçim kaynağıdır. Kocam tutsak edilip de hapise atılınca, biri iki yaşında, biri henüz karnımda olan şimdiki oğlum, iki çocuğumuz vardı.Çok zor günler yaşayacağımı sanarak epey korkmuştum. Amma bütün yükü üzerimde hissedince yeni doğan oğlumu sırtıma sarıp, iki yaşındaki kızımı da komşulara bırakıp, kimseye muhtaç olmamak için amelelik yapmaya başladım. Eski dostlarımızın çoğu ya hapise düştü, ya da yüzümüze bakmadılar, selamı sabahı kestiler. Hele bunlar "neyse, ya bir de dedikodu aldı yürüdü. Yani, "kocası hapise düştü de " falan da, filan da, ahlak dışı aşağılayıcı sözlerdi. Dedikodu çıkaranların çoğu da yine kadınlardı. Çünkü cahildi hepsi. Amma bütün bunlara karşı bıkıp usanmadan direndim. Kocamdan kaynaklanan bazı sorunlardan dolayı jandarma ve çevremden çok baskı gördüm. Artık kendi başıma da yaşayabileceğimi, kocam olmasa da çok şeyin değişmeyeceğini yavaşça da olsa öğreniyordum. Köyümüzdeki kadınlar dört dağın arasından başka gidip görmemiş. Bizler kız iken "Kızını döğmeyen dizini döver", evlenince de "Karnından sıpayı sırtından sopayı eksiltmeyeceksin"sözleriyle yaşamımızı sürdürüyoruz. Kadının şeytan olduğunu söyleyene çok rastladım. "Kadın kısmına yüz verdin mi astarını da ister" derler. Kadınlarımız kocalarından, babalarından yemiş olduğu dayağın izlerini çevreye göstermemek için eşarplarıyla iyice örterler. Zaten dayak yiyen bir kadın durumuna pek şaşırmaz .Çünkü " dayak yemeyen kadında mı olurmuş" derler. Burada kadınlar insan olduklarına veya olabileceklerine dair sözlere bile yabancılar. Bu anlayışın iyice gelenek haline gelmiş olması, doğal olarak kadının, erkek tarafından yapılacak her türlü haksızlığa boyun eğmek adeta göreviymiş gibi davranmasına yolaçıyor. Kocası tarafından dövülse de, boğulsa da hiç kimseye söyleyemez. Zaten bir eve gelin olan kadına ilk söylenen öğüt " gittiğin evde sürünsen de, ölsen de iyi geçineceksin, iki tekme iki tokat yeyip de geri gelirim sanma sakın" derler. "Şerefimizi iki paralık etme geri gelip de" derler. Baba evine geri gelmek ta baştan beri bir nevi ölüm gibi anlaşılır. Eğer bir kızın gelin gittiği evde gelinin yaptığı işlerden memnun olunmazsa, evin en küçüğünden en büyüğüne kadar kaşları çatılır ve kocası tarafından eşek sudan gelesiye kadar dövülür. Soba odunundan tut da eline ne geçerse, tekmedir, tokattır cabası. Yine herkes tarafından evin gelinine evin hizmetçisi, zaten eve geliş nedeni her türlü işi yapacak birisi gözüyle bakılır. Diyelim ki herhangi bir kadın kocasının dayak ve baskılarına, gelin olduğu evin içindeki kişilerin aşağılayıcı davranışlarına karşı tepki gösterse de baba evine

gitmeye kalkışsa, ona herkes "Sen delirdin mi kız kocanın sözlerine nasıl karşı geldin, o senin küçük tanrındır dövse de, sövse de öldürse de onun izninden çıkmayacaksın" der.Toplum içinde de geçimsiz, namussuz ve cadaloz bir kadın olarak anılarak, en genç yaşında dahi yaşamın zerreciğini bile tadmadan ömrünü çürütür. Kimileri de kendilerini bu yüzden coşkun çaylara atarlar, bazıları da ilaç içerler kendilerini öldürürler. Kadının en güç yaşamı, evlenirsem belki iyi olurum deyip de evlendiği andan sonra başlıyor. Evlenmeden önce de aslında çok zor koşullar oluyor. Mesela kıza anası babası " Sen genç bir kızsın, sağda solda pek dolaşma, seninle uğraşacak halimiz yok" diyerek onu sürekli gözaltında tutarlar. Komşunun dışında hiç bir erkekle konuşmaz, zaten bunlar ayıp ve hoş olmayan davranışlar olarak anlaşılır. Eve gelen erkek misafirlerle aynı odada bile oturup yemek yiyemez. Kadın erkekten adeta kaçar. Yaşlı kadınlarda bu durumlar pek görülmez. Köyümüzde kadın erkek evliliği genel olarak görücü usulüyle oluyor. Oğlan ve kız genelde birbirlerini görmezler. Başlık parası yoktur. Nişan düğününde oğlan tarafından alınan altınlar gelinin boynuna takılır. Evlenince de o altınlara kocası istediği gibi el koyabilir, "ben taktım onları sana" diyerek. Düğün yapmayacak, altın takmayacak erkeklerin çoğunlukla beğendiği kızı kaçırması sözkonusu. Kızın nişanlısı olduğu gibi beğenmiş olduğu kızı su yolunda veya yalnız rastladığı bir yerde kaçırırlar. Çoğunlukla bir vahşettir bu durum. Kız kaçıran erkek elinde kalın bir sopa veya silahla tehdit eder, genel olarak sopayla vurarak gitmek istemeyen bir kadını müthiş bir şekilde döver. Bir kaç gün dağlarda tutar. Dağda tecavüz eder. Ve ondan sonra da o kızı kimse alamaz. Bu namusu temizlemek için taraflar barışır ve kızla erkeği düğünsüz ve takısız everirler. Köyümüzde ve çevre köylerde çok sık olmasa da kızlara karşı tecavüz ve saldırılar oluyor. Tecavüzü önleyen durumun başında tecavüze uğrayan kızın erkek kardeşinin öç almasından korkulması geliyor. Kenarda köşede laf atma, dedikodular ve küçük düşürücü sözler. Kocası tarafından tecavüzün ise tecavüz olduğunu bilenimiz yok denecek kadar az. Yani yaşamımız bir nevi tecavüzün dışında bir şey değildir. Nedenlerini, biçimlerini bilemiyıoruz, amma gerçek böyle olmaktadır. Kadınların kız çocuğu doğurmalarının suçu da bizlere yıkılarak, boşanmamızı kabul etmemiz istenir. Zaten kadına karşı kocası "Seni boşadım, sen benden boşsun" dedi mi, artık boşanmıştır. Yasal hakkının olduğu bile sözkonusu edilmez, her şey kocasının ağzından çıkacak iki söze bağlı. Yani öl dese ölmeli, sürün dese sürünmeli gibi bir inanış gibi filan. Köylerde aşırı gelenek düşkünlüğü, kız çocuğu oğlun çocuğundan daha az serbest yaşam sürer, oğlan çocuğunun büyütmesi gayet kolay denirken, kız çocuğunun yapacağı en ufak hatanın ailenin şerefini zedeleyeceği düşünülerek. Çalışkan ve gelin gideceği eve becerikli varması için durmak bilmez bir uğraş başlar. Köyde her türlü işte kadın daha fazla çalışır. Azıcık bağı bahçesi olan, burada, kazma-kürek, ekim ve dikim - harman işleri gibi her türlü işlerde, bebek sırtımızda ve de hamile halimizle bile burnumuzdan gelesiye çalışırız. Evdeki çocukların bakımından, yemek işleri ve çamaşırları derede yıkamaktan tutun da , akşama kocanın ayak yıkaması, ahırda hayvanların bakımı ve tımarıyla beraber kışın yakacak odunun dağdan sırtımızda getirilmesi ve aklınıza ne gelirse, kadının daimi işleri arasındadır. Sırtımızda taşıdığımız miktarda odunu eşeğe de yükleyerek uzak dağlardan getirmek, bir ulaşım bir taşıma aracı, olduğumuzu göstermektedir. Bizim burada şöyle derler: "Siyasetle uğraşmak kadının işi değildir, bir sürü erkeğin arasında girip te ne yapacağımış, onun aklı ermez ki politikaya" gibi sözler hep konuşulur. Oy vermek zorunda olan kadın ancak

kocasının, babasının ve erkek kardeşinin oy verdiği yere vermek zorundadır. Her hangi bir düşünce belirtmeye kalkışsa " Sus be sen ne bilirsin de konuşursun" diye azarlanıverir. Herhangi bir muhtar, belediye başkanlığına veya bir kuruma amir olmak için adaylığı veya eğilimi söz konusu bile edilmez. Zaten kadınların da siyaset yapabildiği konusunda çoğumuz bir şey bilmiyoruz. Bütün bu haksızlıkların olmaması bir umut olarak beliriverse o zaman zanıyorum daha iyi olacak. Şimdi hiç birimiz bu haksızlıkların gerçek nedenlerini bilemiyoruz amma yine de kötüler kahrolsunlar. Burdaki kadınların sinema, tiyatro ve eğlenmek için hiç bir şansımız yok. Zaten bu gibi sözleri bir çoğumuz duymamışızdır bile. Büyüklerimiz de ve çevre de tiyatroya ve sinemaya gitmek isteyene "Ahlaksızlıklar dolu orada" derler. Velhasılı ne olduğumuzu, nasıl yaşamamız gerektiğini bilenimiz çok az. Kadının da insan olduğunu ilk defa kocamdan duymuştum. O öğretmişti o kadarcığını da bana. Burada kadının durumu içler acısı. Güneşten yanar, soğuktan donarız. Çocuklarımızı çoğu zaman tarlalarda veya dağ başlarında doğururuz. Elimizde kalınlaşan nasırlar, ayağımızın altındaki çatlaklıklar derinleştikçe derinleşiyor. Dinlenme anlarımız çalışmaktan yorulup düştüğümüz zamanlardır. Kocam 12 Eylül'de tutsak edilince iki çocuğumuzla (Ayşe 11 yaşında, Fidel 9 yaşında şu an) yalnız kaldım. Her türlü baskı ve yıldırmaya karşı gücüm yettiğince direndim. Çalışmak mecburi yetindeyim. Yazın amelelik yapıyorum, kışın ise koperatife halı dokuyorum. Çalışmasam yaşamımızı sürdürmemiz çok zor, olanaksız. Bütün gelirimiz benim kazancım oluyor. Aynı işi yapmamıza rağmen erkeklerden 3 kat aşağı para alıyoruz. Çocuklarımızın okutulmasına ve en az yiyerek yaşamaya çalışmamıza rağmen gelirimiz yetmiyor. Erkekler çoğunlukla gurbete giderler, onlar büyük şehirlere gide gele bir çok şeyi öğreniyorlar galiba, biz kadınlar köyün dışına bir yere gidemiyoruz. Bir kadın kitap okusa ona yalnış gözle bakarlar, zaten okumaya da zamanları yoktur ya, 4-5 saat zor uyurlar. Evlendiğimizde kocam bana şöyle demişti: "Hak verilmez alınır, onun için sana karşı en ufak bir haksızlık yapan ben bile olsam karşı koyacaksın, kendini ezdirmeyeceksin" dedi. İşte o zamandan beri yavaş yavaş da olsa insan olduğumu ve haklarımın olduğunu anlamaya başladım. Aslında kadın-erkeğin farklı olmasının nedenini sebeplerini bilemiyorum. Fakat bir erkekten kadının daha kötü durumda olduğunu da gözlerimle görüyorum. Benim kocaamın devrimci olmasının benim böyle az buçuk kendimi tanımamda etkisi oldu. Oysa çevremdeki çok kadın hâlâ en sefil köleden daha zor hayat yaşıyor. Hem de böyle yaşamanın kaderi olduğunu söyleyerek sürdürüyor bu hayatı. Benim kocamdan gördüğüm hoşgörü ve saygı sayesinde çevremle daha kolay ilişki kurabiliyorum. Örneğin şu anda epeyi kadın arkadaşıma bildiğim acemice şeyleri doğru yanlış ayırdına varamadan aanlatırım. Aramız gayet iyidir. Çevre köylere nazaran bizim köy daha iyidir. İşte bizim buralar böyledir. Bilememek, insan olduğumuzu anlayamayacak, göremeyecek kadar kör ediyor bizleri. Ben bilinçsiz bir kişi olduğum için çevremizi gözleyip izlemekte yeterli olamıyorum. Çünkü nasıl olması gerektiğini bilemiyorum. Bu bakımdan kusurum ve eksiğim olmuştur. Her türlü düzeltmeyi yapabilirsiniz. Saygılar ve selamlar sunuyorum.

Ha bir de 8 Mart Kadınlar Günü varmış.
Nasıldır neler oluyor o gün?
Onu da kocam haber etmişti.
"Bugün 8 Mart sizin gününüzdür ve sevgiyle saygıyla kutlarım" demişti.

Perihan İBİL
Çağlayan Kasabası
BOZKIR/ KONYA

Cinsiyetçi iş bölümünün ve Erkek Egemenliğinin Kökeni
ya da
Herşey Ne Zaman Başladı ?

Sedef Öztürk

20. yüzyılda kadınların toplumda ikinci sınıf muamelesi gördüğünü yadsıyanların sayısı az. Açıklama olarak ister cahillik, geri kalmışlık feodallik , ister kadının doğa gereği zayıf olduğunu savunan biyolojik açıklamalar öne sürülsün, kadınların erkeklerle "eşit" olmadığı genel kabul görüyor.

Bu eşitsizliğin kökenleri ise yoruma açık bir konu. Uzak geçmiş antropologların sık sık ve bakış açılarına göre "yeniden kurgulamalarıyla" sürekli değiştiğinden, bunlara dayanılarak oluşturulan kuramlar da spekülatif öğeler taşımak zorunda kalıyor. Dolayısıyla ezilmenin kökenine ilişkin hiçbir kuramın kesinlik taşımayacağını temel önerme olarak baştan kabul etmek durumundayız. Birinci bölümde kısaca özetleyeceğim biyolojist, sosyobiyolojist ve bazı Marksist açıklamalar ise uzun zaman bu tür bir kesinlik iddiasını sürdürdüler.

Feminist antropologlarının verileri yeniden düzenleyerek, feminist bakış açısıyla oluşturdukları kuramları ve anaerkillik tartışmasını ikinci bölümde ele alacağım. Üçüncü bölümde ise sosyalist feminist bir bakış açısını iyi temsil ettiğini düşündüğüm feminist bir antropolojik açıklama denemesini kısaca da olsa aktarmaya çalışacağım.

a) *İndirgemeci Açıklamalar*

1- Cinsel işbölümünün tarihsel kökeni konusunda antropolojide uzun zaman biyolojist bir yaklaşım egemen oldu (bugün de var olan düzeni savunanların büyük bölümü bu tür açıklamaları yeğliyor). Maymun topluluklarını örnek alan bu açıklamalar, erkeği doğası ve hormonları gereği saldırgan, dişiyi ise pasif ve bağımlı olarak tanımlayarak, saldırganlığın doğal olarak egemenliğe yol açtığını öne sürüyorlar. (1) Son elli yılda birçok antropolog maymunların saldırgan olduğu iddiasını yalanlayan birçok kanıt öne sürdü ve saldırgan bireylerin egemen olmak bir yana, genellikle topluluk dışına itildiklerini gösterdiyse de, hormonların toplumsallaşmadan daha önemli olduğuna inananlar (muhtemelen erkeklerin çağımızdaki saldırganlığını meşrulaştırmak için) bu yaklaşımı sürdürüyorlar.

2- Daha iddialı olan iddiasındaki sosyobiyoloji ise genleri temel aldı. Karıncaları, arıları vb. inceleyip, fedâkarlığın ve saldırganlığın genetik temeli olduğunu, bu hayvanların toplum yapısının insanlarınkiyle benzeştiğini öne sürerek cinslerarası eşitsizliğin kökenini genlere bağladılar. Buna göre insanların avcılıkla geçindiği dö-

nemden kalan alışkanlıklar (avcı erkeğin saldırganlığı, yuvada ekmek yoğuran kadının bekleme alışkanlığı) bugüne dek genlerimizle bize aktarıldı. (2)

Divale ve Harris adlı iki antropolog da bu egemenliğin köklerini Neolitik dönemde yerleşik yaşama geçiş ve nişasta ile beslenme vb. nedeniyle doğurganlığın ve nüfusun artmasına, kız çocuk sayısını sınırlamak için kız bebekleri öldürmek zorunda kalınmasına bağlayarak, kadınların giderek değersizleştiğini ve tâbi cins haline geldiğini öne sürdüler. (3)

Bu tür açıklamaların en önemli sorunu biyolojiyi ve genleri, toplumsal ilişkinin sınırı gibi değil, nedeni olarak ele almalarında, hayvan topluluklarıyla insan toplumu arasında birebir benzeşim kurmalarında ve tarihin belli dönemlerine özgü ilişki ve nitelikleri (tek eşli evlilik, erkek saldırganlığı vb) tüm tarihe mal etmelerinde yatıyor.

b) ***Maddeci Açıklamalar***

Kadınların bir cins olarak ezilmesinin nedenlerini toplumsal ilişkilerde ve üretim ilişkilerinde arayan Marksist kuramlar "erkek saldırgandır " gibi özdeyiş'lere ve genlerin mutlak belirleyiciliğine dayanan kuramlara kıyasla kuşkusuz daha üstün ve bugün feminist bir bakış açısıyla antropoloji kuramları oluşturmada bize önemli kavramlar sunuyor. İlk ve gelişkin bir örneğini Engels'te bulduğumuz bu açıklama, her türlü işbölümünün kaynağında mal mübadelesi, her mübadelenin kökeninde de üretimin yattığı tezinden hareketle, erkeklerin kadınları sistematik biçimde sömürmesi sürecinin toplumda ortaya çıkan artık üründen kaynaklandığını öne sürüyor. Kadın cinsinin "tarihsel yenilgisinin" özel mülkiyet ilişkilerinin ortaya çıkışı ve mirasın erkek soyundan geçmesiyle başladığını, geçmişte anaerkil topluluklar bulunduğunu, bu altın çağın, kadının toplumsal olarak gerekli emeğinin ailenin klandan ayrılmasıyla üzerine, belli bir erkeğe verilin özel hizmete dönüşmesi üzerine sona erdiğini savunuyor. (4)

Engels'i, Morgan'a ve özellikle İrokualar üzerinde odaklanan incelemelere dayanarak anaerki kavramını anasoyluluk yerine kullandığı için eleştirmek mümkün. Aynı şekilde, iddiasının aksine "özel mülkiyet" ortaya çıkmadan önce akrabalık ortak mülkiyetine dayanan toplumlarda kadının bir cins olarak ezildiğini öne sürmek de (bkz. Bölüm III). Bu yazının konusu Engels'in nerelerde yanlış saptamalar yaptığından çok feminist bir antropolojik açıklamanın aktarılması olduğu için, kısaca geçeceğim. Aslında Engels'in kadınların neden ezildiğini gerçekten anlamaya çalışan bir araştırmacı olarak, kendisinden sonra gelen Marksistlerin inanılmaz derecede sığ ve "kadının ezilmesi sınıflı toplumla başlamıştır, onun kalkmasıyla kalkacaktır" a indirgenmiş yaklaşımıyla kıyaslanmaz bir zenginlik taşıdığına inanıyorum. Bize kadının ezilmesinin kökeninde emeğine ve ürünlerine nasıl el konduğunu incelememiz gerektiğini göstererek önemli bir adım atıyor. Bence Engels'in bakış açısının feministlerden en önemli farkı, Engels'in kadınların ezilmesinin **proletarya için sonuçlarıyla**, feministlerin ise bu ezilmenin **kadınlar için sonuçlarıyla** ilgilenmesi.

Bu bakış açısı farkı son derece önemli çünkü her ne kadar ezilmenin kökeni cinsiyetçi sistemin bugünkü biçimi ve bizim mücadelemiz açısından belirleyici değilse de,

politika ve stratejilerimizi oluştururken hangi bakış açısıyla, kimin için, ne yapacağımız noktasında bizi ayırıyor. Teorik ve bugünü çok ilgilendirmeyen bir konu gibi görünmesine karşın köken sorunu feminist hareketin bağımsızlık talebi ve gereksiniminin en önemli dayanaklarından biri.

II
Feminist Antropoloji Çalışmaları

Ezilen ve sömürülen bir cins olarak kadınların bu ezilmenin kökenlerini irdelemeye yöneldiklerinde ilk baş vurdukları kavramlardan biri anaerkillik (matriyarka) kavramı oldu. Günümüzde antropolojide anasoyluluk ve matrilokalite (anasoyunun ikametgahında yaşama) gibi kavramlar öne çıkmış, anaerki tarihsel olarak kanıtlanmamış ve yetersiz bulguya dayanan bir iddia olarak eleştirilmişse de, özellikle ülkemizde iyi tanınan Evelyn Reed'in ve başkalarının (örn. Elisabeth Gould Davis) söylediklerine kısaca bakmakta yarar var. Evelyn Reed'in **Kadının Evrimi** ve **Bilimde Cins Ayrımı** (5) adlı kitaplarında kapsamlı bir sunuşunu bulabileceğimiz bu tezde sınıflı toplumlara geçilmeden önce anaerkilliğin egemen olduğu topluluklar bulunduğunu öne sürüyor. Kanıt olarak da anasoyluluğun varlığını, tarihte geçişin dalma anasoyluluktan babasoyluluğa doğru olduğunu öne sürüyor. Levi-Strauss'un ensest tabusundaki topluluklar arası kadın mübadelesine geçildiğini, bunun da akrabalık sistemlerini oluşturduğu iddiasını şiddetle eleştiren Reed'in öfkesini ve binlerce yıldır ezilen konumunda olan bir cinsin üyesi olarak iktidarı özleyen bir gözle tarihe bakmasını anlamamak mümkün değil. Ama antropolojik bulguları da yadsıyamayız.

Reed'in anaerkilliği savunurken temel dayanağı olan anasoyluluk "erk"in garantisi değil. Birçok anasoylu toplulukta kadının erkek kardeşinin (bazen kayınbiraderi aracılığıyla) karar veren durumunda olduğu gösterildi. (6) Ayrıca anasoyluluktan babasoyluluğa geçiş dalma bu sırayla yaşanmamış, iki toplum tipi aynı anda var olabilmiştir. Davis'in anaerkil toplumun eşitlikçi olduğunu açıklamak için başvurduğu "kadınların doğaları gereği eşitlikçi olduğu" tezinin ise (7), insanların "doğa"larını toplum içinde ilişkilerde edindiklerini düşünen feministler için çok açıklayıcı olmadığı açıktır.

Geçmişte kadınların iktidar sahibi olması bugün erkek iktidarından kurtulma isteğimiz açısından çok gerekli bir dayanak değil. Kadınlar görece eşitlikçi toplumlardan sonra binlerce yıl ezilmişse, bu bizi ezenlere karşı baş kaldırının yeterli gerekçesidir. Bu nedenle, daha inandırıcı kanıtlar bulunana değin anaerkillik tezinde ısrar etmemekte yarar var gibi görünüyor.

III
Bir Açıklama Denemesi

Bu bölümde, Kanadalı antropolog Stephanie Coontz ve İrlandalı antropolog Peta Henderson'un birlikte oluşturdukları ve bence diğer kuramlara göre daha açıklayıcı, bu nedenle gerçeğe daha yakın olan bir tezi aktarmak istiyorum.

Coontz ve Henderson cinsiyete göre işbölümünün başlangıçta birçok toplumda bir

cinsin üstünlüğüne değil, esnek, hiyerarşik olmayan bir iş birliğine yol açtığını öne sürüyorlar. Fırlatılabilir silahların ortaya çıkmasıyla birlikte avcılıkta uğraşanlar ve yuvada geçimlik üretimi yapanlar arasında bir ayrışma yaşandı. Bu ayrışma başlangıçta sürekli ve kurumsal bir biçimde kadınların yuvada kalmasını getirmiyordu. 3-4 yaşına kadar çocuğu olanlar bir süre avlara katılmıyor ama çocuğu olmayanlar katılıyor, bu arada yaşlı erkekler de yuvada toplayıcılıkla uğraşıyordu. Bununla birlikte genel eğilim özellikle doğurganlığın bir uzantısı olarak kadınların yuvada kalmasıydı. Önemli olan bu durumun heyerarşiye ve avcılığa özel bir prestij verilmesine yol açmamasıydı. (8)

Kadınların üretimi günlüktü ve topluluğun yaşaması için hergün tekrarlanması gerekiyordu. Erkeklerin getirdiği ürünler ise (av) daha arızi idi ve dağıtılması gerekiyordu. Nitelik olarak farklı olan bu iki tür üretim sonraları akrabalık ortak mülkiyetinin gelişmesiyle birlikte eşitsizliğin tohumlarını oluşturdu.

Komünal topluluklarda ikamet yerinin başkalarına kapatılması sözkonusu değilken, belli bir akraba grubunun kan bağı olmayanları topraklarına sokmaması, uzak akrabalara ise girme izni vermesi komünal toplumdan çıkışı sağladı. Bu yeni toplulukta soyun devamı, yaş ve kan bağının yakınlığı önem kazandı. Artık her üretici kendi ürünlerini denetleyemez oldu ve denetim soyun başındakine (en yaşlı) geçti. Bu bir kadın ya da erkek olabilirdi. Soyun devamı ve doğurganlık önem kazanınca kadının doğurganlığının denetimi gündeme geldi. (Hâlâ erkek egemenliğinden söz etmiyoruz çünkü bu doğurganlığı kadınlar da denetleyebiliyordu) .

En önemlisi bu tür topluluklar arasında eşitsiz gelişme söz konusu olmaya başladı. Toprağın durumu, büyüklüğü vb. farklı nitelik ve nicelikte üretim, insan ve mal mübadelesine yol açtı. Hiyerarşikleşmenin ilk görüldüğü topluluklar Neolitik dönemde ilkel komünal topluluklardan **sonra**, ama özel mülkiyete dayalı devletin ortaya çıktığı toplumlardan **önce** görülen akraba ortak mülkiyetine dayalı topluluklardı. Akrabalık ortak mülkiyetinin cinsler arası ilişkiye etkisi, evlilik sistemlerinin ortaya çıkışı ve ikamet kurallarıyla kendini gösterdi.

Evlilikle birlikte evlenenin (kadın ya da erkek) ikamet değiştirmesi tarihte ilk kez üretici ile ürünün sahibi arasında farklılaşma ve çelişki doğurdu. (Evlenen erkek kadının evine giderse buna matrilokal topluluk, kadın erkeğinkine giderse patrilokal topluluk denir). İkamet değiştiren eş yeni bir akrabalık sistemine giriyor, orada üretici olarak çalışıyor ama emeğinin ürünleri kendisinin kan bağıyla bağlı olmadığı ailenin oluyordu. İkamet cins ve sınıf ayrımlarının başlamasında soydan daha önemliydi.

Coontz ve Henderson patrilokal toplulukların mülkiyet ilişkilerinin ortaya çıkışı açısından matrilokal topluluklara göre daha fazla potansiyel taşıdığını öne sürüyorlar. Kadınların bağımlı cins olmasının kökenlerini, evlilik sayesinde topluluktaki kadın sayısını artırarak üretim kapasitesini ve kişi sayısını artırabilen patrilokal toplulukların, giderek matrilokal topluluklar aleyhine güçlenmesi, zenginleşmesi ve yaygınlaşmasına bağlıyorlar. Coontz ve Hendersor'a göre başlangıçta matrilokal ve patrilokal topluluklar işlev açısından eşitti. Erkek egemenliği gruplar arası mübadelenin kendisinden değil, bu mübadelenin nasıl yapıldığına bağlı olarak ortaya çıktı.

Kadınların ezilmesi akraba ortak mülkiyetine dayalı topluluklarda, birbiriyle rekabet halinde gelişen ve büyüyen grupların emek ürünlerini biriktirme ve emeği denetleme mücadelesinden çıkmıştır.

Neolitik dönemde ev içi emeğinin matrilokal ve patrilokal topluluklarda denetim biçimi farklıydı. Patrilokal toplulukta geçimlik üretimden çok·avla elde edilen ürünün bölüşümü ağırlık kazanacağından, bu bölüşümün denetlenmesi önem kazanıyor, bu da hiyeralşinin tohumlarını atıyordu. Günlük üretimin görece iş birliğine dayanan yapısı ise matrilokal toplulukları daha eşitlikçi kılıyordu.

Patrilokal toplulukların en önemli büyüme "avantajı" kadın emeğini artırabilmeleriydi. Evlilikle edinilen kadınlar topluluğun emek üretkenliğini artırdığı gibi, geçimlik üretimi sağlayarak erkeklere başka alanlarla ilgilenme olanağı veriyor, doğurarak insan sayısını artırıyor, topluluğa artık biriktirme, büyüme, zenginleşme olanağı veriyordu.Patrilokal topluluklar Neolitik dönemde tarihte eşitsizliğin temelinin atıldığı, kadın emeğine el konarak (ve bu arada yaşlı erkeklerin gençler üzerinde egemenliğini de getirerek) kadın cinsinin tâbi kılındığı ilk topluluklardı. Özel mülkiyetin ortaya çıktığı ve sınıfların kurumlaştığı daha sonraki tarihsel dönemi burada ele almayacağım. Bu dönem hem daha iyi belgelenmiş olması nedeniyle tartışmaya daha az açık, hem de köken sorununun çözümünde bizim işimize yaramıyor. Bu toplumlarda kadının durumunun giderek kötüleştiğini söylemek bu yazının sınırları içinde yeterli.

Sonuç

Kadınların ezilmesi konusunda antropolojik yapıtlar ne yazık ki dilimize pek çevrilmiyor. Bu yazının asıl amacı bu konudaki boşluğu doldurmak için bir ilk adım atmaktı. Böyle bir makalede sunulması olanaksız ayrıntılarla tezlerini kanıtlayan antropologlara haksızlık etmekle birlikte özetlemek ve en önemli noktaları öne çıkarmakla yetindim. Önümüzdeki aylarda kısmi çevirilerle daha kapsamlı bir tanıtıma geçebileceğimizi umuyorum.

NOTLAR

(1) McGrew, W. C. "The Female Chimpanzee as a Human Evolutionary Prototype", Dahlberg, Francis **Woman the Gatherer** içinde, New Haven. Yale University Press, 1981, s. 35-74

(2) Wilson, Edward O. **Sociobiology: The New Synthesis,** Cambridge, Bellkrapp Press of Rarvard U. Press, 1975.

(3) Divale, William ve Harris, Morris "Population, Warfare and the Male Supremacist Complex", **American Anthopologist** içinde, aktaran Coonts S., ve Henderson, P. **Women' s Work, Men's property,** Verso, Londra, 1986.

(4) Engels'in **Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni** adlı yapıtının kapsamlı bir değerlendirmesi için bak Gough, Kathleen **The Origin of the Family** ve Sacks, Karen "Engels Revisited: Women, the Organization of Production and Private Property", **Toward an Anthropology of Women** içinde, ed. Rayna R. Reiter, Monthly Review Press, New York, 1975.

(5) Reed, Evelyn, **Kadının Evrimi,** çev. Şemsa Yeğin, Payel, ve **Bilimde Cins Ayrımı,** çev. Şemsa Yeğin, Payel, 1987.

(6) Webster, Paula "Matriarchy: A. Vision of Power", **Toward an Antropology of Women** içinde, s.144-145. Chevillard N. ve Leconte S. "The Dawn of Lineage Societies", **Women s Work, Men's Property** içinde , ed. Coontz ve Henderson, Verso, Londra, 1986

(7) Webster, Paula, a.g.m. s. 152-153.

(8) Coontz S. ve Henderson P. "Property Forms, Political Power and Female Labour in the Origins of Class and State Societies", **Women's Work, Men s Property** içinde, s. 108-155.

Kadınlar !
Cinsel Tacize Karşı Dayanışmaya

"Bedenimiz Bizimdir; Cinsel Tacize Hayır" başlıklı kampanyamız, (ya da kısaca "Mor İğne" Kampanyası) yaklaşık bir aylık yoğun bir toplantı ve hazırlık sürecinin ardından, 2 Kasım'da başladı.Cinsel taciz konusunda bir kampanya başlatma düşüncesi, Şubat ayında Ankara'da yaptığımız "1. Feminist Haftasonu"nda Kadın Dayanışma Derneği'nin hazırlığını başlattığı sarkıntılığa karşı kampanyanın konuşulmasıyla doğdu. O toplantıda, Ankara ve İstanbul'daki feministlerin iletişimlerini sürdürüp aynı zamanda bir şeyler yapmaya çalışmalarına karar vermiştik. Bu pek gerçekleşemedi.

"Siyahlı Protesto" tartışmaları henüz tam tükenmeden , İstanbul"daki kadınlar olarak (Kadın Kültür Evi,AKKD ,**Feminist** ve **Kaktüs'**ten kadınlar ve münferitler) yeni bir gündem oluşturma tartışmalarına başladık. Dikili'de başlattığımız Aile Reisliği konusunu mu sürdürecektik yoksa çoğumuzun ne zamandır istediği gibi Cinsel taciz konusuna mı el atacaktık. Tam o sırada (Ekim başı), Ankaralı kadınların sarkıntılığa karşı bir kampanya başlattıkları haberini aldık ve hepimizi bir heyecan sardı. İçimizden Ankara'ya gidip haber getirenler, orada yapılanlara katılanlar oldu. Ankara'nın başlattığı kampanyaya bir yerinden katılmak, ya da en azından onlar bitirir bitirmez biz başlamak istiyorduk. Bu nedenle zaman çok azdı.

Önce kendi aramızda sarkıntılıktan, cinsel tacizden ne anladığımızı tartıştık ve cinse tacizin sarkıntılıktan daha geniş kapsamlıolduğunudüşünerek, kampanyanın çerçevesini cinsel tacize göre çizdik. Cinsel taciz kapsamındaki her konuya gerekli ağırlığı verebilmek ve bazı ilaş konuların diğerlerini bastırmasını engellemekiçin, kampanyayayı bir anlamda aşamalara böldük: Önce sokakta, sonra işyerinde ve en sonunda evde cinsel taciz. Türkiye'de daha sık olarak sokakta yaşanmadığı için teca-

Kadıköy vapurunda kadınlar Mor İğne satıyorlar.

vüzü daha çok "Evde cinsel taciz" bağlamında, ensestle birlikte ele almaya karar verdik.
Çerçevemizi çizip sloganlarımızı saptadıktan sonra yapacaklarımızı planladık. Ve 2 Kasım sabahı, bir gazeteci güruhu eşliğinde vapurda kampanyamızı tanıttık, mor iğnelerimizi sattık.
Ardından TÜYAP Kitap Fuarı geldi. Sığınak standının hemen yanında "Bedenimiz Bizimdir; Cinsel Tacize Hayır" standını açtık. Cinsel tacize ilişkin gazete küpürlerinden, karikatürlerden oluşturduğumuz panolarımız, tanıklık toplamak için yaptığımız rengarenk "kapalı kutu"muz, kimilerine çok "mütecaviz" gelen sloganlarımız ve tabii mor iğnelerimiz ummadığımız bir ilgi çekti. Mor iğne satışı öylesine yoğundu ki , iğne yetiştiremez olduk. TÜYAP'ın son gününde, oldukça ilgi gören bir de toplantı yaptık.
TÜYAP bizim için bir hayli eğitici oldu. Tavuk-horoz örneği verip kadınların anatomik yapısının tahrik olmaya uygun olmadığını söyleyenler;"Giysim saldırganlığına davetiye değildir" sloganımızı beğenmeyip, "Açarsanız, bakarız" ya da "Siz öyle kadınlar değilsiniz, niye kendinizi fahişelerle bir tutuyorsunuz?" diyenler; mor iğnelerimizle kadınları suça teşvik ettiğimizi söyleyenler (neyse ki avukat arkadaşlarımız bunu da düşünüp, iğnelerin suç aleti ölçüsünden uzun olmamasını sağlamışlardı)...
Kuşkusuz bu tür sataşma/tartışmalar ağırlıklı olarak erkeklerden geldi. Kadınlar standımızı çok sevdiler, iğnelerimizi de. 19 Kasım'da da standımızı Ortaköy'de sergiledik.
TÜYAP'ın ardından yaptığımız değerlendirme toplantısında, tartışmalar sırasında nerelerde zorlandığımızı, neleri daha fazla düşünmemiz gerektiğini de konuşarak, BİLSAK'da yapacağımız toplantılara hazırlanmaya çalıştık.
Kampanyanın ucunu açık bıraktık. Sürdürebildiğimiz kadar sürecek. **Kaktüs**'ün bu sayısı çıktığında BİLSAK'da "Bedenimiz Bizimdir; Cinsel Tacize Hayır !" başlığı altında üç toplantı yapmış olacağımızı umuyoruz. Toplantıların ilki 20 Kasım günü ve konusu "Cinsel Taciz Nedir; Kampanyanın Amaçları". İkinci toplantı erkeklere kapalı. 23 Kasım tarihli bu toplantıda kadınlar tanıklıklarını anlatacaklar. 24 Kasım'da ise, çok ilgi ve tepki çeken bir sloganımız, "Giysim Sarkıntılığına Davetiye Değildir" çerçevesinde tartışacağız. BİLSAK çıkışında ise, erkeklerin geceler ve sokaklar üzerindeki işgallerini biraz olsun sarsacak bir şey yapmayı düşünüyoruz: Gruplar halinde Beyoğlu'nda dolaşıp, kadınların giremediği birahane, meyhane türü yerlere küçük bir ziyaret.
Daha sonra kampanyamızı semt pazarlarına, kadınların kalabalık olduğu başka yerlere de taşıyacağız. Bir afiş bastırıp otobüslere, işyerlerine, kamuya açık yerlere yapıştırmayı düşünüyoruz. Daha kimbilir neler gelecek aklımıza. Bütün kadınları bizimle birlikte cinsel tacize karşı çıkmaya çağırıyoruz.

Cinsel Taciz: Bize Rağmen

Banu Paker

"Cinsel taciz" tek bir sözcük; "Dayak", "Tecavüz" gibi...Duyduğumuz, gördüğümüz, yaşadığımız, günlük hayatımızın etrafında, içinde yeralan şu yada bu şekilde anladığımız, anlattığımız (sakladığımız) bir sözcük.
Bu sözcüğün bir tarihi var; tıpkı dayağın, tecavüzün olduğu gibi. Bu tarih, kadınların binlerce yıl öncesine dayanan ezilmişliklerinin tarihi kadar eski değil. Unutturulmak istenen tarihimizin bir çok başka örneği gibi, bu sözcüğün de dilimize yerleşmesi, içinin doldurulması, hayatımızda oynadığı rol, ödenen bedeller, uzun bir mücadele tarihine dayanıyor.
1970'lerde bir grup Amerikalı kadın araştırmacının çalışması bu sözcüğün serüveninde bir ilk adım, bir başlangıç oluyor. Cinsel taciz, 70 sonrası ortaya çıkan "II. dalga" ya da " yeni feminist hareket" tarafından gündeme getirilen, "Özel alan"ın politik olduğu görüşünün çerçevesinde ele alınan ve çeşitli mücadele biçimleri geliştirilen bir sözcük. Dokunulmaz kılınan "Özel hayat"ı, "evlilik sorunları" olarak tanımlanan aile içi şiddeti, kürtajı, doğum kontrolünü, kadın bedeni ve cinselliğini ve bir çok başka sorunu yeni bir bakış açısıyla ele alan, çözümler öneren, mücadele eden kadın hareketinin bize öğrettiği bir sözcük.

Cinsel Taciz: Bize Rağmen

Cinsel taciz, erkeklerin bütün kadınların bedenlerine, cinselliklerine yönelik - rızaları dışında- yaptıkları davranışların tümü. Bizi rahatsız, tedirgin eden, fiziksel ve ruhsal olarak hırpalayan, aşağılayan, utandıran, korkutan, sindiren davranışlar.Elle, gözle, sözle, şakayla, küfürle yapılan her türden "sarkıntılık". Her yaşta, her konumda, her yerde, her meslekte, her saatte, başımıza her an

Kadınların TÜYAP'taki "cephaneliği: Saldırganlara karşı kötü kokulu sprey, mor iğne ve feminalar.

gelebilecek olaylar.
Ergenlikle birlikte cinselliğimizi keşfetmeye başlıyoruz. Aynı zamanda da (bazan daha da önce) taciz edilmeyi öğreniyoruz. Cinsel taciz, cinselliğimizin bir parçası. Cinsel tabular gibi. Bedenimiz ve cinselliğimiz ile ilgili "zorunlu" ve "yararlı" bilgi ve eğitimi aileden alıyoruz. Bedenimizle ilgili yasakları öğreniyoruz. Aile içinde örtük bir biçimde sözle, şakayla, küfürle cinsel tacize uğrayabiliyoruz. Ya da açık bir biçimde saldırılara, tecavüze. Basında yer verilenler ikinci türden olaylar. Basında yeralış biçimi bile kadını cinsel olarak taciz etmeye yönelik olsa da.
Sokağa adımımızı attığımızda kadın olmaya dair öğrendiklerimiz "pratik" olarak bize hatırlatılıyor. Söylendiği gibi giyimimizi, bakışlarımızı, davranışlarımızı denetlesek bile, cinsel tacize maruz kalıyoruz. Taciz edildiğimiz her durumda bizim de ne kadar payımız olduğu tartışılır. "Kışkırtıp kışkırtmadığımız" sorulur.Geceyse, karanlık bir sokakta ve yalnızsak, taciz edilmek için "uygun" bir zemin hazırlamışızdır.Taciz edildiğimiz halde, suçu paylaşmaya hazırızdır.
Eğer çalışıyorsak, işyerinde erkek çalışanların, şeflerin, ustabaşıların saldırılarına hedef oluyoruz. Hele bir de bu erkekler işyerinde hiyerarşinin üst kısmında bulunuyorlarsa, bizi daha da savunmasız bulabiliyorlar. Şikayetlerimiz ciddiye alınmaz, başka bir bölüme sürülebiliriz, hatta işten çıkarılma tehdidiyle yüz yüze kalabiliriz.Zaten iş hayatına erkeklere göre eşitsiz bir biçimde katılan bizler için bu durum, bezdirici hatta caydırıcı olabiliyor.
Eğer evliysek, evlilikle birlikte, "evliliğin özel sorunları"nı yaşamayı da öğreniyoruz. Aşağılanmaya, ellenmeye, dayağa, tecavüze kadar bir dizi sorun. Bedenlerimiz yeni sahipleri karşısında savunmasız bırakılıyor. Eğer bütün bunların sonunda yarım yamalak tanıdığımız cinsellik, cinsel soğukluğa dönüşüyorsa suç yine bizde. Cinsel soğukluk -tıpkı tersi gibi- bir kadınlık suçu. Yeterince "kadın" olmamak, ya da fazla kadın olmak (fahişe ruhluluk!).
Evli, bekâr, işte, evde, gündüz, gece, çocuklu, çocuksuz, genç, yaşlı, farklı derecelerde ve biçimlerde de olsa hepimiz cinsel tacize uğruyoruz. Bunun için kadın olmak yeterli. Geceleyin sokakta yalnız bir kadınla, yanında erkekle sokakta dolaşan kadının, işyerinde tecavüze uğrayan bir kadınla, aile içi şiddete maruz kalan kadın arasında belirli farklar var. Ancak bu farklılıklar derece ve biçim üzerine. Hiç bir durumda hedef değişmiyor; hedef kadınlar. Erkeklerin belirli koşullarda (çocukken, hapiste, orduda) yaşayabilecekleri cinsel tacizi, kadınlar neredeyse doğdukları günden ölene kadar (belki ondan sonra da!) yaşıyorlar.
Erkek cinselliğinin bir parçası da kadın bedenini taciz etmek. Erkekliğin ispatı haz ve şiddet kaynağı, sohbetlerin konusu. Doğrudan (bize), dolaylı olarak (annemiz, ebemiz) başka kadınlara yağdırılan küfürler, cinsel tacizin vazgeçilmez parçaları. Erkekler için sahip olmanın, egemenliğin., bağımlı kılmanın, kadınları evlere kapatmanın bir aracı.
Cinsel tacizin şiddete dönüşmesi de mümkün. Bu şiddetin derecesi farklı toplumlarda farklı yaşanıyor. Tecavüz olaylarının, kadınların öldürülmesiyle sonuçlanması gibi. Egemenliğe gösterilen direncin kırılması, hattı yok edilmesi gibi.
Mesleğiniz fahişelikse, potansiyel olarak "kışkırtıcısınız". Hem toplumun, yasaların hem de erkeklerin nezdinde durum böyle.

"Cahillik"mi, "Hastalık"mı?

Cinsel tacizin nedenleri üzerine ileri sürülen açıklamaların en bildik olanları şunlar: "Cinsel açlık", "kültürsüzlük", "cahillik", "hastalık"," az gelişmiş bir ülkede yaşamak", vb. Bütün bunlar sudan nedenler. Eğer gerçekten cinsel tacizin nedeni cinsel açlık olsaydı (*) cinsel olarak baskıya maruz kalan, cinselliklerini örtbas eden kadınlar erkekleri taciz ederdi. Eğetimsizlik ve cahillik, ana neden olsaydı, "gelişmiş" batı ülkelerinde yaşayan kadınların böyle bir sorunu olmazdı. Bunu doğrulamak için bir kaç istatistiğe bakmak yeterli. "Sanık" filmini gördüyseniz, Amerika'da her dört dakikada bir kadının tecavüze uğradığı söyleniyor. Kanada, batı Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında çok sayıda Kadın Sığınağı'nın olduğu bir ülke. İsveç'te tecavüz olayları ölümle sonuçlanabiliyor. Başka bir çok örnek vermek mümkün. Bir fark var batı ülkeleri ve bizim yaşadığımız Türktiye gibi "az gelişmiş" ülkeler arasında: o da cinsel tacize uğrayan kadınların sayılarının arasındaki fark değil, kadınların, kadın hareketinin, örgütlerin, grupların cinsel tacize, dayağa, tecavüze karşı geliştirdikleri mücadele biçimleri.

Taciz eden erkeklerin hemen hemen hepsi " normal" erkekler.Eğer hasta olsalardı, psikiyatri servislerine başvuran hastalar, cinsel tacizden, enseslten, tecavüzden muzdarip kadınlar yerine, taciz eden erkekler olurdu.

Erkeklerin dayandığı, koskoca bir erkek egemen toplum var. Erkeği koruyan yasalar, polisler, savcılar, kadını aşağılayan gelenek, görenek, din, kültür var. Cinsiyetçi ideoloji ile donanmış ve bütün kurumlarıyla karşınıza dikilen bir duvar var. Cinsel taciz etrafımızı saran cinsiyetçiliğin, cinsel baskı olarak yaşadığımız, bize doğrudan değen yanı. Erkekle kadın arasında yaşanan egemenlik ilişkisinin, erkeğin kadın bedeni üzerinde kendini hak sahibi olarak görmesinin bir ifadesi. Bize saldırılarla her seferinde bir "sahibimiz" olduğunun hatırlatılması. Evlere kapatılmamızın bir aracı. Ne yapmalıyız?Konusmakla başlayalım. Cinsel tacizin utancının bize ait olmadığını bilelim. Yalnız olmadığımızı düşünelim. Karşı çıkmayı, kendimize güvenmeyi öğrenelim. Bedenlerimizin sahipleri bizleriz. Bedenimize ve cinselliğimize sahip çıkalım. Unutmayalım sorun hepimizin sorunu.

(*) *Ayşe'nin BİLSAK'ta "Cinsel Taciz" konulu söyleşide belirttiği gibi .*

TÜYAP Kitap Fuarı'nda yalnızca kitap satılmadı. Kadınlar, cinsel tacize karşı "silahlanmak" üzere satılan mor iğneleri kapıştılar. İşte TÜYAP'taki mor iğne standı

ÇAĞRI

"Bedenimiz Bizimdir, Cinsel Tacize Hayır !" kampanyasının çağrı metni kampanyamızın kısa vadeli hedefini dile getiriyor:
- Kadınları cinsel tacizin utancını taşımamaya, sarkıntılık yapan erkekleri teşhir etmeye çağırmak...

KADINLAR

BİZ KADINLAR TOPLUMDA VAR OLDUĞUMUZ HER ALANDA, SOKAKTA, İŞYERİNDE, EVDE SÜREKLİ OLARAK CİNSEL TACİZE UĞRUYORUZ.
OTOBÜSTE, VAPURDA, TRENDE, SİNEMADA ELLE, GÖZLE SÖZLE BİZE SARKINTILIK EDİLİYOR.
İŞYERİNDE, PATRONUN, BİRLİKTE ÇALIŞTIĞIMIZ ERKEKLERİN BİZİ BOYDAN BOYA SÜZMESİNE, ELLEMESİNE, İMALI SÖZLER SÖYLEMESİNE RAZI OLMAK SANKİ İŞİMİZİN BİR PARÇASI.
EVDE, KOCAMIZ İSTEDİĞİ İÇİN SEVİŞMEK, HATTA BAZEN EN YAKIN ERKEK AKRABALARIMIZIN ÖRTÜLÜ YA DA AÇIK SARKINTILIK VE SALDIRILARI KARŞISINDA SUSKUN KALMAK SANKİ BİZİM KADINLIK GÖREVİMİZ.
BUGÜNE KADAR BÜTÜN BUNLARIN UTANCI HEP BİZE YÜKLENDİ. İSTEDİĞİMİZ GİBİ GİYİNDİĞİMİZDE, SOKAKTA SADECE GEZİNMEK İÇİN YÜRÜDÜĞÜMÜZDE, OTOBÜSTE, TRENDE, VAPURDA YÜKSEK SESLE KONUŞUP, GÜLDÜĞÜMÜZDE SUÇLULUK DUYMAMIZ BEKLENDİ.BEDENİMİZİ BİR YÜK GİBİ TAŞIMAMIZ BEKLENDİ.
ARTIK SUSMAYALIM... HEP BİRLİKTE BU UTANCI TAŞIMAYA " HAYIR" DİYELİM.ASIL SUÇLUNUN VE UTANMASI GEREKENİN SARKINTILIĞI YAPAN ERKEKLER OLDUĞUNU İLAN EDELİM.

HAYDİ KADINLAR, YERİMİZDEN KALKALIM, EVİMİZDEN SOKAKLARA ÇIKALIM. SOKAKLAR BİZİM DE OLSUN. BİZE YAPILANLARI BİZ HAKETMİYORUZ. HER YERDE OLDUĞU GİBİ SOKAKLARDA DA ERKEKLER EGEMEN:
BİZE BÜTÜN BUNLARI CAHİL. SAPIK. KÜLTÜRSÜZ, SERSERİ OLDUKLARI İÇİN DEĞİL, KENDİLERİNİ KADIN BEDENİ ÜZERİNDE HAK SAHİBİ GÖRDÜKLERİ İÇİN YAPIYORLAR.
ONLARIN BU EGEMENLİĞİNİ SARSALIM, BEDENİMİZE SAHİP ÇIKALIM.
SARKINTILIĞIN UTANCI BİZE AİT DEĞİL.....
ÖRTBAS ETME, TEŞHİR ET...
SARKINTILIK ELLE, GÖZLE, SÖZLE TECAVÜZDÜR...
CİNSELLİĞİMİZ KÜFÜRLERİNİZE MALZEME OLAMAZ.....
" BEDENİMİZ BİZİMDİR,
CİNSEL TACİZE HAYIR" KAMPANYASINA KATIL...

Mor iğne Satış Metni

2 Kasım 1989 günü Kadıköy-Karaköy Vapuru'nda mor iğne satan kadınlar kampanyamızın ürününü aşağıdaki sözlerle tanıttılar...

"Saldıran tüm erkeklere karşı, küçücük, taşınması kolay. ama etkili bir silah."

Kadınlar,
Sokakta, lokantada,vapurda, otobüste,işyerinde tanıdığınız tanımadığınız, hoşlandığınız hoşlanmadığınız bir takım erkekler tarafından ellenmekten, omuzlanmaktan, çimdiklenmekten, dokunulmaktan, bıktınız mı? Baygın ya da saldırgan bakışlarla süzülmek, sözle taciz edilmek, istemediğiniz şeylere zorlanmak, canınıza tak mı dedi?
Bıyık burup, size yanaşanlara tepkinizi gostermek için hıç uygun bir araç aramadınız mı? Artık vapurdan inerken ya da binerken itilip kakılmaya dur demek istiyormusunuz? İşte sarkıntılığa karşı süper bir koruyucu; karşınızda göz süzen peşinizden gelen, bizi aşağılayan laflar geveleyen, bıyık burarak yalanan, otobüsün her fren yapışında üzerinize abanma fırsatı bulan, oturduğu yerden bacaklarınızı süzen, elleyen, koklayan, bakan, saldıran tüm erkeklere karşı küçücük, taşıması kolay ama etkili bir silah.Şimdi size harika bir ürün tanıtmak istiyorum. Elimde gördüğünüz bu iğne paslanmaz çelikten olup, nikel-krom alaşımlı olup, 7 cm. uzunluğundadır. Üzerinde bulunan mor kurdele tüm giysilerinizle birlikte kullanabileceğiniz bir aksesuar görünümündedir. Bu şık aksesuarın aynı zamanda size sarkıntılık edenlere karşı savunmanızda bir araç olduğunu şimdi size göstereceğiz. Hareket şu... Hiç acımadan batırın, korkmanıza gerek yok, tetanoz yapmaz. Bu iğne MOR İĞNE Kampanyası'nın bir ürünüdür. Kampanya grubumuz kadınlardan meydana gelmiş olup, elle, sözle, gözle yapılan sarkıntılığa karşı etkin ve kalıcı önlemler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sarkıntılığa karşı çıkmak isteyen bütün kadınları MOR İĞNE Kampanyası'na katılmaya çağırıyoruz...

Sarkıntılığa Karşı Kampanya Üzerine

Aksu Bora

Ankaralı kadınlar 14 Ekim-28 Ekim 1989 tarihleri arasında sarkıntılığa karşı bir kampanya yürüttüler. Aşağıdaki yazıda bu kampanyanın içeriden bir değerlendirmesini bulacaksınız

Şubat ayında Ankara'da yapılan "1. Feminist Hafta Sonu"nda, tüm feministlerin katılacakları büyük çaplı ve uzun soluklu bir kampanya önerisi genel kabul görmüştü: "Bedenimiz Bizimdir" ana başlığı altında bir kaç konu olacaktı: "Dayağa Karşı Kampanya", "Bekâret" ve "Sarkıntılığa Karşı Kampanya".

Perşembe Grubu'nda ,çeşitli kesintilere uğramakla birlikte,aşağı yukarı yedi aydır sarkıntılık konusu konuşuluyor. Mor mürekkep dolu su tabancası esprileri, bizi en çok etkileyen sarkıntılık olayları üzerine konuşmalar, Naciye'nin "şemsiyeli mücadele" hikayeleri fılan derken, konuşmalar derinleşti ve sonuçta sokaktaki sarkıntılık üzerine söyleyecek epey sözümüz oldu. Tüm bu konuşmalardan sonra, benim söyleyebileceklerim şunlar:

Birincisi, tüm kadınları ilgilendiren bir konu olmasına ve aramızda sık sık dile gelmesine rağmen, sarkıntılığın bir mücadele konusu sayılmaması bile, bununla ilgili bir kampanya düzenlenip konunun politika alanına çekilmesi için yeterli nedendir.Çünkü hepimiz biliriz ki sarkıntılık yapanlar, eğitimsiz, ruh hastası, doyumsuz zavallılar değildir. Her eğitim düzeyinden, her sınıftan, evli ya da bekâr, genç ya da yaşlı erkekler sarkıntılık edebilir. O halde bu basbayağı, cins ilişkileri ile ilgili bir konudur.

İkincisi, sarkıntılık, bizim kadınlık rolümüzü yeniden, yeniden üreten bir şeydir. Gece sokağa çıktığımızda suçluluk duymamız, adamın birinin peşimize takılması ya da muhtemelen takılacak olması yüzündendir.Sokaklardan amaçsız dolaşmayız, orada olmamızın geçerli bir nedeni olduğunu kanıtlamaya çalışırız: Kolumuzda fileler, elimizde bir çocukla, bir yerlere yetişmeye çalıştığımızı gösteren hızlı yürüyüşümüzle.

Cinsiyetimizi belirginleştirdiği düşünülen giysilerden kaçınırız.

Üçüncüsü, cinsel kimliğimizin, öteki kimliklerimizin önünde olduğunun, en açık ifadesi, sokaktaki sarkıntılıktır. Mesleğimiz,. yaşımız, sınıfımız silinir; orada hepimiz aynıyızdır: ona herhangi bir şekilde müdahele etmek için erkek olmanın yettiği kadınlar. Sarkıntılık konusunda bu noktalardan hareketle bir çerçeve

çizdikten sonra, sloganlar bulmaya başladığımız sırada, Kadın Dayanışma Derneği'nin o günlerde bir kampanya başlatacağını duyduk. Dernek tarafından hazırlanan kampanya programı şöyleydi:
14 Ekim-Kuğulu Park ve Tunalı Hilmi Caddesi'nde üzerinde sloganların yazılı olduğu rozetlerin dağıtılması
20 Ekim-Kızılırmak Sineması'nda **Sanık** filmi üzerine bir panel
21 Ekim-Sakarya Caddesi'nde rozet dağıtılması
28 Ekim-Gençlik Parkı Kapalı Tiyatro Salonu'nda sadece kadınlara açık, tanıklıkların dinleneceği bir toplantı yapılması
Bazılarımız aynı konuda çalışma yapan iki feminist grubun birlikte hareket etmesinin kampanyayı güçlendireceği ve zenginleştireceği düşüncesindeydik. Hem Dayanışma Derneği'nde hem de Perşembe Grubu'nda buna gönüllü olmayanlar vardı ama birlikte davranma fikri ağır bastı. Kuğulu Park'ta birlikte rozet dağıttık.
Cumartesi öğleden sonra Kuğulu Park-Tunalı Hilmi Caddesi civarında insanlara laf anlatmaya çalışmak iyi bir fikir değildi belliki.Korkunç bir kalabalık, giyinip süslenip arkadaşlarıyla buluşmaya çıkmış kızlar ve oğlanlar, alışveriş paniği ile koşuşturan kadınlar... Biz de daha çok tezgahtarlarla ve parkta oturanlarla konuştuk, yakalarına rozet taktık.
O gün akşamüstü bir değerlendirme yapmak ve o gün İstanbul'dan gelen Sedef'le konuşmak için toplandık. Yapılan işten gayet memnun olanlar da vardı, benim gibi pek hoşlanmayanlar da. Belli ki beklentiler farklıydı. Sonra Sarkıntılık Kampanyası'nın ne tür cinsel tacizleri kapsayacağı üzerine bir tartışma çıktı: örneğin tecavüzden sözedecek miydik... Biz Perşembe Grubu'nda sokaktaki sarkıntılık üzerine konuşmuştuk ve tecavüzün aynı kapsamda düşünülmesini doğru bulmuyorduk. Neyse, panelden önce aman yeniden konuşup bu konuyu netleştirelim diye ayrıldık. Sonra hâlâ tam olarak anlayamadığım bir takım iletişimsizlikler ve yanlış anlamalar sonucu olmadı. Panel günü, hâlâ belirsizlikler vardı.
Dernek, panel için Kızılırmak Sineması ile anlaşıp 19.00-21.00 seansını almıştı. Konuşmacılar Kadın Dayanışma Derneği'nden Sündüs , Eser, Perşembe Grubu'ndan Neslihan, İstanbul'dan Deniz Türkali, yönetici yine dernekten İlknur'du. Deniz Türkali gelmedi.
Oldukça kalabalık bir izleyici topluluğu vardı ve çoğu kadındı. İlknur paneli açtı, kampanyanın somut talebinin bu konuda özel eğitim görmüş görevlilerden oluşan birimlerin kurulması olduğunu söyledi. Bunu ilk kez orada duymak çoğumuz için tatsızdı.
Eser, tecavüz olayları hakkında değişik ülkelerden istatistiki bilgiler verdikten sonra, liberal düşüncenin "insan" anlayışından, bunun kadınları nasıl dışarıda bıraktığından sözetti. Süresi yetseydi oldukça ufuk açıcı bir konuşma olacaktı.
Sündüs daha çok kadının kendi bedenini sevmesi, cinselliğini yaşayabilmesi üzerinde durdu.
Neslihan, yukarıda kısaca özetlediğim sarkıntılığın kadın kimliğini nasıl yeniden ürettiği noktasını vurgulayan bir konuşma yaptı.
Sorular kısmında feminist toplantılarda genellikle sorulan ve hepimizin defalarca cevapladığı "kırsal kesimde yaşayan kadınların sorunları ne olacak?ve "kadın /erkek ayrımı yapmadan, insanla ilgilenmek gerekmez mi?"soruları

soruldu. Ama alışageldiğimizin aksine, gerçekten soru tonu içeriyorlardı. Saldırgan bir üslup yoktu. Yine de soru sahiplerine saçmalıyor ve yersiz şeyler söylüyor muamelesi yapılarak ciddi ve doyurucu cevaplar verilmedi. Zaten o bölüm daha çok bir dinleyici azarlama bölümü gibi oldu.
" Bu yaptığımızı küçümseyeceğinize gidin siz de bir şey yapın", "Şimdi bunun yeri değil", "Yani şimdi Freud'dan bahsetsem daha mı inandırıcı olacağım" vb.
Ben feminisler bir şey yaparken düzenleyicilerin arasında olmasam bile, yapılan işe içeriden bakarım, onlardan taraf olurum. Bu kez fena halde dışarıda hissettim kendimi.
Bu hisle , ertesi gün Sakarya'ya rozet dağıtmaya gitmedim.
Başlangıçtan itibaren "Hazırlanmış bir programa böyle son dakikada katılınmaz, birlikte kampanya düzenlemek bu değildir" diyen görüş panelden sonra ağırlık kazandı ve Perşembe Grubu kampanyadan çekilmeye, tek tek isteyen kadınların destek vermesine karar verdi.
Ayın 28'inde kadınlara açık söyleşiye bizim gruptan bir kaç kadın gittik. Katılım oldukça azdı. Ama panelden daha iyi oldu bence. Daha derinlemesine konuşulabildi.
Böyle bir deneyimden sonra bir kampanyanın nasıl hazırlanması gerektiği ve feministler arası işbirliğinin nasıl sağlanacağı üzerine yeniden ve bu kez daha derinlemesine düşünmemiz gerekiyor sanırım. Bu kampanyanın bir yararı olacaksa, her halde bunu sağlamasıdır.
Herşeyden önce, nasıl bir feminist politika yapmak istediğimizi birbirimize daha iyi anlatabilmemiz gerekiyor. Neyi nasıl yapacağımız üzerine bundan sonra konuşmak daha anlamlı olacak.
Sarkıntılığa karşı kampanya daha önce konuştuğumuz gibi baharda yeniden gündeme gelecekse, hazırlık sürecini daha uzun tutarak kampanyanın çerçevesi ve hedeflerini birlikte saptamamız şart. Bu çerçeve ve hedefler doğrultusunda, nasıl bir kampanya programı yapacağımıza yine birlikte karar vermeliyiz diye düşünüyorum. Her bir etkinlik için tek tek tartışarak, ayrıntıları önemseyerek. Bir kapalı salon toplantısı yapacaksak örneğin, neden onu tercih ettiğimizi , kimleri çağırmayı hedeflediğimizi, orada tam olarak ne yapmayı istediğimizi hatta tarzımızı önceden konuşmuş olmalıyız. Afişlerimizin biçimi, sloganlarımız, etkinlik için seçeceğimiz yer... Hepsi önemlidir bence, çünkü bizim politikamızın ipuçlarını verir.
Bu yalnızca Sarkıntılığa Karşı Kampanya için geçerli değil, feminist dayanışma, işbirliği ancak böyle gerçekleştirilebilir: Birbirimizi önemseyerek, sözlerimize sahip çıkarak, attığımız her adımı yeniden yeniden tartışarak ve tecrübelerimizi

unutmayarak.

Bebek Elli Erkekler Ülkesi...

Saadet

Türkiye'de

Akşam saatlerinde / bütün sokaklar erkek işgali altındadır ama, Beyoğlu Caddesi gibi bazı caddeler işgal kuvvetlerinin garnizonu gibidir. Bir kadın akşamları böyle caddelerde tek başına yürümemelidir, ya da, "Bu benim hakkım, yürüyeceğim" diyorsa, el bombası, sis bombası, ses bombası, bıçak, çakı, tabanca, kılıç, sopa, çuvaldız ne bulursa silahlanıp öyle yürümelidir. Yoksa, caddenin sonuna vardığında, tüm bedeninin belden aşağısı sözcükler ve yapışkan gözlerle donanmış, her yanının mıncıklanmış, ellenmiş, morarmış olacağı kesindir.
Bir kadın kalabalık saatlerde otobüse binme hakkını nasıl kullanabilir? Tek yolu var, gizli kamera taşımak. Çünkü arkasındaki erkeğin neler yaptığını başka türlü kanıtlayamaz. "Ne yapıyorsun arkamda?" diye tepki göstermek boşunadır, derhal, "A, kadına bak, ne yapacakmışım arkanda, duruyorum tabii ki. İftiracı, asıl sen yaslanıyorsun bana!" cevabını alacaktır. Tabii ardından, "Kadına bak, aranıyor besbelli, kılığından belli zaten, açılmış, saçılmış dikkat çekecek haspa!" ya da "Ne günlere kaldık, kadınlar azdılar, yaşlı başlı adamlara asılıp sonra da iftira ediyorlar!" diye sesler de yükselecek; kadıncağız, mıncıklanmış kalçasını unutup otobüsten inmek zorunda kalacaktır.
Bu ülkede bir kadının yaz sıcağında sokakta askılı bluzla dolaşma hakkı yokmudur? Vardır ama, eğer yanında bir davulla bir de megafon taşır, kılığının davetiye anlamına gelmediğini dünya aleme duyurursa. Aynı biçimde, şehir içi vapurlarında kuytu ve gözden uzak köşelerde değil de herkesin içinde oturma hakkı da vardır elbette. Ama yanında kezzap bulundurmak kaydıyla. Laf anlamaz gözlerden kaçacağım diye 20 dakika içersinde 9 kez yer değiştirmek zorunda kalmamak için. Ve kısa saçlı kadınlar, dolmuşta önde oturmak ister ama enselerinden öpülmek istemezlerse, enselerine dikenli tel geçirmek zorundadırlar. Ya gece evinde otururken canı dondurma çekenler ne yapacak? Tek çaresi var, gecenin bir vakti 20 dakikalık yolda başına gelebilecekleri göze almak istemiyorsan, kendini dondurmacıya ışınlayıverirsin.
Ne kolay değilmi, bu ülkede kadın olmak? Yoksa erkek olmak mı kolay? Sahi erkekler niye böyle? Her gördükleri kadın vücuduna uzanma hakkını nereden buluyorlar kendilerinde?

Tanıklık

Yelda

Cinsel tacizin, sarkıntılığın utancının ve suçluluğunun bize ait olmadığını haykırmanın en iyi yolu yaşadığımız bu tür olayları dile getirmek.Aşağıdaki tanıklıklar böyle bir kadınlar - arası dayanışmanın örnekleri...

Cağaloğlu'ndayım. Aradığım iki kitabı da bulamadım. Tamam artık, daha fazla gecikmeden işe döneyim. Saat 10.30, sabah. Karşı kaldırıma geçmeliyim. Yok, yok beklemeliyim. Karşıdan geçen iki adamdan biri nasıl da yiyecekmiş gibi bakıyor bana. Laf ola beri gele, yiyeceklere böyle bakılmaz ki. Adam gözleriyle adeta tecavüz ediyor. Sabah sabah canımı sıkacak bir tartışmaya meydan vermemeliyim. Yol onların olsun. Her zaman olduğu gibi, bir kez daha. İşte geçip gittiler. Nihayet karşıya geçtim, geçtim ama... Herif üzerimden ayırmıyor projektörlerini. İsteyip istemememin onca hiç bir kıymeti harbiyesi yok. Zaten bu bir davet veya beğeni bakışı değil, ben bir kadınım ve o da bir erkek, bakacak elbet!... Küstah, saldırgan ve düşmanca bakıyor. Artık yürümüyor da. Döndü, önümde dikiliyor, burun burunayız. Başımı önüme eğip, hızla oradan uzaklaşmak...Hayır, bu rolü hiç sevmem."Niye bakıyorsun, birine mi benzettin?" İnsan birini, başka birine benzetince böyle bakmaz biliyorum, ama söyleyecek başka söz de bulamıyorum. "Bakarım tabii ne olmuş?" Şuna bak nasıl da dayılanıyor. Ne yani, teyzelenecek değil a, o bir erkek! "Kadın-erkek yoktur, insan vardır" diyenlerin kulakları çınlasın. Şu karşımda omuzlarını dikleştiren yaratık, insan falan değil, erkek! Ne kadar da iğrenç, çirkin bir erkek! Eh, ben de de korkup geri adım atacak göz yok hani...Omuzunu dürtüp, "Hadi dön git işine, başıma bela olma" diyorum ve suratıma yumruğu yiyorum. Şimdi düşünüyorum da hiç fiziksel acı duymadım, sadece öfke...Buna verilecek cevabım var: Bacak arasına tekme. İtişip kakışıyoruz, bir ara kaçarken yakaladım kendimi. Bu kalabalık ne zaman oluştu? Karşımda erkeklerden bir duvar.
Erkekler bana kızıp, beni durdurmaya çalışıyorlar. "Ne vuruyorsun adama, o sana hiç bir şey yapmadı, çekil git..." İşbirlikçi erkekler! Diğer erkeklerin desteğini aldı ya, üstünü başını silkeleyip gidecek. Dönüp gidiyor, durdurmalıyım: " Erkeksen kaçma!" Yazıklar olsun, niye dağarcığımda, onu durduracak başka sözcük yok?...
"Polis, polis !" avazım çıktığı kadar bağırıyorum. Bir polis koşarak geldi. "Bu adamdan şikayetçiyim, bana sarkıntılık etti". Çevredeki adamlar: "Kadın saldırdı önce, gördüm", "Durup dururken adama vurdu", Sözkonusu adam::"Benim erkeklik gururum var, tabii vururum, ben ona bir şey yapmadım". Polis bana dönüyor, "Bu adam sana ne yaptı?" "Sarkıntılık etti". "Elledi mi, laf mı attı?" "Hayır, baktı". Bakmak...Polis hışımla elimdeki defterimi alıp, "Kimliğini ver" diyor bana. "Sizi ben çağırdım, şikayetçi olan benim, neden benden kimlik istiyorsunuz?" diyorum haklarının bilincinde olan bir vatandaş gibi. "İyi, o halde ikiniz de verin kimliklerinizi". Nasıl oluyorsa dudağıma gidiyor elim. Şişmiş, dişim de kanamış! Buna çok seviniyorum, "bakın dudağımı patlattı, şikayetçiyim" "Uzatmayın hadi anlaşın, bakmaktan bir şey çıkmaz" diyor polis. Israr ediyorum

"bana vurdu, bakın kan da var, şikayetçiyim". Karakola gidiyoruz. Bana cinsel tacizde bulunan mütecaviz, "ben mühendisim, sarkıntılık yapmam, iki gün sonra gemim kalkıyor, uğraştırmayın beni" diyor. Evet, mühendisler de yapar! "Arkadaş bir hata yapmışsa affedin" diyor palisler. O erkekten, o erkek polisler "arkadaş "diye sözediyorlar. "Hayır, adli tıbba gidip rapor alacağım, şikayetçiyim". İki saat sonra raporumu almış, karakola dönüyorum. Yanımda bir bekçi ve kafası dikişli, üstü başı kan içinde bir adam. O da rapor almak için gelmişti hastaneye. Karakolun önünde gazeteciler, kadın gazeteciler! Avukatım, kadın avukatım! Çok keyifliyim. Ama benden başka kimse keyifli değil! "Sana bir şey olmamış, bu adamın hali ne?" diyorlar. Gülüyorum; benim bir adamı dövüp bu hale getirebileceğimi düşündükleri için, çünkü polisler, "bir kadın bir adama vuramaz ki" diyorlardı. Kendime sürekli suçlu değil, davacı olduğumu hatırlatıyordum. Şimdi artık avukatım var, daha bir rahat oturuyorum bana gösterilen yere. Kendime güvenim iyice arttı, masanın üzerindeki kimliklerimize, daha doğrusu onun kimliğine bakıyorum. Doğum yeri: Tunceli. Tunceli! Olay bölgesinden sorumlu karakola gidiyoruz. Yolda avukatıma, adamın Tuncelili olduğunu, davadan vazgeçeceğimi söylüyorum, ama bir bedel ödemeden elini kolunu sallayıp gidememeli, avukat parası versinler, davadan vazgeçelim diyorum. Adam pazarlık yapmaya kalkışınca küstahlığına kızıp, vazgeçmiyorum. Davacıyım. Karakolda, şimdiye kadar "arkadaş" olan adamın Tuncelili olduğu 'ortaya çıkıyor'. Adam, İzmirliyim diyor, ama nafile... " Atın nezarethaneye!" Polis bana soruyor çocuğun var mı diye. Var. Kutsal anneye sarkıntılık edildi. Evli olmadığımı bilselerdi tavırları değişirdi sanırım. Olay boyunca, üzerimde her zamanki askılı tişörtümün olmadığına, eteğimin uzun olduğuna da memnundum ve femina kolyemi de bir ara saklamayı ihmal etmedim. "Biz davamızdan vazgeçiyoruz," diyoruz. "Tabii hanımefendi, siz boşuna uğraşmayın, zaten bir şey çıkmaz bu davadan. Ama adamı salmayacağız, çünkü o Tunceli doğumlu. Tunceli doğumluların % 90'ı suçludur, bunlar suça meyilli insanlardır. Aranan şahıs olup olmadığını araştıracağız". Korktuğum da buydu zaten... "Siz onu salmayacaksanız, o davalı demektir, öyleyse biz de davacısı olalım, vazgeçmiyoruz" diyoruz. Ben polislerin yanında çay, sigara içerken, onun nezarethanede olması, bana sarkıntılık ettiği için değil de Tuncelili olduğu için nezarethanede olması korkunç derecede rahatsız edici. Midem ağrıyor, kalbim sıkışıyor, ya da ben öyle sanıyorum. Davalı olduğum adamı savunmaya başlıyorum: "Aslında önce ben vurdum, aslında çok temiz yüzlü biri, bu ona ders olmuştur, bir daha yapmaz, vicdan azabı çekiyorum, bırakın onu vazgeçeceğim"... falan filan. Saatler sonra, döktüğümüz diller işe yarıyor herhalde ki adamı salıyorlar, karakoldan çıkıyoruz. Bakıyorum adam şimdi ne hoş, ne kibar, yumuşak... Oysa saldırdığında ne kadar iğrençti, çirkindi... Hemşehrim yoluna, ben yoluma. Geride düşündürücü olan: Biz kadınlar keşke kendi savunmamızı kendimiz sağlayabilsek...

Tanıklık

Ayla Önder

Her kadın gibi ben de bir çok kez sarrkıntılığa uğradım. Bir ikisini anlatayım: Bir akşam iş dönüşü yolda arkamdan üç tane delikanlı geliyor. Yaşları 17 ve 20 arası. Bir tanesi devrimci bir ozandan bir şarkı mırıldanıyor. Belki de, böylesinden zarar gelmez diye düşünüyorum. Daha önce yaşadığım olayları düşünüp ürküyorum. Ama nedense bu "şarkı" bana güven veriyor. Birden üç genç durup aralarında bir şeyler fısıldaşıyorlar... Hemen kötü bir durumla karşılaşacağımı düşünüp adımlarımı hızlandırıyorum. Onlar da hızlanıyorlar... Evime gelmeye az bir mesafe kalmışken içlerinden bir tanesi büyük bir çeviklikle üzerime atlıyor ve vücudumu ellemek için uğraşıyor... Diğer ikisi de onu seyredip gülüşüyorlar. Ben yine boğuşuyorum... Ve sonunda ondan kurtulup kaçıyorum... Yerdeki taşları farkedip onlara ta; atmaya başlıyorum. (Herhalde yaşı küçük olduğu için cesaret edebildim.) Kaçmaya başlıyorlar... Onların kaçması beni cesaretlendiriyor ve bende peşlerinden koşmaya başlıyorum... Sonra aklım başıma geliyor. Geri dönüyorum...Sağa sola fırlamış çantamı, ceketimi topluyorum... ve eve döndüğümde bu kez anlıyorlar.(Bu kez diyorum, çünkü daha önce uğradığım sarkıntılıkları evdekilere anlatmıyordum, bana sahiplenmesinler diye.) Soruyorlar, ben de anlatmak zorunda kalıyorum. Düşündüğüm gibi, abim hemen sahipleniyor ve akşamları beni duraktan alacağını söylüyor. Benim de korkum bu zaten... Hayır, diyorum, "Bana sahiplenme, ben özgürüm.Özgürlük'ün bedelleri varsa öderim". Evde bu yüzden büyük bir kavga çıkıyor. Benim sinirlerim çok bozulmuş... Saatlerce ağlıyorum...

Yine bir başka olay. Bakırköy'de bir arkadaşıma gidiyodrum. Gece orada kalacağım. Önce Topkapı'ya gidiyorum ve durakta Bakırköy'e giden otobüsleri beklemeye başlıyorum. Bir adam yanıma yaklaşıyor ve "Yüz bin lira veririm, bu gece gelir misin ?" diyor... Ben büyük bir dehşetle "hayır" diyorum. Yine adam yanımdan ayrılmıyor. Durağın diğer tarafına gidiyorum. Oraya da geliyor ve bu kez "Eğer beni memnun edersen daha fazla veririm* diyor. Ondan kurtulmak için taksi tutmak zorunda kalıyorum...

Bu olayların üzerinden uzun bir zaman geçti. Fakat hâlâ o korkuları yaşıyorum. Fakat yine de eve erken gelmek için çabalamıyorum. Çünkü böyle bir toplumda gündüz ya da gece bu tür olaylarla karşılaşmamız an meselesi. Ya evde oturup nakış işleyeceğiz ya da bir 'sahip' bulup o sahiple çıkacağız sokağa.

Bu insanları kime şikayet edebiliriz bilmiyorum. Bu tür saldırılar genellikle karanlık yerlerde oluyor. Zaten o an korkudan, o insanın tipini aklında tutmaya çabalamıyor insan.Polise gidip şikayet etsek "Otur evinde, o sattta sokakta ne işin var" demeyeceği ne malum...
Ben yine hangi saatte gitmem gerekirse eve, o saatte gideceğim. Böyle insanlarla karşılaşma riskini de göze alarak. "Özgür" olduğumu iddia ederek istediğimi yapmaya çalışacağım...Şimdilik böyle düşünüyorum. Ama her geçen gün korkum artıyor... Mücadelemi sürdürüyorum... Belki de 'pes' edebilirim. Çünkü dünya ERKEKLERİN DÜNYASI... Sokaklarda yalnız onların yaşamaya hakkı var.

Tanıklık

Tülen Ateş

Galata Köprüsü'nün altındaki birahanede otururken, sevgilimle tartışmaya başladık. Tartışma hakarete dönüşünce çok kızdım, masadan fırlayıp hızla yürümeye başladım. Gece 10.00 civarıydı. Eminönü'nden otobüse binip eve dönecektim. Daha köprüyü yarılamamıştım ki arkamda bir adam belirdi. Hiç aralıksız çok güzel olduğumu, dolayısıyla beni ve annemi s...ceğini vs. söylüyordu. Kulağımın dibinde adamın nefesini duyuyordum. Zaten gergindim, verebileceğim tepkiden ürküp, susmayı ve adamın peşimi bırakmasını dilemeyi tercih ettim. Yirmibeş,otuz metre bu şekilde yürüdük. Birden göğsümde müthiş bir acı duydum. Adam elle sarkıntılığa başlayıp, bütün gücüyle göğsümü sıkmıştı. O an gözüm döndü, ben de bütün gücümle adamı ittim, savruldu ve köprünün parmaklıklarına yapıştı. Benzer olaylar daha önce de başımdan geçti. Sarkıntılık yapan erkekler, beklemedikleri bir şiddetle karşılaşınca genellikle çok şaşırıyorlar, donup kalıyorlar ya da çekip gidiyorlar. Ne var ki bu kez öyle olmadı. Adam toparlanıp, aniden,karnıma bir yumruk geçirdi. Nefesim kesildi, yığılıp kaldım. Sanırım kısa bir süre kendimden geçmişim. Gözümü açtığımda yerdeydim, başımda "Ne oldu bacım?" gibisinden sorular soran bir kalabalık vardı. İçlerinde tek kadın olsa yardım isteyecektim, baktım. Göremedim. O an hepsinden nefret ettim. "Defolun gidin başımdan" diye avazım çıktığı kadar bağırmaya başladım. Bir yandan da köprünün parmaklıklarına tutuna tutuna, terk ettiğim masaya ulaşmaya çabalıyordum. Otobüse binip eve dönebilecek gücü kendimde bulamamıştım. Masaya ulaştığımda sinirlerim boşaldı, deli gibi ağlamaya başladım. Sevgilimden beni yakınlarda oturan bir kadın arkadaşımın evine götürmesieni istedim.

Karnımdaki morluk bir hafta geçmedi. Olayın üzerindense uzun zaman geçti. Hava kararıktan sonra köprüde yürürken, hâlâ tedirgin oluyorum ama yürümekten vazgeçip otobüse binmiyorum. (Otobüslerde daha fazla sarkıntılık olayı olduğu için değil, yürümeyi sevdiğim için). Kadınlara ve kampanyamıza güveniyorum. Mor iğnemi seviyorum.

İsveç Raporu

Latife Fegan

İsveç toplumunda cinsel taciz ve tecavüz olayları artıyor. Temmuz ayı başlarında yayınlanan bir rapor, gazeteler, hukukçular, polis, feminist yazarlar, sosyal bilimciler arasında bir dizi tartışmalara yolaçtı. Rapora göre, cinsel tecavüz olayları, 1989 yılının ilk yarısında, geçen yıla oranla % 30 artmış. Yılın ilk altı ayında polise bildirilmiş cinsel taciz ve tecavüz olayları sayısı 6854 ! Artış yalnızca cinsel suçlarda değil, kadınlara ve çocuklara yönelik zor kullanma ve dayak olaylarında da görülüyor.

Uzun yıllar kadına ve çocuklara uygulanan şiddet ve tecavüz olaylarıyla çalışmış bir kadın savcı, gazetelere ve roprlara yansıyan bu bu rakamları, "İsveç toplumunda kadınlara ve çocuklara uygulanan şiddet ve cinsel tecavüz olaylarının artışına" bağlıyor. Uzunca bir süredir, dayak ve cinsel tecavüz olaylarının açıkça tartışılıyor olması ve alınan bazı sosyal koruma önlemlerinin, kadınların polise başvurmalarını kolaylaştırdığını öne sürenler ve istatistiklerdeki rakam artışının, toplumda bu olayların artışına değil, polise başvurmaların artışına bağlayanlar da var.

Tecavüze uğrayan kadınların polise başvurmaları yetiyor mu?

Aşağıdaki yazı, İsveç'in tanınmış feminist yazarlarından ve cinsel tecavüz ve şiddet olaylarını yakından inceleyen Maria-Pia Boethius'un bir gazetede yayınlanmış makalesinden özettir.

"Tecavüze uğrayan kadın yasal korumadan yoksun"

İsveç'te cinsel tecavüz olayları artıyor. Ev dışındaki tecavüzler, tecavüze uğrayan kadınlar tarafından, genellikle polise ihbar ediliyor ve bu ihbarlar genellikle ciddiye alınıyor. Fakat, ev içinde cereyan eden büyük sayıda tecavüz olayı, polise çok seyrek intikal ediyor. Üstelik bu tecavüz suçu, kadının herhangi bir biçimde yakını olan erkekler tarafından işleniyor. Bu durumda tecavüze uğrayan kadın, polise başvurduğunda şüpheyle karşılanıyor ve eğer polis ihbarı mahkemeye intikal etmişse, kadın, tecavüz eden erkek kadar suçlu muamelesi görüyor. Yani kadın, zorla ırzına geçilmesine neden olmakla suçlanıyor!

Bu işler Orta Çağ'da değil, 1989 İsveç'inde oluyor. Çok yeni bir rapora göre, tecavüz eden erkeği mahkum eden dava sayısı da hızla düşüyor.

Cinsel tecavüz, öldürme olayından sonra, bir kadına karşı işlenebilecek en büyük suç. Bir kadının kişisel dokunulmazlığının yok edilmesinin en kestirme yolu. Bir kadına zorla cinsel tecavüzde bulunmanın, ona "Sen insan değilsin" demekten hiç farkı yok.

Hukuk açısından, cinsel tecavüz suçu, ülkemizde şanssız bir tarihe sahip.

1971 yılında, zamanın adalet bakanı, "Cinsel suçları araştırma" adı altında bir araştırma başlatmıştı. O zamandan bugüne sekiz adalet bakanı değişti, ama araştırma sonuçlanmadı. Bu da cinsel teçavüz suçlarına karşı önlem alma ilgisinin ölçüsünü gösteriyor. Durum, skandal denecek kadar büyük bir ilgisizlik. Tecavüze uğrayan ve dayak yiyen kadınlar açıkça çaresizlik içinde bırakılmaktadırlar. İnsanlık onuru kırılmış, kişiliği zedelenmiş bu kadınlar için, kadın sığınaklarından başka yardım kurumu yok. Kadın evlerinde bu yardım gönüllü yapılıyor. Bir kez daha, toplumsal bir görev gene kadınlara ücretsiz yapılmaktadır ve bu yardımın suçu önleyici özelliği de yok. Ancak, kadın

tecavüze uğradıktan sonra yardımcı olunuyor.
Bu güne dek kadınlara en çok destek olan adalet bakanı, burjuva hükümeti dönemindeki bağımsız bakandı. Bu bakan, daha önce başlatılmış "cinsel suçlar araştırması"nı yeterli görmediğinden durdurmuş ve konuyla direkt görevli özel bir komite kurdurmuştu. Dürüst ve mesleğinde bilgili bir hukukçu olan bakanın en büyük hizmeti, daha önceki araştırma grubunun "tecavüze uğramış kadının tecavüz olayından önceki davranışını suçu hafifletici unsur" gören kanun maddesi önerisini önlemesi olmuştur. Bu öneri, kadını, kendi ırzına geçilmesi suçuna ortak ediyordu!
Kadının tecavüzden önceki davranışlarının suça hiçbir katkısı olamaz. Kadının, "kışkırtıcı" davranmasının, ırza geçme olaylarını artırdığı yolundaki önyargılar, cinsel tecavüz olayını, kadının "davetkâr" davranışları karşısında erkek seksüel gücünün taşması varsayımından yola çıkar ve böylece erkeğin, kadını cinsel ilişkiye zorlamasını haklı görür. Tam tersine, cinsel tecavüz bir iradi olaydır. Ezmek, sindirmek, iktidar gösterisi yapmak ve kadına haddini bildirmek amacını güden ağır bir suçtur.
"Cinsel suçları araştırma komitesi", bu kanun önerisini reddetti ve böylece çok önemli bir adli hatanın önüne geçilmiş oldu. Yeni tasarıya göre, kadının tecavüzden önceki davranışları, mahkemenin kararını etkiliyemeyecekti. Komite raporunda şöyle yazıyordu: " Tecavüze yol açan faktörler gözden geçirilirken, kadının olaydan önceki davranışları dikkate alınacak mı? Bu sorunun cevabı hayır olmalıdır".
Komitenin anlayışına göre, en önemli faktör, suçu işleyen erkeğin, kadının cinsel ilişki talebine hayır demesini dikkate almaması ve kadının direnişini fiziksel ve ruhsal zorlamayla kırması ve böylece kadının kişisel ve cinsel dokunulmazlığını zedelemesidir. Kanun bu eylemi suç kabul etmeli ve cezalandırmalıdır. Sorun böyle konulunca, - ki böyle görmek en doğrusudur - suçun işlenmesinde kadının davranışlarının belirleyici olduğu görüşü, hukuk devleti anlayışına aykırıdır. Komite, suçu işleyen erkeğin suçu işleyiş biçimini incelemek yerine, kadının kişiliğini ve davranışlarını araştırmanın, büyük bir adli hata olduğu görüşündedir. Bu gün, mahkemelerde, özellikle savunma avukatları, dolaylı olarak da olsa, kadının davranışları ve yaşamını irdeleme ve kadını zor duruma düşürme yolunu sıkça kullanmaktadırlar. Kişinin böyle bir duruma maruz kalması, hukuk devleti kavramıyla çelişkilidir. Toplumun görevi, herhangi bir saldırıya uğramış kişiyi korumak ve yardım etmek olmalıdır. Saldırı kurbanının zor durumunu daha da zorlaştırmak değil".
Alıntı uzun oldu ama, kadının hukuk sistemi içindeki yerini göstermek bakımından gerekliydi. Mahkemelerin, bugün gerekli kanunların ön çalışmaları ve gerekçelerini dikkate almaları gerekir. Ama almıyorlar ! İstedikleri gibi karar veriyorlar ve genellikle, kanunlara karşı olarak, kadının geçmişini ve tecavüz olayından önceki davranışlarını mahkemeye getiriyorlar.
Bugün İsveç mahkemelerinde kadınlara karşı üst üste kanun suçları işlenmekte ve kimse bu durumun ciddiyetini görememektedir! Tam tersine, kadınların bu tür muameleye maruz bırakılması, devletin kendi komiteleri tarafından hukuk devleti anlayışına aykırı görülse de, adalet bakanları, böylesine ciddi hukuksal hatalar nedeniyle değil, ama çok daha hafif nerenlerle istifa etmektedir!
1986'da, Malmö kentinde bir mahkeme, 16 yaşında bir genç kızı, kendisine

tecavüz edilmesine neden olduğu için mahkum etmişti! Tecavüz eden erkek beraat etti.. Mahkemenin kararına göre, tecavüz olayı, genç kız direndiği için meydana gelmişti. Mahkeme resmen, tecavüz eden erkeğin, genç kızın direnişini "naz" olarak algıladığını kabul etti. Karar metninde şöyle deniliyordu: "Genç kızın ev içindeki davranışları, olayın meydana gelmesinde önemli rol oynamıştır. Öte yandan, 16 yaşında bir genç kızın, gece geç bir saatte, uygun olmayan giysilerle, lokantaya, sonra da bir bara gitmesi ilgi çekicidir. Genç kız o gece baştan çıkartıcı bir biçimde giyimli olmasa bile, - görgü şahidi erkeklerden birinin de ifade ettiği gibi - kendisini olduğundan yaşlı gösterecek ve göze batıcı bir biçimde giyinmişti". Bu metni, 1982'de kabul edilen kanunun gerekçe metni ile karşılaştırın! Kanunlara bu denli karşı olan bir mahkeme kararı olabilir mi?
Doğaldır ki, bu mahkeme kararı, İsveçli kadınlar arasında büyük tepkilere yolaçtı. Şiddetli tartışmalar oldu ve sonunda adalet bakanına gidildi. Bakan, son derece ilgisiz ve rahatsız olmuş bir biçimde, "bu ülkede mahkemeler özgürdür" dedi. Ne olayı incelemeyi, ne de bir önlem almayı gerekli görmedi.
O andan itibaren, kadınlar ve cinsel tecavüz sözkonusu olduğunda, İsveç'te benim için hukuk devleti ölmüştü. Bugün de bu kanım değişmiş değil. Bizzat adalet bakanı, mahkemelere istedikleri gibi kendi önyargılarına göre karar verme yetkisi vermişti. Biz birkaç kişi yazmaya devam ettik ama bir işe yaramadı. Ne devlet kurumlarından, ne de hukukçulardan bir ses çıkmadı. İktidarı ellerinde tutanlar sustular. Hâlâ susuyorlar. Cinsel tecavüz olayları artıyor. Tecavüz eden erkeği mahkum eden dava sayısı düşüyor!
Adalet bakanının cevabından sonra, bir kadın yazar şunları yazmıştı: "Bu karar, kadınlar için erkeklerin dürüstlüğüne inanmanın, onlarla dost olmanın mümkün olmadığı anlamına gelmektedir. Erkekler için de, kadınları cinsel olarak zorlamak, aşağılamak, zor kullanmak serbesttir anlamına".
Tüm bir hukuk aygıtı 16 yaşında bir genç kıza karşı işlenmiş hukuksal cinayet karşısında susmuştu. Mahkemenin kararı, bu toplumda cinsel tecavüze uğramış kadınların hukuk sistemi karşısındaki çaresizliğinin açık ilanı oldu.
Şimdi uzmanlar başlarını kaşıyorlar ve şaşkınlık içinde İsveç'te tecavüz olaylarının artışının nedenlerini araştırıyorlar. Kurbanın yanında yer almayan, tam tersine bazen tecavüz edeni haklı çıkaran bir hukuk sisteminin mantıki sonucu değil mi bu?
"Sanık" adlı filmde, genç bir kadına, bir oyun salonunda tecavüz olayı sahnesi var. Tecavüz, bir grup erkek tarafından, alkışlarla, teşvikle seyrediliyor, çok sarsıcı bir sahne. Özellikle, bana başka bir şeyi düşündürdüğünde daha da çok etkilendim. Tecavüzü alkışlayan erkek yüzlerini İsveç "hukuk devleti" ile değiştirdim kafamda. Orada, adalet bakanından, savcılara, savunma avukatlarına kadar tüm bir hukuk mekanizmasının, İsveç toplumunda kadının uğradığı tecavüzlere alkış tuttuğunu gördüm.

Bu sahnenin hukuk devletine uyan yanı yok"
Bu satırlar da, kadınların uğradığı cinsel taciz ve tecavüz olayına karşı İsveçli kadınların çığlığı. Anlatılan "bizim hikayemiz" değil mi?
Stockholm'den sevgilerle.

Bir Başka Kadın

Olmak Kolay mı ?

Nural Yasin

Bırakın başka kadınları "bir başka kadınlığa" dönüştürmeyi, kişi kendisini bile ne denli itip kaksa, eleştirse, eğitse belli bir yere getiremiyor kolay kolay. İki aydır "Bedenimiz Bizimdir Cinsel Tacize Hayır!" kampanyasının hazırlık toplantılarına katılıyorum. Bu toplantılarda da çarpıcı, yaratıcı eylem yöntemleri bulmaktan çok, bu kampanyanın amaçlarıyla ilgili laf edip duruyorum. "Kampanyanın amacının erkekleri caydırmak, bu konuda toplumu daha duyarlı kılmak" olduğu kadar, hatta daha da ağırlıklı olarak, kadınlara güç ve cesaret verme, onları uğradıkları saldırılar karşısında suçlu hissetmekten, utanmaktan kurtarmak olduğunu vurgulamaya çalışıyorum. Hatta bir cumartesi toplantısında bu tür örnekleri öfke ve haklılıkla karışık bir neşe ve coşkuyla anlattık birbirimize, kızdık, güldük, yüreklendik. Kadınların bluzlarının bir düğmesi istemeyerek açılmış bile olsa, bunun, şu andaki ortamda, bir erkeğe ona sarkıntılık etme hakkı vermesini kınayıp, lanetledik. Bu konuda kadınları bilinçlendirmenin kendilerini güvenli hissetmeleri ve haklı görmelerini sağlamanın ne denli önemli olduğunu tekrar tekrar konuştuk.
"Susma haykır/ utanma iğneyi batır", "giysim davetiye değildir", "sarkıntılığın utancı kadına ait değildir" sloganlarımızı bir kez daha beğenip böbürlendik. Aklımız sıra bilinç yükselttik. Şimdi, bu toplantının ertesi günü başıma gelen olaya ve bende yarattığı duygulara bakın!
Evim bir ana caddenin üzerinde. Gece geç vakit 11.00-12.00 sularında eve taksiyle gelip caddenin sağında inince, eve girmek için karşıya geçmek gerekiyor, ve bu oldukça zor oluyor. Çünkü önünüzde ya taksiler duruyor veya özel arabalar. Bunu ne asık suratım, ne yorgun bakışlı bıkkın gözlerim, ne de sarındığım giysilerin hırpani görünümü engelleyebiliyor. Söz konusu gün nedense arabaya caddenin öbür yanında, yani tam apartmanın kapısının önünde durmasını rica ettim. Şoför de kabul etti. Yani taksiden indikten sonra 2-3 metre var evin kapısına. Taksiden inmemle karşıdan gelen bir kadının (Kadının yanında bir erkek vardı) yaklaşıp, "eteğiniz arkadan sıkışmış" demesi bir oldu. Üzerimde çok bol bir etek vardı. Yani pek vahim bir durum olamazdı; Ben de zaten o an düzelttim. Daha kapıya doğru iki adım atmıştım ki, sırıtan ve pis pis bakan iki genç erkek gökten inmişcesine yanımda belirdi. "Çalışıyor musun?" diye sordular. Kapı içerlek, kilit de yere yakın olduğu için, yani anahtarı deliğe sokabilme için eğilmem gerektiğinden birden çok ürktüm, "kardeşim gidin allahaşkına"dan başka bir şey çıkamadı ağzımdan. İki genç adam çalışmadığıma ikna olmamıştı, "nasıl başka türlü olabilir" der gibi saldırgan bakışlarını ve laflarını sürdürüyorlardı. Aynı cümleyi bir iki kez tekrarladım, tüm cesaretimi toplayıp kapıyı açtım, kendimi içeri attım. Asansöre binince de hangi katta oturduğumu görüp gelirler diye telaşlandım. Tekrar aşağı indim ki gitmişlerdi. İşin buraya kadar olan kısmı, Türkiye'de 1989 yılında gece eve yalnız dönen bir kadının başına gelebilecek

türden. Fakat benim, eve girdikten sonra hissettiğim duygular 3-4 yıldır kadın sorununa epeyce kafa yormuş iki aydır da "bedenimiz bizim" kampanyasını! hazırlamak üzere düşünmüş, tartışmış, güya "bilinçlenmiş" bir kadın için çok garip; Çünkü eve girdiğimde en belirgin duygum öfke değil utançtı. Korku bile daha geri planda kalıyordu; o saatte ana caddede nasılsa çok vahim bir şey olmazdı. Ama eteğim acaba nereden beri belime sıkışıp kalmıştı? başkaları görmüş müydü? Eteği tekrar belime sıkıştırı; aynada baktım. Evet kötü gözüküyordu. Hem de çirkin. Dolayısıyla adamlara öyle davranma hakkını vermiş oluyordum, bu da öfke yerine utanç ve suçluluk duygusu yaratıyordu bende. Peki o kadar konuşma, tartışma, yüreklenme, güçlenme çabaları ne işe yaramıştı? Bu sefer de kendime ve birlikte çalıştığım arkadaşlara karşı suçlu hissettim. Belli ki "bir başka kadın" olamamıştım henüz. Bilmek, bilinci kendiliğinden yükseltmediği gibi, bilincin yükselmesinin de davranışa yansıyacak kadar sindirilmesi uzun zaman alıyor. Sokaklarda, işyerlerinde, evlerimizde daha bağımsız ve özgür olabilmek için içimizdeki utanç ve suçluluk duygusunu yenerek ilk cephemizi kazanmamız gerekiyor. özellikle her tür cinsel taciz konusunda erkeklerin karşısında daha da yalnızız. Aşama aşama kazanılacak bu cepheler için dayanışmanın, birbirimize destek olup yüreklendirmenin, birlik içinde güç kazanmanın önemi daha da artıyor. Yüzyılların koşullandırmasını yıkmak, utancı başkaldırıya dönüştürmek için hep beraber "bir başka kadın "gibi davranmaya çabalayacağız.

"Birlikte mücadele edebileceğimiz travestiler yok"

Filiz KOÇALİ

İki travestiyle konuşuyoruz. Sedef 'ben erkek değilim, ama kadın da değilim, ben üçüncü cinsim' diyor. Demet kendini kadın gibi hissettiğini, tek farkının adet görmemek ve doğuramamak olduğunu söylüyor. Kadın hareketi ile yakın ilişkide olan Sedef ve Demet sorularımızı yanıtladılar:

- Sedef sen cinsiyetin açısından kendini nasıl tanımlıyorsun?

- S:"Ben kendimi üçüncü cins olarak tanımlıyorum. Ben erkek değilim ama kadın da değilim. Erkekten de kadından da farklıyım. Üçüncü cinsim ben. Kadın toplantılarına katıldığımda, siz konuştuğunuzda farklı olduğumu hissediyorum. Cinsiyetimden kaynaklanan bir şey bu. Cinsiyet açısından bir farklılığım olduğunu hissediyorum. "

- Ama görünümün kadın gibi.

- S:"Evet. Kadın değilsin de neden kadın gibi giyiniyorsun? diye soruyorlar bana. Başka alternatifim yok ki. Erkek olmayı reddettiğin zaman kadın gibi giyinmeye mecbursun. Üçüncü cinse ait bir kıyafet olsa, üçüncü cinse ait bir tip olsa onu yapmaya çalışırım. Öyle bir şey yok ama. Michael Jackson üçüncü tipe iyi bir örnek. Yüzüne baktığın zaman ne erkek, ne de kadın diyorsun. Giyimiyle, hareketleriyle çok farklı. Yüzüne makyaj yapıyor, topuklu ayakkabı giyiyor ama üzerinde gayet erkeksi pantalon var. Türkiye'de imkansız bir şey böyle olmak."

D:"Önceden eşcinseller öyle giyiniyordu. Şalvar pantolanlar, frapan kıyafetler. Ben de kadın giysilerinin rahat giyilemediği dönemlerde bunları tercih ediyordum."

- S:"Ama o eşcinsel kıyafetiydi. Biz eşcinsel değiliz. Ben kendi cimsimle sevişmiyorum. Erkeklerle sevişiyorum, üçüncü cinsim ben.

-Demet, sen kendini nasıl tanımlıyorsun?

- D:"Ben yıllardan beri kendimi kadın gibi görüyorum. Tek farkım, adet görmüyorum, çocuk doğuramam. Aktif yönüm çok az. Tek bir kadınla bile ilişkim olmadı. Zaten böyle bir isteği hiç duymadım. Ben ameliyat olup, transeksüelliğe geçmeyi çok istiyorum. Param olsa ve doktorlara güvensem, ameliyat olup kadın organına sahip olmayı çok istiyorum. Batı'da ameliyat olanlara kadın kimliği hemen veriliyor."

- S:"Aslında batı'da daha ilerisi de yaşanıyor. Ameliyat olamayanlar da üçüncü cins kimliği alıyor. Aslında transeksüellik olayı yalnızca bir organ değişikliği. Ben travestiyim, duygularım var, sırf kadın organına sahip oldum diye "kadınım" diyorum. Ne kadar saçma. Organa bağlı değil hissettiklerimiz. Şu anda erkeklik organım var, erkek miyim? Bence vajina olayı değil iş."

- D: "Bence önemli. Benim adet görmek ve doğurmak dışında kadınlardan bir farklılığım yok. Kendimi çok kadın hissediyorum ve vajinam olsun isterim."

-S:"Ben ameliyatı düşünmüyorum, çünkü, ben benlikten çıkacağım. Kadın isteyen de benimle yatacak. Beni travesti olarak isteyip, travesti olarak yatmaları çok daha önemli bence. Ben bu kimliğimi seviyorum."

- İkiniz de feministlerle, kadın

mücadeelesi veren kadınlarla birlikte oluyorsunuz. Toplantılara, eylemlere katılıyorsunuz. Bu mücadele içinde kandinizi nasıl görüyorsunuz?"

S:"Birlikte iş yapabileceğim travestiler yok. Şu anda benim görüşlerime en yakın insanlar sizlersiniz, o yüzden sizlerleyim. "Ben de erkek egemenliğine karşıyım." diyen travestiler olsa onlarla birlikte olurum. Tabii yine kadınlarla yakın ilişkilerimiz olur. Ama şimdi erkek egemenliğine karşı olanlar, yalnızca bazı kadınlar. Onun için kadınlarla birlikteyim. Ama hayalim bir feminist travesti grubu kurmak. Erkeklerin biz travestiler üzerindeki baskılara, diğer travestilerle birlikte karşı çıkmak. Biz biyolojik kimliğimizi ispat etmek zorundayız."

- D:"Ben birlikte yaşadığım kişilerle, travestilerle, bu baskılara karşı mücadele etmek isterim. Örneğin, polis, hastane baskısına karşı. Ama bizin çevremiz genellikle bilinçsiz, kaderci inzanlar. O kadar uğraşmama rağmen en yakın arkadaşlarımı bile ikna edemiyorum. Kadın hareketi daha yakın geliyor bunun için. Benim geçmişten kaynaklanan muhalif bir yanım da var. Ben sosyalisttim, şimdi de sosyalistim. Toplu mücadeleye, aktifliğe alışkınım ben. Toplumsal mücadeleden yanayım. Ezilen bir grup olan kadınlarla onun için birlikteyim. Kadınlar da bizler gibi erkek egemenliğinin altında eziliyorlar."

- S:"Bizler kadınlar gibi eziliyoruz."

D:"Biz kadınlardan daha çok eziliyoruz. Hem erkekler tarafından, hem de din, örf, adetler bizi daha çok etkiliyor, daha çok ezilmemize neden oluyor. Kadın hareketini bu yüzden destekliyorum."

- " Peki mücadele eden bir travesti hareketi olsa hangisini tercih edersin"

- D:"O zaman iki mücadele alanım olur. Bir, kendi cinsel özgürlüğümü savunacak bir mücadele alanım olur. Bir de kadınlarla birlikte ortak sorunlarımız etrafında birlikte oluruz."

- "Kadınlar bilinçlendikçe, kendilerine sunulan rolleri reddediyorlar. Birilerine hizmet etmek, yaptıkları yemeğin lezzetine, ev işlerindeki becerilerine göre değerlendirilmek konusunda baş kaldırıyorlar. Travestiler için tam tersi bir gözlemim var. Belki kadın olmalarını pekiştiren bir durum olduğu için, bu değerlere sıkı sıkı sarılıyorlar."

- S:"Ben kadınlara yüklenen işlere kesinlikle sarılmıyorum. Aman sevgilim olsun, kocam olsun, ona hizmet edeyim diye düşünmüyorum. Bu şeyden kaynaklanıyor daha çok, ben kendimi kadın gibi hissediyorum diyor, gördüğü kadın modeli annesi. Kadın olacaksam, kadınlık böyle olur her halde diye düşünüyor. 'Kadın olacaksam, bulaşık yıkayacaksın, kocaya hizmet edeceksin, geldiği zaman karşılayacaksın."

- "Peki travesti olduğunu hissettiğin andan beri mi böyle düşünüyorsun, yoksa bilinçlendikçe mi reddettin?"

- S:"Örneğin ben hiç bebekle oynamadım. Kalıplaşmış bir şeydir. Annem evde yokken ablamın giysilerini giyerdim derler hep. Bunu hiç yaşamadım ben. Ben sevgililerimden de bu yüzden ayrılırım hep. Çünkü kadın olmamı isterler, kadın gibi davransana derler."

- D:"Ben bebekle de oynadım, ablamın giysilerini de giydim. Ev işlerini de severek yaparım, alışkınım çünkü. Annem çalıştığı için biz çocukken ablamla ikimiz bütün işleri yapardık. Sonra da yalnız yaşadığım için, yemek yapmak, çamaşırımı, yıkamak alışkanlık haline geldi artık."

- "Bunu zorunluluk olarak yapmak ya da kendine yaptığında zevk almak başka bir şey. Ama, bu kadın işi ve ben bunu yaptığımda kendimi daha iyi hissediyorum demek başka bir şey."

-D:"Bunun kadın giysilerine sığınmaktan, kadın gibi makyaj yapmaktan bir farkı yok. İnsanın ev işleri yaptığında haz duyması bunun gibi bir şey. Ben önceden birlikte olduğum erkeğe daha farklı davranıyordum. Sevgilime hizmet etmek zevk veriyordu. Erkek egemenliğini her yönüyle yaşamak haz veriyordu ama bu bilinç yetersizliğin-

den kaynaklanan bir şey. Şimdi karşı dairedeki arkadaşlarıma nasıl çay yapıyorsam sevgilime de yapıyorum, ama o kadar. Ya da birimiz pişiriyoruz, birimiz servis yapıyoruz. Ben yemeği yaparsam, sevgilimin de sofrayı hazırlamasını istiyorum. Yani misafirlerimle ilişkim nasılsa, onlara nasıl davranıyorsam sevgilime de aynı ikramı gösteriyorum yalnızca. Şimdi bir erkekle sürekli yaşasam bile kendi paramı kendim kazanmak isterim. Önceden bir erkeğin bana bakmasını çok isterdim. Bir erkeğe muhtaç olmak istemiyorum artık. Çünkü erkek sana bakarsa kölesi olmak zorundasın. Hem ev işleri konusunda böyle, hem de gittiğin yerlere bile karışır. Mecburen onun emirlerini dinleyeceksin. Böyle davranmak istemiyorum. Ne kadar iyi adam olursa olsun, seni ezer."

- S:"Ben de isterim ki, ilişkiler eşit olsun, ipler kimsenin elinde olmasın. Ama ipler boşta olduğunda, hep o eline geçirmek istiyor. Hep böyle oluyor, çok denedim. Tam bir eşitlik üzerine kurulu ilişki isterim ama erkekliğin verdiği bir şey var ya. Öyle biliyor erkekliği, öyle öğrenmiş. Sen kadınsın, ben seni kadın olarak görüyorum diyor ve kadınlardan beklenenleri benden bekliyor. En çok kızdığım şey. Ben de o zaman senle birlikte olmam diyorum."

- "Peki fahişeliği nasıl değerlendiriyorsunuz? Zorunluluk mu sizin için?"

S:"Seviyorum ben fahişeliği Çalışmayı sevmiyorum. Hiç çalışmayayım, ekmek elden su gölder en güzeli. Ama çalışmak zorunda olduğumda bana en yatkın iş, en yapabileceğim iş fahişelik. Kolay para kazanmanın etkisi de var, el üstünde tutulmanın etkisi var. Dışarda oğlan, moğlan diye arkamdan bağırıyorlar ama fahişelik yaptığım sırada el üstünde tutuyorlar, iltifat ediyorlar. Belki oyun oynuyor ama sen de oynuyorsun. Ama özlediğin bir dünya gerçekleştiğinde, çevrenin kirletilmediği, savaşın, askerliğin olmadığı, baskısız bir dünya gerçekleştiğinde , yapacağım başka şeyler olur, belki o zaman yapmayabilirim."

- D:"Ben zorunlu olduğum için fahişelik yapıyorum. Yaşayabilmek için. İşe girip çalışmam mümkün değil. Türkiye'de bu mümkün değil. Avrupa'da travestilere iş olanağı sağlanıyor. Ben insanlar fahişelik yapmak zorunda kalsınlar istemiyorum. Biz alıştık ama bizden sonra gelen travestiler, eşcinseller çalışabilmeli. Toplum bunu normal karşılamalı. Toplum onu hem fahişeliğe sürüklüyor, hem de lanetliyor. Kendin dışlıyorsun. Sürekli istemediğin insanlarla birlikte olmak çok zor. Dedem yaşında, babam yaşında insanlarla birlikte olmaktan nefret ediyorum. O bana zevk vermiyor, para veriyor ama zevk vermiyor. Benim iki mesleğim vardı elimde. Şimdikine göre çok daha az kazanacağımı biliyorum. Ama onları yapmak isterdim. O zaman yalnızca hoşlandığım biriyle birlikte olacaktım. Birlikte olduğum erkeklerin %80'i hoşuma gitmiyor, yaşlısı var, sarhoşu var. "

- S:"İşin ama o senin. Yaşlı olması, çirkin olması beni hiç rahatsız etmiyor."

- D:"İşte o zaman kendimi kukla gibi görüyorum."

- S:"Para için birlikte olduğumda ben de zevk almam, bir an önce bitsin isterim. Ama o işi iş olarak gördüğümde ağır gelmiyor."

Tepkilerin Niteliği ve Aile Kurumunun Demokratikleşmesi Gereği

Cemile Çiçekçi

Toplumsal, demokratik ve siyasal kurumların yeterince gelişmediği ülkemizde (ve ülkelerde) aile kurumunun bu işlevi gözden kaçırılmamalı, daha objektif bir değerlendirme yapılmalı ve bu yapıların sınırları daha demokratik ve özgürleştirici anlayış ve ilişkilerle zorlanarak aşılmalıdır; bu sorunların ve görevlerin üstünden atlayarak değil.

Aile kurumuna yöneltilen eleştiriler son yıllarda hızlı bir artış gösterdi. Bu artışın nedeni olarak, feminizmin kendine yer açması ve diğer kadın hareketlerinin ortaya çıkışı gösterilebilir. Ama bunun yeterli olduğu, tatmin ettiği söylenemez. Çünkü bununla bağlantılı olan ve hatta kadın hareketlerinin çıkışını da önemli ölçüde belirleyen, kendisiyle hesaplaşmaya zorlanan ve kendisiyle hesaplaşan bir başka faktör sözkonusudur: Sosyalist hareket.

Bugün aile kurumuna yöneltilen eleştiriler bu nedenle feministleri ve diğer kadın hareketlerini aşmaktadır. Artık kadınlı - erkekli her türlü akım bu tartışmaya bir ucundan katılmakta, kadın - erkek ilişkilerini sorgulamakta ve/veya bu ilişkinin örgütsel/ kurumsal formuna reddiyeler düzmekte ya da onu, bu reddiyelerin de etkisiyle, bağnazca savunmaktadır. Bu bağnazlık, geçmişteki tutumların "doğruluğunu" da ifade etmektedir bir anlamda.

Sosyalist hareketin geçmişi üstüne tartışmalar yapıldı ve yapılıyor. Bu döneme ait tespitlerin bir kısmı "günlük hayatın eleştirisi"nin yeterince yapılmadığı, sorgulanmadan ve dönüştürülmeden eski değerlerin ve ilişki biçimlerinin olduğu gibi kabul edildiği, devralındığı iddiasını taşıyor. Bunun "iddia" dan daha fazla bir anlamı/ gerçekliği olduğunu ,kabul görmüşlüğünden de çıkarmak mümkün artık.

Geçmişe, geçmişteki günlük ilişkilere bakıldığında sosyalistlerin ahlakçılığı, geleneksel eleştirellikten uzak mitoslarla düşünme ve yaşama alışkanlığı, bir çok insanı rahatsız edecek kadar görülebiliyor. Yeni bir kültürün ve ahlakçı olmayan yeni bir ahlakla donanmış, yeni, demokratik ve özgür bir dünyanın yaratıcısı olmaya aday insanları göremiyor insan gündelik ilişkiler içinde. Pratikteki, görünen bu olumsuzlukların yanında olumlu, ama sorgulanmamış ve bu nedenle de sonuçları açısından rahatsız edici şeyler de var: Söz gelimi güven ve fedakarlık. Bireye aşırı yükler bindiren, insiyatifli bir sorumluluk yerine görevler/ödevler veren ve fedakârlığı (özveriyi) "kendini feda etme" olarak tarif edefi "duygusal" bir

anlayışın bu kavramlara yüklediği - bu- anlamların tartışılması gerekiyor hâlâ Sosyalistlerin, sorgulamadan ve dönüştürmeden devraldıkları geçmişin bu mirası, duygusal/tepkisel tavırlarla geçiştirilmeye çalışılıyor. Yine sorgulamaya, dönüştürmeye özümsemeye dayanmayan bir anlayışla, sürekliliği olmayan tavırlarla bu kez karşı uçtan reddiyeler düzülüyor.

"Hep, hiç, asla, mutlaka" gibi toptancı bir zihniyeti ifade eden kelimeleri çok sevdiğimizden de olsa gerek, ya bir şeyi hepten kabul ediyoruz / kabulleniyoruz ya da hepten reddediyoruz. Sonra da şark kurnazlığından ve kolaycılıktan yakınıyor ve 12 Eylül sonrası bazı sosyalistlerin nasıl yeniden müslüman ya da müteşebbis ve "üstelik aşırı bireyci" olabildiklerini anlayamıyoruz. Oysa, "Bugün Allah için ne yaptın?" diyen müslümanla, "Bugün Partin için ne yaptın?" diyen ve bir darbe ye çarpınca "Bugün kendin için ne yaptın?" diye "teoriyi" duruma tercüme eden ya da bir öncesine dönen insanı anlamak bu kadar zor olmamalı.

Mantıkta, düşünme sürecinde niteliksel değişmeler yeterince gerçekleşmemiş olmalı ki, ajile kurumuna düzülen reddiyelerde de benzer tavırlar sergileniyor / görülüyor.<Genel olarak insan ilişkilerinin değiştirilip dönüştürülmesinin, daha demokratik, eşitlikçi ve özgürleştirici ilişkilerin, ilişki biçimlerinin "neden"inin, "nasıl"ının tartışılması; iktidar ilişkilerinin sorgulanması gerekirken evliliği (aileyi) hâlâ nikâhla eş gören anlayışla karşılaşılabiliyor. Ve bu anlayış kendisini evlilik (aile) kurumuna ("nikâh"a demek istiyor, ya da popüler ifade ile "imza"ya) karşı olarak tanımlıyor. Oysa, tam da bunu söylerken eleştirdiklerinden nitelikçe farklı olmayan (ama nikâhsız) bir ilişki yürütüyor olabiliyor. Farklılık abartılmış ayrıntılarda ve devrimci niyetlerde ifade bulabiliyor / gösterebiliyor ancak. Bağlılık (sadakat) gözden düşmüş bir erdem olarak bağımlılıkla (tâbilik, kendi başına bir varlığı ve anlamı olmama) birbirine karıştırılıyor. Bazan da bağlılığa, "sadece kadına ait" bir değer olarak rastlanıyor; geleneksel ilişkilerdeki çifte standart anlamıyla.>

Tabii bütün bunların, daha incelmiş biçimde, kendilerini 18-19 yaşın gençlik tepkilerinden ayırmaya çalışarak, "kurumlar dışı yaşam" gibi kavramlar üstünden savunanlar da (ya da eleştirenler de) olabilir. Ama bütün bunlar, hâlâ "aykırı" (marjinal devrimci) olmaktan öte, (sosyalist) "devrimci" bir anlam ifade etmemektedir. Ayrıca bu anlayış da, kendini ailenin demokratikleştirilmesi sorununun üstünden atlayarak gerçekleştiremez.

Aile kurumu eleştirilerinde görülen olumsuz bir diğer özellik, aile kurumunun tarihsel-toplumsal işlevinin dikkate alınmaması, ya da hep olumsuzluklarının vurgulanması, tarihsel ortamın (Türkiye'nin) özelliklerinin gözden kaybedilmesi. Toplumumuzda sosyal/yardım/danışma/dayanışma kurumlarının "yeterince" yaygın olmadığı ve yeterli hizmeti vermediği bilinen bir şeydir. Ayrıca bu kurumların bireyi (topluma ve) devlete karşı korumadığı da (çünkü devletin kurduğu bürokratik-devletçi ve ahlakçı kurumlardır) yaşanan deneyimlerle bilinir. Devletin inisiyatifi dışında kurulan ("sivil toplum" kurumları?) sosyal ve siyasal örgütlerse (parti, sendika, dernek, vb.) getirilen kısıtlamalar ve yasaklarla sınırlandırılmış bir alanın dışına çıkamamakta, kapsayıcı ve doyurucu bir faaliyet yürütememektedirler. Özellikle 12 Eylül sonrası bu örgütlerin (üyeleri, sempatizanları ve çevreleri) üstündeki yasak ve baskılar, onları varlığını koruma ve tekrar meşruiyetini sağlama pozisyonuna itti.

TARTIŞMA

Devlete (ve hatta topluma) karşı bireyleri, haklarını ve özgürlüklerini koruma ve genişletme mücadelesi veren demokratik, siyasal ve ekonomik kurumların üstündeki yasak ve baskılar ve sosyal danışma, dayanışma ve yardım kurumlarının (hemen hemen) yokluğu aile kurumunu hızla ön plana çıkarttı. Öyle ki, aileler örgütlenerek devlete (ve, topluma) karşı demokratik hak ve özgürlüklerin savunusunu /mücadelesini yürütmeye başladılar;kendi oğullarının, kızlarının, kocalarının, kadınlarının durumlarından yola çıkarak. Dışarıdan en büyük desteği ve dışarıda en büyük kavgayı aileler, analar, kardeşler verdi. 12 Eylül en ciddi, en kararlı muhalefeti ilk olarak ailelerden gördü; ama aynı zamanda onayı ve desteği de. Uzunca bir süre, bireyi devlete (ve topluma) karşı sadece aileler savundu/korudu.

Toplumsal, demokratik ve siyasal kurumların yeterince gelişmediği ülkemizde (ve ülkelerde) aile kurumunun bu işlevi gözden kaçırılmamalı, daha objektif bir değerlendirme yapılmalı ve bu yapıların sınırları daha demokratik ve özgürleştirici anlayış ve ilişkilerle zorlanarak aşılmalıdır; bu sorunların ve görevlerin üstünden atlayarak değil.

Aile kurumu, toplumsal değişime paralel olarak değişmekle birlikte henüz sınırlarını zorlayan, onu aşmaya yönelik "kitlesel" denebilecek daha demokratik ve özgürleştirici hareketlerle ciddi bir biçimde karşılaşmamıştır. Bu nedenle aile kurumu geçirdiği evrime / değişime rağmen hâlâ demokratikleşememiş olmanın sorunlarını yaşamaktadır. Bu sorunlar kadın erkek arasındaki iş bölümü ve ilişkilerden, bu ailenin çocuklarıyla kurdukları ilişkilere kadar görülebilen sorunlardır. Bu nedenle sorun aynı zamanda kadının ve erkeğin değişimi, yeni bir kimlik bulma sorunu olarak yaşanmaktadır. Değişim ihtiyacını daha yakıcı olarak yaşayan (ezilen, tahakküm altında tutulan, sömürülen) kadınlar ve hareketleri bu nedenle aile kurumunu sorgulama gereğini daha çok duymaktadırlar. Ama sorun tüm kadınların, erkeklerin, gençlerin ve çocukların sorunları olarak yaşanmakta ve tartışılmayı, çözülmeyi, aşılmayı beklemektedir.

"Demokratik Aile"nin Olanaksızlığı Üzerine

Nesrin Tura

Ailenin tarihsel-toplumsal işlevlerini kaydetmek bir şey, çözümü dönüp dolaşıp yine aile içinde aramak başka bir şey...
Ben "ailenin demokratikleştirilmesi" deyince, saydığım bütün işlevleri korumasını ama işbölümünün eşit olmasını anlıyorum.
Bunun da ne mümkün, ne de anlamlı olduğu kanısındayım.

Cemile'nin yazısında düşünmeye, tartışmaya değer noktalar var. Ancak yazının genel havasına hakim olan ve sonucunu belirleyen itidal tavsiyesinin, itidâl sınırlarını aşan bir reaksiyon ifadesi olduğu kanısındayım.
Öncelikle, Cemile temel eleştirisini bir yanlış anlamaya (anlamak istemeye!) dayandırıyor. Feministler ve sosyalistler (yazıda bu iki özne birbirine karıştığı için ve kimin neden sorumlu olduğu anlaşılmadığı için ikisini birlikte kullanmak zorunda kalıyorum) aileyi son derece yüzeysel ve tepkisel bir biçimde reddediyorlar; tarihsel-toplumsal işlevini anlamıyor hatta nikâhla bir tutuyorlar ve hemen ortadan kaldırabileceklerini sanıyorlar!
Ben ailenin ortadan kaldırılması dendiğinde, ailenin çözülmesini ve parçalanmasını anlıyorum. Bu da ailenin çeşitli işlevlerinin parçalanması, birbirinden bağımsızlaşması demek oluyor; Çocukların doğurulduğu alan olarak aile; çocukların bakıldığı ve eğitildiği alan olaak aile; yaşlı ve sakatların bakıldığı alan olarak aile, kimle kimin sevişeceğini ya da sevişemeyeceğini belirleyen alan olarak aile; tüketim birimi olarak aile; - çoğunlukla kadınların üstlendiği- yeniden - üretimin alanı olarak aile; bir de örneğin, Cemile'nin dikkat çektiği gibi, şevkat, dayanışma, sığınma alanı olarak aile. Şimdi, bu işlevlerin birbirinden ayrışması ne demek? Şöyle özetlemek mümkün: Sevişmediğin bir erkekle yaşayabildiğin halde, çocuğu başkasından yapabilmek; bir erkekle sevişiğin ya da yaşadığın halde gömleğini ütülemek zorunda kalmamak. Çocuk doğurduktan sonra, tercihine göre, büyütmeyi paylaşabilmek ya da devredebilmek ya da başkasının doğurduğu çocuğa bakmak. Aile boyu çamaşır makinası almak yerine çamaşırını dışarıda yıkamak ya da yıkatmak; eve filelerle dönmek yerine dışarıda yiyebilmek; sadece büyükbaban olduğu için bir yaşlının bakımından sorumlu olmamak ya da bir başkasının ninesinin bakımını paylaşmak; teselli ihtiyacını ille de annenin kucağında değil, başka yerlerde de karşılayabilmek.
Kısacası, bu biçimde tanımlandığında, ailenin ortadan kalkması, bugün ailenin

işlevi olan herşeyin ortadan kalkması anlamına gelmiyor. Yani, bugün ağırlıklı olarak ailenin sınırları içine hapsedilen sevgi, dayanışma ve özverinin de yokolması değil, ailenin sınırlarından kurtulması söz konusu.
Dolayısıyla, Cemile'nin önemle üzerinde durduğu olguya ,12 Eylül sonrasında ailelerin üstlendiği işleve bir başka gözle bakmak da olanaklı. Cemile'nin de belirttiği gibi, 12 Eylül en büyük onay ve desteği de aileden aldıysa, kendi üyelerini destekleyen ailelerin yanısıra, oğlunu polise teslim eden baba gibi örnekler de biliyorsak, durumu biraz ayrıştırmakta yarar var. Yani, demek ki, başı derde giren üyelerini destekleyen aileler bunun yanlızca aile oldukları için yapmış olamazlar.Politikayla uğraşanlar çevrelerini, ailelerini de etkileyip mücadelelerinin anlamına ikna edebiliyor ya da en azından bir saygı uyandıra biliyorlar. Ben ailelerden görülen desteğin önemli bir nedenini, söz konusu ailelerin bu tür bir etkilenmeyi yaşamış olmalarında görüyorum. Ailelerin destek ve onayının yalnızca kendi üyelerine değil, aynı zamanda onların temsil ettikleri şeye de yönelik olduğu kanısındayım. Önemli bir başka nokta da, başlangıçta yalnızca akrabaları için yola çıkan insanların, süreç içinde "sıradan insanlar"ın görmedikleri bir şeyle tanışmış olmaları: Devletin kendine karşı gelenlere gösterdiği baskıcı, otoriter yüzü. Bu yüzle bir kez karşılaşan aileler için, verdikleri mücadelenin kendi varoluşlarıyla ilgili bir boyut da kazandığını, bir anlamda kendi mücadeleleri haline geldiğini unutmamak gerekiyor. "Bu desteğin en militan biçimini analar, kızkardeşler, eşler sergiledi ve onlar için destekledikleri insanların politik kimlikleri çoğunlukla ikincil bir etkendi" denebilir. O zaman da ben bunu hemen alkışlamaktansa , kadın bakış açısıyla sorgulamayı (reddetmeyi, mahkûm etmeyi değil) tercih ederim.
Aklıma hemen bir metafor geliyor: Yurt savunması. Yani örneğin, emperyalizmin işgal ettiği bir ülkede, işbirlikçi olmayan bütün sınıf ve kesimlerin bir cephede buluşup düşmana karşı mücadele vermeleri ... Kocasından dayak yiyen bir kadının hapisanede iken ona dayanışma göstermesi... Bunları bir çırpıda reddedebilmek, bir çelişki uğruna diğerini harcamak olanaksız ama sorgulamak, her çelişkinin hakkını vermek öyle değil.
Cemile'nin dikkatini hiç çekmeyen bir şey oldu Türkiye'de: Kadınların Siyahlı Pretostosu. Kadınların, ana-eş-kızkardeş oldukları için değil, devlet terörüne karşı oldukları için, buna maruz kalanlarla dayanışmak istedikleri için gerçekleştirdikleri bir protesto.
Demek ki ne dayanışma ailenin tekelinde, ne de aile içinde soyut, saf bir dayanışmadan söz etmek mümkün.
Ailenin tarihsel-toplumsal işlevlerini kaydetmek bir şey, çözümü dönüp dolaşıp yine aile içinde aramak başka bir şey. Cemile'yle farkımız (feministler ve bazı sosyalistler olarak) birinciyi anlayamamamızda değil, ikinciyi reddetmemizde. Bugünden 'nasıl' ı çok da iyi tarif edemediğimiz doğru; en iyi bildiğimiz şey neleri istemediğimiz. Ama 'nasıl'ı tarif etmenin ve yaşamanın nesnel verilerine, koşullarına sahip değiliz diye "demokratik aile" deyip geleceğe ipotek koymak da gerekmiyor. (*)

Ben "ailenin demokratikleştirilmesi" deyince, saydığım bütün işlevleri korumasını ama işbölümünün eşit olmasını anlıyorum. Bunun da ne mümkün ne de anlamlı olduğu kanısındayım. Mümkün değil çünkü kapitalizm içinde tedrici

bir gelişmeyle aile demokratikleşebilseydi, en azından gelişmiş kapitalist ülkelerde bunun örneklerini görürdük. Oralarda, aile içi işbölümünde değişen pek bir şey yok. Cemile'nin biraz hor görerek söz ettiği "aykırı"lar ise her halde ailenin demokratikleşmesinin değil, çözülmesinin ilk işaretlerini veriyorlar. Bunların şimdilik pek de umut verici örnekler olmadıkları kesin ama Cemile'nin sandığı nedenden ötürü, yani tepkisel bir savruluşla ailenin ·,dolayısıyla dayanışma vb. iyi şeylerin dışında kaldıkları için değil, hâlâ kurumlarla kuşatılmış oldukları ve aileye göre belirlenip tanımlandıkları için. Çünkü ailenin tedricen demokratikleşmesi ne kadar olanaksızsa, kurtulmuş adacıklar yaratmak da o kadar olanaksız. Yine de, yaşadıklarından hoşnut olmayanların kurumları içerden onarma çabalarındansa, bazı düşkırıklıklarını göze alarak bugünden yıkma ve yaratma çabalarını ben daha anlamlı ve saygı değer buluyorum. Eğer tepkisellik, içinde bir dönüştürme çabasını, bir isyanı barındırıyorsa, en çok yapılması gereken şey onu horgörüp elinin tersiyle itmek olmasa gerek. (Sözkonusu"aykırı"lıkların ·nasıl olup da . " (Sosyalist) 'devrimci' " bir anlam ifade edebileceklerini ve neden etmeleri gerektiğini anlamadım. " (Sosyalist)'devrimci'"anlam taşıyan yaklaşım ya da ilişkilerle "ailenin demokratikleştirilmesi"nin yanyana yazılabilmesini hiç anlamadım).

Açıkçası, bir sosyalist devrim olmadan ve sosyalist demokrasi koşullarında bir dönüştürme çabasına girilmeden, ve bunun kadar önemli olmak üzere, konumu gereği özel alanı dönüştürmenin,· özel alan/kamusal alan ayrımını yoketmenin en tutarlı savunucusu olabilecek bir kadın kurtuluş hareketinin bugünden başlayarak devrimden sonra ·da sürdüreceği bir mücadele olmadan, hiçbir şeyin köklü bir biçimde değişebileceği kanısında değilim.Cinsiyetçi kapitalist sistem içinde kalarak birşeylerin köklü bir biçimde düzelebileceğini ummanın sonucu ancak hakedilmemiş bir kötümserlik ve haksız eleştiriler olabiliyor.

(*) Aile için "demokratikleştirme" gibi bir kavram kullanılmasını ve bunun yarattığı bütün çağrışımları yanlış buluyorum. Birincisi, kamu alanının politikasına, sınıfsal dengelere dair bir kavram özel alana uygulanınca aslında hiç bir şey tanımlanmış olmuyor.İkincisi, başında sınıfsal bir sıfat taşımayan bir demokrasi kavramı, böyle sınıflarüstü bir demokrasi mümkünmüş gibi bir yanılsamaya neden oluyor. Bu da aileyi "tarihsel-toplumsal" (öyleyse aynı zamanda sınıfsal!) bağlantılarından koparmak, devrim gibi bir sorunsalın tamamen dışına yerleştirmek anlamına geliyor.

Biraz da Sataşalım, Tanışalım

Yelda

Dikili'de değişik kadın grupları aynı "çadır"ın altında buluştular. Bir kadın derneği olma iddiasındaki Dem-Kad'ın standı bu çadırın bir hayli uzağındaydı.Bakalım Dem-Kad'ın standında *kadınlar için* neler varmış!

27 Temmuz 1989. Dikili Festivali'ndeyim. Kitap, dergi, resim, fotoğraf ve karikatürlerin sergilendiği Kültür Alanı'na giriyorum. Merak ettiğim için DEMKAD standını arıyorum.Merak ederim tabii ya, festivaldeki bütün kadınlar,Dikili'li Kadınlar, Çağdaş Kadın Derneği, İHD İzmir Şb. Kadın Komisyonu, İstanbullu Kadınlar sahil boyundaki standlardayken, DEMKAD, herzaman olduğu gibi diğer kadınlardan ayrı bir yerde, Kültür Alanı'nda.Bu kadınlar çalışmalarını kültürel etkinlik olarak değerlendiriyorlar zahir.Hah, işte buldum, orada, Yeni çözüm'ün arkasında.

Göze çarpan ilk şey, Mehmet Ali Dalcı'nın taş atan resimleri. Yaklaşıyorum, kitaplar var. Kadın kitapları mı bunlar? Hayır. Şunlar:

FKF, DEV-GENÇ, Nükleer Silahsızlanma ve Barış,Silahsızlanma ve Sosyalizm, Demokrasi ve Kişisel İktidar,Çağdaş Sendikaya Evet,Martin Eden,Mercan Adası, Çalıkuşu, Babalar ve Oğullar,ve Nazım Hikmet'in bilumum kitapları...Onlar bu denli kadınlardan uzak ve bağımlı oldukları için, bazı kadınların Nazım'ın kadına bakışını, erkek egemen bakışını, belki de hiç duymamışlardır bile. Bu durumda onlara hak veriyorum, ne yapsınlar haberleri yok, bilmiyorlar. O da ne? Standda kadın imzalı bir kitap: Oriana Fallaci'nin **Tarihle Söyleşileri**! Aferin Fallaci'ye, böyle bir standa, bu kadar erkek yazar arasına girebilmiş, kutlarım.

DEMKAD standında elişleri de sergileniyor. Standda bekleyen kadına "bunları kadınlar mı yaptı?" diye soruyorum."Hayır.Buca ve Urla cezaevlerinden siyasi tutsaklar yaptı" diyor. Ben yine safça sormaya devam ediyorum:"Kadınlar koğuşundan mı?" Sabırla tekrarlıyor: "Hayır, siyasi tutsaklar".Böylece, biraz geç de olsa "siyasi tutsak"ın, siyasi erkek tutuklular olduğunu öğreniyorum. Kadınları yıllardır siyasi mücadelenin içine sokmaya çalışıyorlar, demek ki daha olmamış. Literatürlerine girmeye daha hak kazanamamışlar.

Standlarında, satışa sunulmuş kartlar da var, hem de kadın resmi olan kartlar. Resmi yapan bir kadın, altında da Ali Olpak imzalı şiir. Ne de olsa kadın erkek elele! Onlarca çeşit arasında en 'kadınca' olanı buydu. Diğer bütün kartların üzerinde erkek imzalı şiir ve resimler var. Ozanlardan seçilen şiirler de ilginç, bir kadın standı için.Yannis Ritsos 'tan bir dörtlük:

"Çocuğun gördüğü düştür barış
Ananın gördüğü düştür barış
Ağaçlar altında söylenen
Sevda sözleridir barış"

Burjuvalar süt reklamlarında çocukları, gençleri ve kadınları süt içerken resmetmişti.Süt içen erkek resmedilmemişti; erkekler içse içse aslan sütü içerler di' mi ama.Bu reklamdan sözetmenin sırası değil belki ama, ne bileyim 'barış' deyince süt geldi aklıma. Kadınlar barış isterler, erkekler cesurdur, savaştan korkmazlar.

Kadın ana olarak böyle tanımlanıyor da, bakalım 'baba' nasıl? Baba devrimci, baba cezaevinde, baba siyasi tutsak:"Baba ba-ba
Öpmek istiyorum seni
Ba-baaa!
Çok seviyorum seni
.....
Baba,
Neden bırakmıyorlar seni?"
Bir dörtlük de Pablo Neruda'dan.Yaşam üzerine:
"Yaşam bu Frederico
Hep bu tür şeyler
Bundan başka yaşam yok
Ya sen ne zannediyordun ki yaşamı?"
Bol miktarda Nazım Hikmet kitabının bulunduğu bir kadın standında yer alan şiirlerde elbetteki Frederico'ya, erkeklere seslenilecek.Maria'lar, Evita'lar bizim.Son olarak bir şiir de Nazım'dan:
"Delikanlım,
İyi bak yıldızlara
Onları belki bir daha
göremezsin
Bir daha yıldızların
ışığında
Kollarını ufuklar gibi
açıp geremezsin
Delikanlım
Senin kafanın içi
Yıldızlı karanlıklar kadar
Korkunç
güzel
kudretli ve iyidir.
Yıldızlar ve senin kafan
kainatın en mükemmel
şeyidir."

Dem-Kad standından bir kartpostal. Hep babaları içeri düşürüp anneleri dışarıda bırakan bir başka sistemi, cinsiyetçi sistemi de sorgulamak gerekmiyor mu?

Kent ve Kadın

Şule Nişancıoğlu

İster Batı'nın ince-planlanmış kentleri, ister üçüncü dünyanın rastgele-planlı mekânları olsun, bir gerçek var ki kadınlar içinde yaşadıkları çevreyi erkeklere göre daha farklı algılıyor ve yaşıyorlar...
Planlamacılık...içinde barındırdığı cinsiyetçilikten dolayı kadınların bu farklılıklarını görmüyor, önerdiği ve oluşturduğu kent dokularını bir de kadınların ihtiyaçları açısından irdelemiyor ve sonuçta onlara yabancı kentler ve çevreler yaratıyor.

Geçenlerde İngiltere'de yapılan bir araştırmaya göre kadınlara en korku veren olgular listesinin başında, geceleri tek başına sokağa çıktıklarında duydukları "korku" geliyor. Kanserden ölmek, nükleer savaş, işsiz kalmak gibi bir listenin en başında yer alan bu "sokak" korkusu bazı bölgelerde kadınların yüzde 90'ının geceleri tek başlarına sokağa çıkmaktansa evde oturmayı yeğlemelerine neden oluyor.
Suç istatistikleri nüfusa oranlandığında görülür ki bir kadının yaşantısı boyunca sokakta saldırıya uğraması, hele cinsel saldırıya uğraması düşük bir olasılık. Ancak burada asıl önemli olan, toplumun yarısını teşkil eden kadınların kendilerini bir saldırı tehdidi altında hissetmeleri ve bu tehdit yüzünden yaşam biçimlerinde istemleri dışında değişiklikler yapmaya zorlanmaları (geceleri tek başına sinemaya gitmemek gibi) ve yaşamlarını tüm potansiyeli ile yaşayamamaları.
Bu korkunun ve tehdidin, 20. yüzyılın ikinci yarısında içinde yaşadığımız toplumların sosyal yapısındaki çarpıklıklar ve egemen cinsiyetçi görüşlerle doğrudan bağlantıları var. Ancak ben yazıda "sokak korkusu" na katkıda bulunan bir diğer faktörden söz etmek istiyorum: yaşadığımız çevrenin düzenleniş biçimi ve şehir planlaması.

Kent Planlamasında Cinsiyetçilik

İçinde yaşadığımız çevre ve kentlerin aldığı biçim insan çabasının bir ürünü, dolayısıyla da belirli bir tarih kesitinin sosyal ve moral değerlerini yansıtıyor. Kent içinde iki nokta arasındaki ulaşım, ticaret, alışveriş, eğlence, kültür, spor merkezlerinin kent içi dağılımı ve bütün bunlar arasındaki ilişki gibi büyük ölçekli kararlar yanında,kaldırımların yüksekliği, yerel parklar, üst geçitler vs. gibi ayrıntılarda dahi bu sosyal ve moral değerlerin yansımalarını bulmak

mümkün. Aşağıda kent planlamasının detayıyla uygulandığı batı kentlerinden örnekleyerek ve nispeten genel bir şema çizerek, cinsiyetçilik planlamaya nasıl yansıyor anlatmaya çalışacağım.

Özel alan, kamu alanı

Feodal aile birimi, üretim ve yeniden üretimin aynı mekan içersinde sürdürüldüğü ve kadınların üretime dolaysız katıldığı bir birimdi. 19. yüzyılda kapitalizmin gelişmesiyle meta üretimi yoğun olarak fabrikalara kaydı, çocuk bakımı ve işgücünün yenilenmesi ise "ev" içi sorumluluğu olarak kaldı . Bir diğer deyişle , özel alanlar (ev) ve kamu alanları (meta üretimi, eğlence, ticaret, politika, eğitim vs.) ayrışması yaşanırken özel alan "kadın", kamu alanı ise "erkek" cinsi ile özleşti.

Bu ayrışım süreci doğaldır ki bu derece düz bir çizgide ve mekanik olarak yaşanmadı.Özellikle endüstri devriminin ilk yıllarında "işçi ailesinin" geçirdiği evrelere bakmak olayın karmaşıklığını anlamaya yeter. Ama bu yazı için önemli nokta şu: bu süreç çekirdek ailenin ve özel/kamu ayrışmasının kapitalizmin ihtiyaçlarına cevap veren bir olgu olarak topluma yerleşmesi ve bunun da ötesinde çekirdek ailenin **"doğal"** ve **"insan doğasına en yaraşır"** bir kurum olarak bilinçlere yerleşmesiyle sonuçlandı.

İşte bu egemen ideoloji nedeniyledir ki 20. yüzyılda planlamacılar toplumdaki bu "doğal" ayrışmayı yine "doğal" olarak planladıkları kentlere yansıtıyorlar:sonuç olarak **KADINLARA YAŞANMASI ZOR KENTLER** yaratıyorlar.

Konut alanları (özel alanlar) bir bölgede, ticaret,üretim, eğitim, alışveriş (kamu alanları) kentin bir başka bölgesinde yoğunlaşıyor. İkisi arasındaki bağlantı, gitgide artan bir oranda uzun mesafeler kat etmeyi gerektiren yollarla sağlanıyor.Erkekler toplumun can damarının attığı merkezlere taşınıyor. Kadınlar geride çocuk bakıyor, ev temizliyor, erkekleri için küçük cennetler yaratıyorlar.

Planlamacılar erkeklerin aktif ve katılımcı, kadınların pasif ve erkeklere bağımlı olduğu böyle kentler hayal edip böyle kentler planlıyorlar.

ABARTIYORUM diye düşünebilirsiniz. Eski ve yerleşik kentler, pek çok faktörün etkilediği kendi karmaşık gelişimi içinde, yukarıda çizdiğim çok genel tabloya birebir uygunluk göstermiyor.

Ancak planlamacılar herşeye sıfırdan başlayıp yerleşim birimleri oluşturma şansını elde ettikleri durumlarda, tıpkı yukarıdaki gibi kentler oluşturuyorlar, İngiltere'deki "yeni kent" örnekleri, Amerika'daki "banliyö" ler, Hollanda'daki "uydu kentler", vs...Ayrıca eski ve yerleşik kentler için dahi çizilen ve uygulamaya koyulan planlar ezici bir genellikle kadınları özel alan içinde ele alıp değerlendiriyor.

20. yüzyılın ikinci yarısında, kadınların kamu alanına gitgide daha fazla katılıyor olması, yaşam biçimlerinin değişmeye yüz tutması ve bu değişikliklere uygun yeni gereksinimleri olduğu gibi gerçekler de planlara yansımıyor.Kısaca nereden bakılırsa bakılsın, geleneksel rollerine uygun yaşayan çocuklu ev kadınları olsun, tek başına yaşayan çocuksuz, çalışan kadın olsun, planlamacılar topluma kadınları yok sayan bir gözlükle bakıyorlar.

Bütün bunlar kadınların yaşantısına nasıl yansıyor, önlerine nasıl engeller çıkartıyor?mümkün

1-Çocuk bakımı: Kadınların toplumsal yaşama katılmasının önünde en önemli engel, çocuk bakımının kadınların sırtına yüklenmiş olması. Bir kentin kaç konuta, kaç tane köprüye, kaç ofis ve anayol'a ihtiyacı olduğu saptanırken, o kentin çocukları ve çocuklu kadınları için kaç tane kreşe ve yerel parka ihtiyacı olduğu düşünülüyor mu? Bir üniversiteye, ya da eğlence kompleksine ya da fabrika'ya inşaat izni verilirken çocuk için kreş ve yuva sağlanıp sağlanmadığı dikkate alınıyor mu? Dikkate alınıyorsa, "herkes için" yapıldığı iddia edilen planların, toplumun sadece bir kesiminin ihtiyaçlarına uygun olduğu

farkediliyor mu?
2.Güvenlik: Toplumun kadına bakışı ile kentlerin kadını yok sayan biçimde düzenlenmesi iç içe giriyor bu noktada. Şehrin öte ucundaki bir sinema ya da toplantıdan gece geç bir vakit dönen bir kadın, toplumsal ilişkilerin çözülmeye yüz tutuğu ya da tek başına dolaşan kadınlara iyi gözle bakılmadığı toplumlarda ölü ve karanlık sokaklardan geçerek evine dönmek zorunda bırakılarak bir "av" konumuna düşüyor. Bu konuma düşmek istemeyenler geceleri ya evlerine kapanıyorlar ya da sokağa çıkarken bir erkeğin korumacılığına sığınmak zorunda bırakılıyorlar.
Yerleşim alanları, sadece tek bir fonksiyon için değil, eğlence, alışveriş, spor, iş gibi diğer işlevlerle içiçe şekilde planlanmış olsa ya da toplu taşımacılık etkin ve sokaklar yeterince aydınlatılmış olsa kadınlar kendilerini daha bir rahat hissedecek.
Pek çok ülkede, sokak lambalarının yayaların değil, arabaların önünü aydınlatacak şekilde düzenlendiğini biliyor muydunuz?
3-Çevre düzeni: Yaşadığımız çevrenin düzeni ve ince ayrıntılar kadınlar için çok önemli ama planlamacıların en gözardi ettiği konulardan biri. Bir örnek vermek istiyorum: Alışverişe gitmek istiyorsunuz. Yüksek kenarlı ve çukurlarla dolu kaldırımlarda ve kenara park etmiş arabalarla boğuşarak otobüs durağına varıyorsunuz.
Ne zaman geleceği belirsiz otobüsü, gitgide yorulan ve ağlamaya başlayan çocuğunuzla bekliyorsunuz. Otobüse, çantanız, çocuğunuz ve belki katlanabilir çocuk arabanızla ite kaka biniyorsunuz. İnmek aynı şekilde. Bol merdivenli üst geçitlerden çocuğu ve elinizdeki diğer şeyleri yüklenip tırmanıyorsunuz. Ya çocuğunuz tuvalete gitmek isterse? Kaç dükkanda tuvalet var?
Bu örneği özellikle verdim. Çünkü planlamacılar geleneksel role uygun yaşayan kadınlar için dahi yaşanması zor şehir yaratıyorlar.
Son örnekte işe yorum size ait: Bir gazete 20-25 bin kişinin yaşadığı İzmir civarındaki bir toplu konut sitesi için şu haberi veriyor: "... Park yok, yeşil alan yok, hastane yok, banka yok, yeterli otobüs yok, dolmuş yok.... Gece ışıklandırma yetersiz..." sabah çalışanlar işe gittikten sonra gün boyu sitede kalması en muhtemel olan kadınlar ve çocuklar, bu sitenin planlanmasında hesaba katılmışlar mı ?

İnsanoğlu nun Kentleri

İster Batı'nın ince,planlanmış kentleri, ister üçüncü dünyanın rastgele planlı mekanları olsun, bir gerçek var ki kadınlar içinde yaşadıkları çevreyi erkeklere göre daha farklı algılıyor ve yaşıyorlar. Asıl amacı insan gücü ve maddi kaynakların dağılımını ve arazi kullanımını kapitalist gelişmeye uygun olarak düzenlemek olan planlamacılık, bu işlevini yerine getirirken içinde barındırdığı cinsiyetçilikten dolayı kadınların bu farklılıklarını görmüyor, önerdiği ve oluşturduğu kent dokularını bir de kadınların ihtiyaçları açısından irdelemiyor ve sonuçta onlara yabancı kentler ve çevreler yaratıyor.
Çöp ve çevre kirliliği, yerel park ve oyun alanlarının yokluğu, bozuk çamurlu yollar, toplu taşımacılıktaki eksiklik, kreşlerin yokluğu, yanmayan sokak lambaları ve merdiveni bol üst geçitler gibi yakın ve uzak çevreye ilişkin ve kimi ayrıntıymış gibi görünen bütün bu noktalar, yaşantılarının şu veya bu kesitinde çeşitli kesimlerden kadınların kent içinde hareketliliklerini ve dolayısıyla kamu alanına tüm potansiyelleriyle katılmalarını engelliyor.
Kadınlara yaşanması zor kentler sunulmasıyla planlamacıların çoğunluğunun orta sınıf erkekler olması arasındaki bağlantı da bir tesadüf değil. Erkeklerin kendi yaşantı ve ihtiyaçlarına pek de ters düşmeyen bir kent dokusunu kadınların algıladığı gibi algılamaları ve kadın gözüyle görmeleri mümkün mü?

Hele nüfusun yarısını oluşturan kadınların özgün ihtiyaçlarını gözönüne hiç almayan bir planlama eğitiminden geçmişlerse.
İnsanoğlunun düzenlediği kentler, insanoğlunun yaşantısını yansıtıyor. Bu kentler insan kızına göre biçilmiş değil.

Galleria Haringey'de Olsaydı!

Haringey ,Londra'da İşçi Partisi'nin iktidarda olduğu, kadınlar, etnik gruplar ve sakatlar gibi sosyal açıdan dezavantajlı olan kesimlere her açıdan fırsat eşitliği sağlamak politikası olan bir belediye.
Bu politika belediyenin verdiği her türlü hizmete yansımak durumunda. Buna şehir planlaması da dahil
İngiltere'deki planlama sistemi gereği, pek çok irili ufaklı gelişim gibi, Galleria eğlence-alışveriş kompleksi de belediyeden planlama izni alınmadan kurulamaz. Eğer Galleria Haringey Belediyesi sırınları içinde inşa edilecek olsaydı,

planlamacılar izin vermeden önce müteahhit firmalardan ne gibi gerekleri yerine getirmelerini isteyeceklerdi?
Belediyenin kadınlara fırsat eşitliği politikası acaba Galleria'ya nasıl yansıyacaktı?
Planlamacılar, Galleria'nın tasarımını pek çok açıdan olduğu gibi Haringeyli kadınların gereksinimlerine cevap vermek açısından da inceleyeceklerdi. Çıkış noktaları muhtemelen şunlar olacaktı:

Kentte çocuk arabaları: Kolaylık değil, yük.(Bakırköy)

a) Kadınlar nüfusun % 53'ünü teşkil ediyor.
b) Sosyal değişimlere rağmen bugün hâlâ çocuk bakımı, yaşlı ve sakat akrabalara bakma sorumluluğu kadınların omuzundadır. Alışverişin çoğunluğu da kadınlarca yapılmaktadır. Galleria'yı ağırlıkla kadınlar ziyaret edecek ve gerektiğinde beraberlerinde çocukları, çocuk arabaları ve hatta yaşlı veya sakat akrabaları olacaktır.
c) Perakende servis sektöründe (dükkanlar) çoğunlukla kadınlar çalışmaktadır. Galleria'da çalışanların önemli bir kısmı kadın olacaktır.
d) Günümüzde "mağaza ve vitrin gezmek" bir tür "eğlence" fonksiyonuna sahiptir. Galleria "lüks" sınıfa giren bir hizmet sunmak amacında olmakla birlikte, satınalma gücü düşük olan kadınlarca sadece gezmek amacıyla da ziyaret edilecektir.
Bunlar Haringey'deki kadın nüfusunun genel sosyal karakterinden yola çıkarak dayanak yapılacak noktalar. Belli ki Haringey'deki Galleria'yı çeşitli kesimlerden kadınlar ziyaret edecek veya orada çalışacaktır. Bu nedenle çocuklu, çocuksuz, yaşlı, genç, sakat vs. kadınların çok renkli ihtiyaçlarına cevap verecek bir şekilde inşaa edilmesi gerekmektedir.
Haringey Belediyesi Galleria'dan neler talep edebilir?
1) Kompleksin tasarımı çocuk arabası ve tekerlekli iskemlelerin kullanımına

elverişli olmalı: Tüm giriş çıkış ve dolaşım alanları yeterli genişlikte olmalı, döner kapı, turnike asla yapılmamalı. Giriş ve çıkışta yüksek kaldırım, eşik, merdiven olmamalı. Bu imkansızsa muhakkak yumuşak eğilimli ve kaygan olmayan bir rampa sağlanmalı. Yürüyen merdivenler çocuk arabası için tehlikeli ve kullanımı zordur. Kat değiştirmek için mutlaka asansör sağlanmalıdır.
2) Kadın ve erkek tuvaletleri dışında tekerlekli iskemle kullananlar için özel ve geniş tuvaletler inşa edilmelidir. Kadın ve erkek tuvaletleri gerektiğinde çocukla birlikte girilebilecek genişlikte olmalıdır. Ayrıca meme emzirmek, bebek altı değiştirmek için odalar sağlanmalıdır.
3) Gerektiğinde çocukların bir-iki saatliğine bırakılabilecekleri merkezi bir "alışveriş kreşi" sağlanmalıdır. Galleria çapındaki bir yapı için, ayrıca ebeveyn kontrolünde en az bir oyun alanı oluşturulmalıdır. Ofis ve dükkanda çalışanlar için günboyu kreş olanağı yaratılmalıdır.
4) Galleria özel arabayla olduğu kadar toplu taşımacılık ile de kolayca ulaşılabilecek bir merkezde olmalı.
5) Kadınların en hassas olduğu konuların başında kişisel güvenlik geliyor. Çalışan ve ziyaret eden kadınların güvenliklerini artırmak üzere dış çevrede yeterli ve düzenli aydınlatma sağlanmalı, dar, karanlık ara yollar olmamalıdır.
Planlamacıların Galleria'dan Haringeyli kadınlar için isteyecekleri bu şekilde detaylanarak uzayıp gider. Bu saydıklarımın çok olağan dışı istekler olduğunu düşünmeyin. Alışverişin ihtiyaç olmaktan çıkıp "eğlence" olmaya başladığı bir toplumda Galleria çapında bir gelişmeye imzasını atan müteahhit firma, çoğunluğu kadın olan müşterileri için yukarıda sayılan olanakların çoğunluğunu kabul etmeye hazırdır. Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez. Kabul etmeleri en imkansız görünen istek, çalışanlar için kreş isteğidir. Belli ki müteahhit firmaların bu isteğe evet demekte bir kazançları yok. Bu işin maddi yanı. Sosyal açıdan bakılırsa; yukarıdaki isteklerin çoğu kadını "geleneksel" rolü içinde değerlendiren bir yaklaşım sergiliyor. Çalışanlar için kreş isteği ise bu geleneksel rolün dışına çıkmanın ilk adımları. Belki biraz onun için kabul görmüyor. Haringeyli kadınlar ve planlamacıların bu konuda daha sürdürecekleri bir mücadele var anlaşılan. Bu arada bizler, Çanakkale geçilmez mantığı ile yapılan İstanbul kaldırımlarında bileklerimizi incitmeye devam edelim.

Kadınlar! Çocuklarınızla gezeceksenız, kaldırımdan inmek için yanınızda merdiven taşıyın. (Mecidiyeköy).

Bizden Biri... Bir kadın...

Özden Dilber

Kadın olarak yaşamak, kadın olduğunu unutmadan ve unutturmadan yaşamaya çalışmak: Bunun günün her anında savaşmak anlamına geldiğini bilmeyeniniz var mı? Bize ait olduğu varsayılan görevleri aksattığımızda veya itiraz ettiğimizde, anne, kızkardeş, kız evlat veya birilerinin eşi olmak istemeyip, yalnızca kendimiz olmak istediğimizde karşımızda koskoca bir toplumu, bir sistemi bulmadık mı?
Bizim koymadığımız kuralları hep ensemizde hissetmedik mi?
Bu soruları çoğaltmak mümkün, feminizmin ortak paydasını da bu sorular veya cevapları oluşturuyor. Kadın dayanışması da bu duyguların ortak yaşanmışlığından kaynaklanıyor.
Camille Claudel'in yaşam öyküsünü okurken ortak bir yaşamımız olduğunu ne kadar da yürekten hissettim. Benden neredeyse yüz yıl önce doğmuştu. Ancak aramızdaki bir asırlık fark bir tek ortak paydada yok oluyordu: Kadın olmak.
Camille bir heykeltraştı. Onun heykelleri yalnızca mermere oyulmuş figürlerden ibaret değildi.
O isyanın, yüreğinde kopan fırtınaların heykellerini yapıyordu. Her göreni şaşırtan, altüst eden bir duygu heykeliydi onlar. Yaptığı işin en iyilerinden biri olduğunun ispatıydı heykelleri. Ancak, doğanın en sert ürününü, mermeri bile işleyip, biçim veren o deha, toplumun değer yargılarının karşısında yalnız ve çaresiz kalıyordu. O, erkeklerin dünyasında bir kadın olarak kendine yer açmaya çalışıyordu. Camille Claudel olmak istiyordu. Bunun mermere biçim vermekten daha zor olduğunu ona öğrettiler, hem de en acı biçimiyle, onu yok sayarak.
"Böylesine bir ustanın eğittiği, (ustası ve sevgilisi Rodin'den söz ediyor) böylesine aydın bir kardeşle yaşayan (erkek kardeşi şair Paul Claudel) matmazel Claudel'in,eserlerinde bir kadından beklenmeyecek derecede yaratım ve gerçekleştirme gücünün sınırlarını aşması hiç de şaşırtıcı değil... derin bir şiir gibi öylesine erkeksi bir düşüncenin ürünleri ki bunlar, bir kadın sanatçının elinden çıkmış olmaları insanı şaşırtıyor. "(Anne Delbee, Alfa Yayınları, s 250) İşte Camille Claudel için yapılan en büyük övgü. Kendi alanında en iyilerden biri olduğunu görmemek için kör olmak gerekiyordu. Ama toplum gerçekten kör ve duyarsızdı. Birinin sevgilisi, birinin kız kardeşi değil; o bir kadındı ve bir heykeltraştı. Bu kadar basit.
Evet Rodin'i sevmişti, hem de pek çok. Ama yalnızca o kadar. Rodin onun aşkıydı; o ise Rodin'in işçisi, modeli, esin kaynağıydı. Ama işte yaptığı her eserde Rodin'in katkısını arıyorlar, eserlerinin bütünüyle ona ait olabileceğini kabul edemiyorlardı. Rodin'se sevgilisinin başarısından korkuyor, Camille'e yöneltilen bu haksız karalamaları suskunluğuyla körüklüyordu.
Kimilerine göre, o bir takım erkeklerle düşüp kalkarken bu arada "heykelle oyalanıyordu"; kimileri de yaptığı eserlere duydukları hayranlıkla birlikte ona "güvenmiyorlardı". Ne de olsa kadındı. O ise hayatını sürdürmek için gerekli parayı çok ama çok zor kazanıyordu. Uzun geceler ,soğuk ve açlıkla mücadeleyle geçiyordu. Yalnızdı, açtı ve parasızdı.
Ve sonuç akıl hastanesi. "Hayır! Akıl Hastanesi! Evim diyebileceğim bir yere sahip olabilme hakkım bile yok! Onların keyfine kalmış işim. Bu kadının sömürülmesi, sanatçının ölesiye ezilmesi". Onu kapattıkları akıl hastanesinden böyle haykırıyordu dışarıya. Oysa bilmiyordu ki öldüğü zaman mezarı bile olmayacaktı.Camille, günümüzden bir asır önce yaşadı. Heykeltraş bir kadın

olmak için çok mücadele etti. Ancak mücadelesinde yalnızdı, tek başınaydı. Aradan yüzyıl geçti, ancak onun yaşadığı acılar bize hiç de yabancı değil. Bizim ondan tek ve önemli farkımız; tek başımıza olmamamız. Belki o da bu denli yalnızlığa mahkum olmasaydı sonu akıl hastanesinde bitmezdi. Ben Camille'i çok sevdim, onun acısını yürekten paylaştım, onunla birlikte isyan ettim. Çünkü o da bizlerden biriydi, bir kadın dı...

ANNE DELBÉE
BİR KADIN

Soyadı: **CLAUDEL**
Adı: **CAMILLE**
HEYKELTRAŞ
Doğum Yılı: **8 Aralık 1864**
Göz Rengi: **Lacivert**
Ağabeyi: **Paul Claudel**
Sevgilisi: **Auguste Rodin**
Arkadaşı: **Debussy**
Yaratıcılıkta Otuz Yıl
Akıl Hastahanesinde Otuz

AFA
kadın

Kaç Adım Geri?

Fitnat Gök

Kadın hareketinin kadınların özgül sorunları doğrultusundaki mücadelesi, kapitalist, özellikle de gelişmiş kapitalist ülkelerde çok önemli kazanımlar elde edilebilmesini sağlıyor. Ancak, köklü toplumsal değişimler gerçekleşmediği sürece, bu kazanımların geliştirilmesi, hatta kimi zaman korunması bile sürekli tehdit ediliyor. ABD'de kürtaj yasasmda yapılan değişiklikler bunun bir göstergesi.

9 Nisan'daki kitlesel yürüyüşten (*) iki ay kadar sonra 3 Haziran'da, Amerikan yüksek Mahkemesi tek kadın hakim olan Sandra Day O'Connor'ın da lehte oyuyla, 5'e 4 çoğunlukla kürtaj hakkını kısıtlayan ve kadınların bedenleri üzerinde devletin söz sahibi olmasını güçlendiren Missouri Yasası'nın (Webster vs. Reproductive Health Services) Anayasa'ya uygunluğu lehine karar verdi. Bu kararla, mahkeme 16 yıl önce 1973'te kürtajı yasallaştıran Roe vs. Wade kararına önemli kısıtlamalar getirerek eyaletlerin bu konuda söz sahibi olabileceğini kabul etti.

Bu karar kadın mücadelesinde çok açık olarak geri bir hareketi temsil etmektedir. Şimdiye kadar Amerika ve diğer bütün ülkelerde kadınlar çeşitli hakları elde etmek için mücadele ederlerken, şimdi daha önce elde edilmiş bir hakkın ellerinden alınması durumuyla karşı karşıyalar.

Yüksek Mahkeme'nin kararıyla;

a) Kürtajın ücretsiz olmasını sağlayan fonlar kaldırılıyor,

b) Kamu görevlilerinin - doktor, hemşire ve diğer sağlık personeli - kürtaj yapmaları ve bu konuda yardımcı olmaları,

c) Kamu hastanelerinde ve kliniklerinde kürtaj yapılması yasaklanıyor.

d) Ayrıca doktorlardan 20 haftalık ceninin anne karnı dışında yaşayıp yaşayamayacağını test etmeleri isteniyor.

Şüphesiz bu kısıtlamalar bütün kadınları çok etkileyecektir. Fakat pratikte bundan en çok zarar görecek olanlar mali kaynakları kısıtlı ve sağlık yardımı alan yoksul kadınlar, sağlık sigortasına bağlı olan kamu görevlileri, gençler ve eğitimsiz kadınlar olacaktır. Ayrıca bu kararla, cenine herhangi bir zarar geldiğinde kadınları sorumlu tutulabileceği gibi, cenini temsil ettiğini ileri süren birileri tarafından suçlamalara maruz kalıp cezalandırılabilecekler.

TOPLANTI - HABER - YORUM

Bundan önce bütün Amerika çapında geçerli olan ve 7'ye karşı 2 oyla kabul edilen Roe kararı kürtaj hakkını kadının anayasa tarafından verilen kişi hakkı olarak kabul edip sadece hamileliğin son üçüncü ayı için kısıtlamalar koymuştu. Halbuki Yüksek Mahkemenin yeni kararıyla eyaletler hamileliğin ilk gününden itibaren kürtajı kısıtlama gücüne sahip oluyorlar.

Kararın hemen akabinde Missouri'de eyaletteki kamu kuruluşlarında kürtaj yasaklandı. Bu kadarla kalmayıp diğer eyaletlerde kürtajı kısıtlamak üzere önlemler alınmaya başlandı. Louisiana kanun yapıcıları da savcılığa Webster Yasası'na benzer bir yasanın kendi eyaletlerinde de kabul edilmesini içeren bir önerge sundular. Benzer şekilde 5 eyaletin yasama organları da bu konuyu görüşmek üzere gündemlerine aldılar.

Bütün bunlar 8 senelik Reagan Hükümeti'nin ve Busch' Hükümeti'nin "Yaşama hakkı"nı savunma politikasıyla da bağdaşmaktadır. Busch başından beri, Yaşama Hakkı (Pro-Life) taraftarı ve kürtaja karşı olduğunu ifade etmekten kaçınmamıştır.

Bu arada Yaşama Hakkı savunucuları da mahkemenin kararından da güç alarak gösterilerinde ve kliniklerin kapılarında, buralara giden kadınları rahatsız etmeye devam ediyorlar.

Kürtaj hakkını savunanlar, bu hakkı korumak için eyalet eyalet mücadele edeceklerini ve bu konuda ödün vermeyeceklerini ifade ediyorlar. Yüksek Mahkeme'nin kararında karşı taraf olan Reproductive Health Service'in kurucusu Judith Widdecomb "Bu ABD'deki kadınlar ve aileler için çok ciddi bir geri adımdır. Fakat bu ülkedeki mücadele buna izin vermeyecek ve bu 1990'larda bizim Vietnamımız olacaktır" diyor.

Yüksek Mahkeme'nin bu kararından sonra Amerika çapında kadınlar mücadelelerini çok daha aktif olarak devam ettirmekteler. Örneğin geçen ay Florida'da yapılan yürüyüşte kadınlar mücadelelerini şu alanlarda yoğunlaştıracaklarını dile getirmişlerdir.

a) Bedenleri üzerinde kimsenin söz sahibi olamayacağını, sadece kadının kendisinin söz sahibi olacağını,

b) Kadınların ne zaman ve kiminle çocuk sahibi olacağına kendinden başka kimsenin karar veremeyeceğini açık açık ortaya koymak.

*) *Yürüyüşle ilgili olarak Kaktüs'ün 7'nci sayısına bakınız.*

ABD'nin başkenti Washington'da, kürtaj hakkına yönelik saldırılara karşı NOW (Ulusal Kadın Örgütü) tarafından düzenlenen ve 600 bin kişinin katıldığı gösteri.

Demir - Çelik Grevi ve Kadınlar

Ne Alaka mı?

Yelda

Artık kadınlar sınıf mücadelesinin de cinsiyetler - üstü ya da cinsiyetsiz bir alan olmadığını farketmeye başladılar. İşçi hareketinde kadınlara yer açma, kadınları dışlamayan örgütlenme ve eylem biçimlerini yaratma, hareket içinde cinsiyetçilikle mücadele etme çabasının başlangıcı için, ilk koşul da bu değil mi? Yelda, yazısında Demir - Çelik grevine bir de kadınlar açısından bakıyor.

137 günün sonunda, 24000 işçinin işbaşı yapmasıyla 18 Eylül'de fiilen sona eren İskenderun ve Karabük Demir-Çelik grevindeki toplu sözleşmenin hukuksallığı halen tartışılıyor. Şube yöneticilerinin yaptığı sözleşmenin yasal olmadığı iddiasına karşın, Çelik-İş Şb. Bşk. Ali Ulukanlıgil, gazetelerde yeralan ifadesinde şunları söylemiş:
"Sözleşmede hukuk dışı bir şey yok. Sözleşmeyi imzalamasaydık işçinin mağduriyeti sürecekti. Dileriz ki fabrikada teknik zarar çok değildir. Fabrikaların onarımı da dövizle oluyor. Bu fabrika hepimizindir (hiç belli olmuyor). Eğer grevi biraz daha uzatsaydık fabrika resmen tahrip olurdu". Buna karşılık Çelik-İş Genel Bşk. Metin Türker'de, "Benim Ankara'dan Karabük'e gelmemi fırsat bilen siyasi iktidar ve ona yaltaklık yapanları önce işçiye, sonra Allah'a havale ediyorum" demiş. Metin Türker'in, bu havaleler arasında havaleye uğramamasını dileyerek, biraz geriye, 8 Temmuz 1989'a dönelim. Dönelim ki grevin bu şekilde bitmesine şaşmayalım. İskenderun'da 8 Temmuz günü düzenlenen muhteşem mitingde (Muhteşemliğin sadece katılım sayısından ibaret olduğunu anlamam için uzun bir sürenin geçmesi gerekmiyor) Ali Ulukanlıgil grevin sorumlularını gösteriyor, grevi ancak nasıl bitirebileceklerine dair sözler veriyordu.

Sanki 1 Mayıs ! (mı?)

8 Temmuz. İskenderun Demir-Çelik işçilerinin yürüyüş ve mitingi. Yürüyüşün en önünde, en kıdemli kişi olarak Metin Türker ve arkadaşları yeralıyor. Arkadan

sırasıyla sakatlar, kadınlar (bin kadın), çocuklar ve akın akın işçiler (15000 işçi !) bir binanın üst katından, balkondan (Dünya tatlısı bir kadınla birlikte) izlediğimiz halde kortejin ucu bucağı görünmüyor.Çok heyecanlanıyoruz, sanki 1 Mayıs ! izleyenlerden alkış tufanı kopuyor. Alkıştan sonra işçilerden sloganlar yükseliyor. Yakından görmek için aşağı iniyoruz. İşçilerin hepsi erkek, sakallı erkekler...İşçiler Bulgar'a, kadınlara, kaplumbağalara, balinalara takmış:
İşçiye para yok, Bulgar'a döviz çok. Demir-Çelik grevi zalim Bulgar'a yaradı. Bulgardan demir ithal edenleri tel'in ediyoruz. Alaska'daki iki balina kadar değerimiz yok mu? Alnımızda tozdan yağdan başka kara leke yoktur. (namus)
Mitingin ajitatörü: "Değerli işçiler, kıymetli emniyet mensupları... Bu muhteşem mitingin huzur içinde geçmesi, kamu oyuna duyurulması için çok uğraştık... 10 aydır mücadele veren, 6 aydır masada pazarlık yapan çelik işçileri geliyor"... diye bağırıyor.
Alana gelindiğinde, önce okul bahçesindeki çocuklar gibi İstiklal Marşı okunuyor ve ben de okuduğum dövizlerden sonra bir kere daha hatırlıyorum ki 1 Mayıs mitinginde değil, Çelik-İş Sendikası'nın düzenlediği mitingdeyim. Oysa salt yığın olmanın yetmediğini bilirdim ama ne yapayım, hiç 15000 işçiyi birarada görmemiştim, heyecanlandım, canlandım. İşçiler en erkek sesleriyle, en kötü notalarla İstiklal Marşı'nı söyleye dursunlar, "Kıymetli emniyet mensupları" oturuyorlar. "Hazır ol !" la başlayan marş tabii ki "Rahat !" la bitiyor. Ne kadar asker millet olunduğu böylece kanıtlandıktan sonra, "Emniyet teşkilatı" da dahil olmak üzere tüm kuruluşlara teşekkür ediliyor. SHP'li belediye, işçileri ücretsiz taşıyor, esnaf kumanya yardımları yapıyormuş, ama bu, çok sözü geçen emniyet teşkilatının katkısını öğrenmek şerefine nail olamadım. Miting alanının güvenliğini sağlamakla görevli polislerin kabarık sayısına bakıp, "acaba onları mitinge katılanlar olarak mı değerlendirdiler ?" diyorum.

Ya Namus Bekçisi Ya Üvey Ana

Çelik-İş Karabük Şb. Bşk. Enver..... : "Saygıdeğer çelik işçisi, sevgili eşleri, çocuklarımız, saygıdeğer basın mensupları, emniyet mensupları... hepinizi saygıyla selamlıyorum. Karabük'teki çilekeş, mücadeleci arkadaşlarınızdan, ailesinden, çoluğundan çocuğundan dayanışma mesajı getirdim" diyerek kadınları erkeğe göre tanımlıyor.
Çelik-İş İskenderun Şb. Bşk. Ali Ulukanlıgil :" İsdemir işçisinin grevinin 66'ncı günündeyiz. 5 gün sonra bayram". " Baba Emri Değil, İşçi Emri (Emir komuta zinciri burada da)", " Sen Sabır Göster, Babanın Kavgası Sana en Güzel Hediye!" "Er Geç Babamız Bizi Sevindirecek" dövizleri arasında "Değerli Kadınımız" diye sahiplenerek seslendiği kadınlara, gayet şiirsel bir tarzla şunları söylüyor:
"Kocanı gece vardiyaya gönderdin.Namus bekçisi oldun,Gece analık yaptın,
Kocan işten yorgun dönünce,Çocuğun çıtını çıkarttırmadın,Kocana istirahat hazırladın. (Bunları aferin anlamında söylüyor, ama bilmiyor ki kapitalizm, aile kurumunu ve kadınların bu konumda kalmasını tam da bunun için ister.)
Onurlu, fedakâr analar gibi çocukları sevindirelim istiyorsunuz. Ama bu bayramı bu hale getirenler utansın. Evimize çoluk çocuğa mahcup olmayacak bir para gelene kadar bu mukaddes kavgamız bitmeyecek ! (Bu, "Çoluk çocuğa mahcupluk"

edebiyatının arkasından boşanma davalarını gündeme getireceklerin korkusundan olsa gerek, miting alanında, "Türk kadını fedakârdır", "Aç kalsak da beraberiz" gibi , altında "İşçi ailesi" imzalı dövizler vardı.) Kıymetli anacığım, işçilerin sevgili eşleri ! Senin omuzlarında yükseleceğiz ! (Ona ne şüphe.) Aslanım seni ciddi devlet **adamlığına** davet ediyoruz, yapamıyorsan git. Şov yapıyorsan senin yerin tiyatro, o bakanlık sana yakışmıyor (Işın Çelebi'ye). Yetkili bakanlar biraraya gelmedikçe sözleşme masasına oturmayacağız. MESS, Çalışma Bakanı ve Devlet Bakanı'nı kapalı kapılar ardında değil, masa başında görmek istiyoruz. Ezan-ı Muhammeti okunuyor, bekleyelim.....
Ezanda şahit olsun ki davamız ekmek kavgasıdır! Dağılmayalım, namaz kılmak isteyenlerle topluca kılalım".
"Devlet babamız üvey ana mı?" diye dövizlerde sorulurken, üvey baba olarak tabii ki ifade edemezlerdi. Çelik-İş'e karşı MESS'i kayırmak, çelik işçilerine üveylik yapmak ancak kadınlardan beklenir.

İşçi Sınıfının Düşmanı Kimlerdir, Papatyalar mı?

"Hacı Papatya Leydi Sem, İşçiye vurulmaz gem". Semra Özal'ın işçi dostu olmadığı ne kadar açıksa, Çelik-İş grevinin sorumlusu olmadığı da o kadar açık değil mi? Siyaset yapmadıklarını, kavgalarının sadece ekmek kavgası olduğunu, yemin billah haykıranların, devlete şirin gözükmek için "kayıbım devletin kasasında olsaydı yanmazdım" diye dövizler taşıyanların, yanlış hedef gösterenlerin, kadınları hedef gösterenlerin, grevi istedikleri gibi sonuçlandıramamaları şaşılası bir durum değil. MESS ve işbirlikçilerini hedef göstermenin siyaset yapmak olduğundan çekinerek, bunun yerine kolaycı, ucuz bir yöntemle Semra Özal'ı hedef göstermek, hedef şaşırtmaktır. Dost acı söyler.Artık sakallı eylemler olmasın.

SSCB'de Kadınlar

Jutta Heppetausen

Jutta Heppetausen Hamburg'da yaşayan bir Alman kadın. 3 Kasım günü Kadın Kültürevi'nde yaptığımız söyleşide bize, çeşitli kereler ziyaret ettiği SSCB'deki kadınlarla ilgili gözlemlerini anlattı. Aşağıda Jutta'nın anlattıklarının bir özetini sunuyoruz.

Sovyetler Birliği'nde Türkiye'den farklı olarak, kadınlarla her yerde karşılaşabilirsiniz. Bütün işkollarında, kuyruklarda, geceleri gruplar halinde sokakta... Bu kadınlar güçlü oldukları izlenimini verseler de özgürlük ve kurtuluş sözcükleri onlara genellikle daha çok çalışmayı anımsatıyor.
SSCB'de "Feminizm" sözcüğü hâlâ küfür anlamına geliyor. Kadın yazını değersiz görülüyor ve küçümseniyor. Burada ciddi bir çelişki sözkonusu. 60 yıldan beri kadınların % 92'si ücretli, çoğu da ağır sorumluluk gerektiren işlerde çalışıyorlar. Konuyla ilgili son istatistiklere göre, fabrikada, okullarda, üniversitede önemli konumlarda çalışan pek çok kadın var. Ancak üst kademelere doğru kadın sayısı giderek azalıyor. Tipik kadın meslekleri varlığını sürdürüyor. Örneğin doktorların %80'i, tekstil sektöründe çalışanların çoğu kadın. Müdür kadınlar da var ama bölge eğitim sorumluları erkek. Yüksek öğrenim yapmış erkeklerin yarısı, kadınların ancak 1/7'si yönetim kademelerinde. Ortalama olarak kadınların kazancı erkeklerden 1/3 oranında daha düşük. Kadının gece ve ağır işlerde çalışma koşullarını düzenleyen yasalar olduğu halde, daha fazla ücret alabilmek için , kadınlar ağır koşullarda çalışmayı sürdürüyorlar. Çalışan kadınların hemen hepsi eve döndüklerinde, evişini tekbaşlarına yapıyorlar.
SSCB'de kadınlar yaygın olarak ekonomik bağımsızlığa sahipler. Evli çiftlerin %50'si boşanmış, bunların %70'inde boşanmayı kadınlar istemiş. Bu kadınlar boşandıkları kocaları için "Zaten çocuğumuz var, bir çocuğa daha ihtiyacımız yok" diyorlar. Toplumda kadına son derece önyargılı bir bakış açısı hakim. Yetmiş yıldır feminizm adına en küçük bir kıpırtı olmamış. Feminizm, önemli dünya meseleleri yerine, önemsiz kadın sorunlarıyla ilgilenen bir burjuva görüşü olarak niteleniyor. Yine de kadın bakışıyla, sorgulayıcı kitaplar, filmler zaman zaman görülebiliyor, ama kutsal annelik imajı toplumda egemen. Cinsellikte çifte standart geçerli. Cinsellik ve cinselliğe ilişkin tüm kavramlar birer tabu. Mastürbasyonun hastalığa yolaçacağı vb. inançları yaygın.
Kürtaj bir doğum kontrol yöntemi olarak kullanılıyor. Bu konuda istatistik yok

ama, tanıdığım kadınlar ortalama dört - altı kürtaj yaptırmışlardı. On kez kürtaj olmuş bir kadın da biliyorum. Üstelik bu kürtajlar son derece kötü koşullarda, vakum yöntemi kullanılmadan, anestezisiz yapılıyor. Diğer doğum kontrol yöntemleri de işlevsel değil. Prezervatif, otomobil lastiği üreten fabrikalarda çok sert bir maddeden imal ediliyor, dolayısıyla patlıyor. Spiral tek boy, sadece büyük kentlerde bulunabiliyor. Diyafram da var ama nerede bulunabileceğine ve nasıl kullanıldığına ilişkin bilgiye çok az sayıda kadın sahip.
Okullardaki ahlak dersinde cinsellik anlatılmıyor. Eğitim kalitesi iyi, fakat yöntemler son derece geleneksel. Eşcinsellik yasayla yasaklanmış, hastalık olarak görülüyor. Pornografi de yasak ama kadını cinsel nesne olarak kullandığı gerekçesiyle değil, cinsellik içerdiği için. (Ancak son yıllarda bir kaç çıplak kadın sahnesine yer veren filmler çekilebiliyor.) Fahişelik, ise her zaman vardı ama üç-dört yıl öncesine kadar sözü edilmiyordu. SSCB'de fahişeliğin nedeni yoksulluğun yanısıra, turistlerin kaldığı otellere, lüks ortamlara girme aracı olması. Bu ülkede sokaklarda cinsel tacize rastlamadım. (Liman kentlerinde olduğu söyleniyor) ama evliliklerde dayak olayı yaygın.
SSCB'de kadının bugünkü durumunu anlamak için biraz geçmişten sözetmek sanırım yararlı olacak.
Ülkede 1920'de kadınların yararına somut adımlar atıldı. Genel yemekhaneler, ortak çamaşırhaneler yapıldı. O dönemde kadın komünleri veya kadın erkek karışık komünlerde esas sorun, yeni bir yaşam tarzı, yeni tip insan ilişkileri geliştirmekti. Ayrıca konut sorunu komün yaşamını zorunlu kılıyordu. Yine 1920'lerde evlilik ve boşanmalar son derece kolaydı. Birlikte yaşama yaygındı ve toplumda kabul görüyordu. Evlilik dışı, evlilik içi çocuk ayrımı yoktu. Eşcinsellik ve kürtaj yasaldı. Doğum kontrolü konusunda yaygın bir bilinçlendirme politikası izleniyordu. Fuhuş ve cinsellik açıkça tartışılabiliyordu. İç savaştan sonra artan fahişeliğe karşı, "Fahişelerle değil, fahişelikle mücadele" sloganıyla fahişe kadınları eğitmeye yönelik bir kampanya başlatıldı. Öte yandan köylü kadınları politikleştirmeyi hedefleyen çalışmalar yapıldı. Köylerde kadın sorununu dile getiren, kadın delegeler sistemine KP öncülük etmişti, ama iç savaştan sonra delege sistemi kadınları KP'ye çekmek için kullanıldı. Aslında başlangıçtan beri egemen olan düşünce asıl çelişkinin sınıf çelişkisi olduğu düşüncesiydi. 1929'da kadınların artık üretime ve politikaya yeterince katıldıkları ve mali kaynak olmadığı gerekçesiyle, delegeler sistemine son verildi. Kutsal analık ideolojisi ailenin güçlendirilmesi ideolojisiyle birleştirilerek işlenmeye başlandı. Bu dönem Stalin ve sanayileşme dönemiydi. Aile emek gücünün yeniden üretildiği yer haline geldi, kürtaj yasaklandı, evlilik törenselleşti, boşanma giderek zorlaştırıldı, beş çocuğu olan annelere madalyalar takıldı. O dönemde kadın, traktör üzerinde, belden aşağısı gözükmeden aseksüel bir yaratık olarak resmediliyordu. Bu durum kadınların, sadece maruz kaldıkları bir şey değildi, vatanseverlik adına kadınlar da bu ideolojiyi besliyor, yaygınlaştırıyorlardı.
İkinci Dünya Savaşı sırasında, kadınlar yine tüm işleri üstlenmek zorunda kaldılar. Ayrıca bir milyon kadın cephede aktif olarak savaşa katıldı. Savaş sırasında ve sonrasında bu kadınlar büyük saygınlık kazandılar, elbette ki "kadın" olarak değil, "yoldaş" olarak.
20. Kongre buzların eridiği dönemdi. Kadınlar güzel elbise, makyaj, dans istiyor, toplum giderek tek yumruk olmaktan çıkıp bireyler haline dönüşüyordu.

Bu dönemde pek çok kadın yazarlık, film yönetmenliği gibi işlere soyundu. Kürtaj yeniden yasallaştı. Erkek sayısının azlığına rağmen boşanmalar arttı. 60'lı, 70'li yıllara gelindiğinde, artık kadın ve erkek kültürü diye iki ayrı kültürden sözediliyordu.
Kadınlara göre, erkeklerin kültüründe alkol, iktidar ve kariyerizm egemendi. Kadınların kültüründe ise bireysellik, analık ve toplumsal sorumluluk.. Artık ortak mutfaklar ve çamaşırhaneler çok azalmıştı. Yaygın slogan "herkesin kendi mutfağına otomatik makine" idi. Tüketim kültürü ile birlikte, evlerdeki elektronik aletlerin sayısı arttı. Kreş uygulaması 1920'lerde başlamıştı ve yaygındı, ama 60'lara kadar kreş sayısında artış olmadı. 70'lerde erkeklerin evde kadınlara "yardım" etmesi yolunda kampanyalar düzenlendi. Bu arada, politik olarak gelişkin aktif kadınlardan oluşan kadın sovyetleri, kadın sorunundan çok barış sorunuyla uğraşıyorlardı.
Perestroika, kadın sovyetleri de dahil olmak üzere pek çok şeyi değiştirdi. Bugün yeni bir "Kadın sovyeti" sistemi var. Bu "sovyet" lerin kendi mali kaynakları, hukuksal bağlayıcılıkları yok. Ağırlıklı olarak danışmanlık hizmeti veriyorlar. Amaçları kadını toplumda daha güçlü bir hale getirmek. Fabrikalara kreş, eşit iş koşulları gibi talepler üretiyorlar.
Öte yandan Perestroika SSCB'de bastırılmış toplumsal muhalefetin tümüyle ortaya çıkmasına yolaçtı, din, panslavizm gibi. Ama bu muhalif akımların çoğu, kadın sorunu konusunda son derece tutucu. Ülkedeki ekonomik reformun özü, işyerlerinin ekonomik olarak bağımsız olmasına dayanıyor. Merkezi planlama reddedilerek, mali özerklik savunuluyor. Bugüne dek, ülkede resmi işsizlik yoktu. Üretken olmasa bile kimse işinden atılmıyordu. Oysa şimdi durum değişti. Kadınlar doğum izni, çocuğun hastalığı vb. nedenlerle daha az üretken olduklarından, ileride kadın işsizliği sorunu ortaya çıkabilir. Tanıdığım bir fabrika müdürü bana, kadın işçilerin evlerine dönmelerini istediklerini söyledi. Konuyla ilgili bir araştırmada ise, kadınların % 80'i ücretli işlerde kalmak istediklerini belirtmişlerdir.
SSCB'de kadınlar giderek farklı konuşuyorlar. "Bize hep ne olmamız gerektiği söylendi, artık seçmek istiyoruz" diyorlar. Son yıllarda resmi olmayan, tabandan örgütlenen kadın grupları oluşmaya başladı. Oysa on yıl önce, sadece Leningrad'da bir grup vardı. Onların çoğu da dindar kadınlardı. Yeni gruplar farklı. Gazetecilerden, film yönetmeni kadınlardan oluşan kadın grupları biliyorum. Sosyologların, bilim kadınlarının grupları da var. Ama henüz yaygın değil. Kadınlığın büyük çoğunluğu hâlâ prenslerini bekliyorlar. Onlara "Kendinizi cinsel nesne gibi hissetmiyor musunuz?" diye sorduğunuzda "Cinsel nesne gibi hissetmesek, kadınlığımızı nasıl hissedeceğiz?" yanıtını alıyorsunuz.

Gelenekler ve Çağdaşlaşma Arasında Türk Kadını

Yelda

Konrad Adenauer Vakfı tarafından düzenlenen "Gelenekler ve Çağdaşlaşma Arasında Türk Kadını " konulu 5. Türk-Alman Gazeteciler Semineri 23-24 Ekim tarihleri arasında Pera Palas Oteli'nde yapıldı. Seminere konuşmacı olarak, Türk tarafından akademisyen kadınlar, Almanlardan da "Alman basınının önde gelen kadın mensupları" (çok iyi örgütlenen bu seminerin tanıtma broşüründe böyle ifade edilmişti) seçilmişlerdi.
Fakat bu "Alman basınının önde gelen kadın mensupları" arasında bir erkek adı da yer alıyordu: Heino Streier. Ne var ki, bize alışamadığımız bir yeni erkek tipini, "SOFTİE" erkeği tanıttığı için Heino'nun konuşmasını dinledikten sonra bunda bir sakınca olmadığına karar verdik. Ve hatta, iyi ki de burada diye düşündük zaman zaman.

Dominikın Ripablik (!)

Semineri izleyenler gerçek seyircilerdi çünkü çoğu tartışmadı, soru sormadı. Pera Palas'da bulunmak ağırbaşlılık gerektirdiğinden mi (klasik müzik ve pop müzik konseri izleyicileri arasındaki fark gibi) yoksa bazı konuşmacıların kullandığı anlaşılması güç sözcüklerden mi, bilinmez, izleyicilerin çoğu sadece izlediler, katılmadılar. İnsanı yabancılaştıran akademik terimler, bunları kullanmayanlara, kullanamayanlara haddini bildirircesine sanki Türkçe'de karşılıkları yokmuş gibi, Türkçe ifade etmek olanaksızmış gibi, sıkça kullanıldı: kalifikasyon, kodifikasyon, domestic production, Dominican REPUBLİC...

Atatürk Kadınları Kurtardı...

Kadınların çalışma hakları maddesine çekince koyarak Avrupa Sosyal Şartı'na imza atan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı İmren Aykut, açış konuşmasında hukuk alanındaki mükemmelliğe (!) rağmen çalışan kadının uygulamadan doğan sorunlarının olduğunu söyleyerek, "tarihsel gelişme süreci içinde Türk kadınının sosyal statüsünü incelediğimizde, Türklerde kadının daima ERKEĞİNİN yanında yeraldığını görmekteyiz" dedi. İmren Aykut'un,"Türk kadınının kurtuluşu ulu önder Atatürk'ün eseridir. Biz herşeyimizi ona borçluyuz" diyerek başlattığı

Kemalist söylem, bayrak yarışı gibi bazı konuşmacılar tarafından da tekrarlandı. Bir erkek, İ.Ü. B.B.Y.O. Müdürü Tayfun Akgüner, kadınların mücadelesini 'kendisini bilmezlik' olarak değerlendiriyordu sanırım, çünkü ona göre, kadınlar daha kendilerine tanınan hakları bile bilmiyorlardı. "Bu nedenle, Türk kadınını, mücadeleye atılmak zorunluluğunda görmüyorum" diye görüş beyan etti.

... Bu Masal Bizleri Uyutmaya Yetmiyor.

Şükürler olsun ki, bunlara cevap olabilecek kadın sözü de vardı: Konuşmasından kısa bir bölüm vereceğimiz Şirin Tekeli şunları söyledi: "Atatürk tarafından kadınlara sağlanan haklardan sözediliyor. Kendimi bildim bileli, yani kırk yıldık bu masalı dinlerim. Yani haklar verilmiş...Kullanılmıyorsa bundan sorumlu olanlar kadınların kendileridir. Eğer Atatürk kadınların siyasi haklarını verdiyse, bu onların siyasete aktif şekilde katılmalarını istediği için değil, o sırada varolan tek parti rejiminin, Avrupa'da aynı yıllarda varolan faşist tek parti rejimlerinden nitelikçe farklı olduğunu dünyaya kanıtlamak istediğindendir. Kadınların kendi hakları için mücadele etmedikleri uydurmacadır. II. Meşrutiyet döneminde, Kurtuluş Savaşı yıllarında çok canlı bir kadın hareketi vardır. 1935'de kadınların eşit haklarını kazandıkları, artık herhangi bir örgüte ihtiyaçları kalmadığı iddiasıyla, Türk Kadınlar Birliği kapatılmıştır. Böylece bir dönem öncesinin feminist kadınları, Kemalizm'i benimsemek zorunda bırakılmışlar".

Türbanlılar hareketinden yola çıkarak, modernlik ve gelenek, İslam ve kadın bağımsızlığı arasındaki çelişkileri irdelediği konuşmasında Nilüfer Göle "Kadının konumu, kadının hareketi, nasıl ki Kemalist dönemde modernleşme toplumsal projesinin mihenk taşıydı, bugün de gelenek-modernlik, şeriat-demokrasi ikilemlerini belirleyecek olan kadınların toplumda kendi adına, toplumsal aktör olarak yeralmasıdır" dedi. İyi şeyler dedi, hoş şeyler dedi de, sonunda bir erkek kimliği olan 'aktör' sözcüğünü kullanması, bir talihsizlikti, çünkü son derece irkiltti.

Türk erkeğinin Avrupa'dakinden farklı olarak, kadın gibi duygulu olduğunu (kadın gibi dansettiği için !), çocuklarına daha fazla sevgi gösterdiğini söyleyen Çiğdem Kağıtçıbaşı'nın seminere sunduğu araştırma sonuçları hayli ilginçti: Batı'da da yüksek prestiji olan, tıp, mühendislik, dişçilik, hukuk ve mimarlık alanında erkeklere kıyasla kadın katılım oranları meğerse şunlarmış: ABD'de % 2.3, Federal Almanya'da % 8.5, İngiltere'de % 4.3. Ve bunların ortalaması da % 5.7 iken, aynı dönemde Türkiye'de % 25. Ben, "Kadınların giremeyeceği, uygun olan olmayan mesleklerin olmadığı" bir ülkede yaşıyormuşum da haberim yokmuş ! Tabii ki haberim olmaz. Çünkü bu araştırmanın yapıldığı tarihte, 1960'da daha doğmamıştım bile. Avrupa'da ve ABD'de kadın hareketlerinin bu tarihlerden sonra yükseldiği herkesçe ve Çiğdem Kağıtçıbaşı tarafından da bilindiği halde neden bu kadar eski, geçersiz bir araştırma sonucu verdiğini sorduk kendimize. Kemalizm'e ve Cumhuriyet Türkiye'sine halel gelsin istenmiyordu herhalde...

"Modern Kadın Tanımı Geleneksel Kadın Kimliğini Tümüyle Yok Saymaz"

Türkiye'de (ve daha bir çok yerde) kadının hali pür melalinin sorumlusu olarak gösterilen feodal kalıntılar, gelenekler teranesine de bu seminerde cevap bulabilmek oldukça sevindiriciydi. Mübeccel Kıray, kadının, kırsal kesimde de şehirde de aynı olan, aile içindeki, uyum sağlama fonksiyonunu şehirde kadının bu geleneksel rolünü yeniden tarif ederek değiştirdiğine dikkat çekti. Hem

"gece yalnız başımıza bindiğimiz taksinin şoförüne namusumuz da emanet edilmiş oluyor" şeklinde örnekleyen Nükhet Sirman'ın "Geleneksel ve Modernin birbiriyle örtüştüğünü ve hatta tamamlandığını" söylemesi, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nden Necla Arat'ın itirazına yolaçtı. Geleneksel gibi, modern kadın tanımının da anneliği vurguladığını ve bu özelliğe, eş ve meslek sahibi kadın kimliklerini de eklediğini belirten Nükhet, bu konuya şöyle açılım getirdi: "Eş statüsü modernizmin her kadına önerdiği bir kimliktir. Meslek sahibi olması, kadının bu görevlerini ihmal etmesi anlamına gelmekten çok, becerisinin derecesini sergilemeye yarar. Modern kadına sunulan mesleklerin toplumda genel kabul görmelerinin bir nedeni de geleneksel kadın tanımlarına uyabilmeleridir". Böylece, "çağdaş kadın" olmakla kurtulunmayacağını bir kez daha anladık.

Almanları Dinlerken

Alman konukları anında çeviriyle izlerken bir 'dil sorunu' yaşandı. Özel alan, kamu alanı sözcüklerinin özel kesim, kamu kesimi diye, çevrilmesi rahatsızlık yarattı. Carolina Heske'nin basına dağıtılan Türkçe özet metninde "Kadınlar evlilik içinde tecavüze baş kaldırıyorlar" yazıyordu. Fakat kulaklarımıza, bu çok önemli cümle gelmedi. Belki de Carolina yazdığı bu cümleyi okumamayı tercih etti. Carolina, "Türk kadınları adına da mücadele veriyoruz, başarılarımızdan onlar da etkilenecektir" derken, Ulrike Schwieren-Hoeger de, "Birbirimizi görüyor ama anlamıyoruz" dediği, Almanya'daki Türk kadınlarına acıdıklarını söyledi. Beyaz feministlerle zenci feministler arasındaki soğuk havayı çağrıştıran bu tür ifadelerden başka şu da oldukça düşündürücüydü: Şimdilerde Almanya'da "En yeni slogan annelik"miş! Onca mücadeleden sonra?

"Erkeklerin Sorunu Olarak Kadın Sorunu"

Bir erkeğin burada neden konuştuğunun açıklamasının güç olduğunu, tanıdığı bir çok kadının kendi konuşmasını yapabileceğini söyleyerek, konuşmasına başlayan Heino Streier, "kadınlar, sadece burjuva topluma değil, o toplumu oluşturan erkeklere karşı da mücadele veriyorlar" dedi. Bizim yoldaşlar şaşıracaklar belki ama, konuşmasının devamında bunun çok yanlış olduğunu, aslında şöyle şöyle yapmak gerektiğini falan söylemedi. Kadın hareketinin erkeklerin rollerini değiştirdiğini söyleyen Heino, "Yumuşak, anlayışlı, kadınlara karşı çekingen yeni bir erkek tipi ortaya çıktı: Softie erkekler" dedi. Bu yılın Haziran ayında, SPD'nin Bonn'da düzenlediği "Erkeklerin Sorunu Olarak Kadın Sorunu" toplantısındaki "Softie" erkekleri şöyle anlattı Heino: "Bu erkekler sözlerine, o kadar heyecanlıyım ki..., o kadar üzgünüm ki..., kızgınım ki" diye başlıyorlar, ekonomi, ekoloji, toplum politikasını tartışıyorlardı. Oysa kadınlar, erkeklerin eski erkeksi kimliklerini sorgulayıp, sinema mitosu John Wayne yerine yenisinin konmadığını belirtiyorlardı: Heino, bu noktada bir küçük şikayette de bulundu: "softie" erkekler, ilginç olmayan, erotik olmayan erkekler olarak niteleniyorlarmış, kadınlar tarafından. Heino, eski cinsiyetçi rolüyle yeni rolü arasında, uyum ile direnme arasında pinpon topu gibi gidip gelen erkeklerin "softie"liğinin aslında dış görünüşte olduğunu, henüz iç görünüşünün ortaya çıkmadığını (bunu bile) söyledi. Bizde henüz icat edilmeyen "softie" erkekler, "Alman demiryollarının bir vagonuna sığabilecek" sayıdalarmış.

4 Trilyon Dolarlık "Katkı"

"Kadın aileye maddi katkıda bulunmakla beraber, aile içindeki rolü, geleneksel önyargıların etkisindedir ve çevrenin değer yargılarını düşünerek ev işlerini de

kusursuz yapma çabası gösterir. Yapılan bir araştırmada kadınların hiç bir ücret almadan evde yaptıkları çocuk bakımı , ev temizliği, bulaşık, çamaşır, dikiş gibi hizmetlerin ekonomik değerinin yılda 4 trilyon dolar olduğu ortaya çıkmıştır". İnanılacak gibi değil ama, bu sözlerin sahibi, İmren Aykut. Bu hatırlatmayı yapan Aykut, "Kadınların yarattığı bu müthiş değer, milli gelir hesaplarına da yansıtılmamak ta, yani yok farzedilmektedir" de dedi! Ulrike'de, "Almanya'daki Türk kadınlarının yarısı aile bütçesine KATKI için hem işte, hem evde çalışıyorlar" dedi. Kadınlara uygulanan ayrımcılık, kadınların ezilmişliği üzerine onca olumlu sözler eden Şükran Ketenci'nin, kadınların yaptığı işlere neden ısrarla "katkı" dediğini anlayamadık. Örnekleyelim: "Elbette çalışma yaşamına katılım, kadının çalışmasının karşılığında, aile bütçesine görünen bir KATKI sağlayabilmesi, evinden dışarıdaki yaşama çıkması ile kimlik kazanması arasında doğrudan bir bağıntı var. Aslında, yaşam koşulları, kentte de kadını, aile bütçesine KATKIda bulunmaya, çalışma yaşamına girmeye zorlamaktadır. Bu verilere göre kentlerde yaşayan kadınlarımızın çalışma yaşamına girebilenleri, aile bütçesine KATKIda bulunabilenleri bir milyona dahi ulaşmıyor. Çelişen istatistiklere göre 3-5 milyon işsizi olan ülkemizde, yasal bir iş bulamayan, eğitim görmediği, meslek ve beceri sahibi olmadığı için erkekler dünyasında iş bulmak konusunda yarışamayan, ancak aile bütçesine KATKIda bulunmak zorunda olan kadın, kaçak üretimde çalışıyor. Aile bütçesine KATKI için zorunlu, düşük ücretli zor işlerde çalışan kadınların eve dönme özlemleri vardır. Çalışan genç kızlar evlenirken veya çocuk doğurduklarında işi bırakmayı seçmektedirler. Daha sonra yine zorunlu olarak aile bütçesine KATKI için işe dönmektedirler. Türk kadınının, doğrudan üretimdeki yeri ve katkısı ile çelişkili olan ve, bunun gerisinde kalan haklarının gelişimi ise sosyal alanda kadınlarımızın alabilecekleri yer ile doğrudan bağlantılıdır".

Seminer salonundan bir görüntü

Mor Çatı Kadın Sığınağı İçin Elele !

Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyasının yaklaşık altı aydır süren *Sığınak* projesi yeni bir aşamada ! Dayak yiyen kadınların başvurabileceği, saldırı korkusu olmadan çocuklarıyla birlikte bir süre kalabileceği bir ev kuruluyor. Şişli Belediyesi bina vermeyi kabul etti.

1987 'den bu yana Dayağı Protesto Yürüyüşü, **Bağır! Herkes Duysun!** adlı kitabın hazırlanması ve dayanışma ağları ile yaygınlaşan kampanya, **Şimdi Sığınak İçin!** sloganıyla sürüyor. TÜYAP Kitap fuarında 10 gün boyunca sığınak projesini tanıtan kadınlar, kurulacak sığınağı yönetecek bir ***vakıf*** kurmak için bağış toplamaya başladılar.

Belediye'nin bina vererek katkıda bulunacağı sığınak, kadınlar tarafından, kadınlar için, feminist ilkeler doğrultusunda yönetilecek.Projeyi hazırlayan gurubun özellikle üzerinde durduğu nokta, sığınağın bir "huzurevi" ya da kadınların evlerine dönmeden önce "tedavi" edildikleri bir çeşit klinik olmaması. (İzmir Belediyesinin sonuçsuz kalan ve geçenlerde kapatılan girişimini anımsayın!) Sığınağın amacı, başvuran ve yaşamını değiştirmek isteyen kadınlara, kendi ayakları üzerinde durarak yaşama şansını, olanağını tanımak ve bu amaçla kadınların dayanışmasını sağlamak.

Kadınlar! sığnak projesini tanıtan kitapçığı almak, çevrenizdekilere anlatmak, projeye katılmak, bağışta bulunmak, bir sığınağın nasıl işletilmesi, ne tür hizmetler sunması gerektiği konusunda düşüncelerinizi iletmek, paylaşmak için aşağıdaki telefon ve adreslere başvurun:

Tel: 148 86 83 Türkbeyi Sok. No: 33/1
Pempe Apt. Pangaltı İSTANBUL
Çarşamba: 18.30-20.30 Cumartesi: 12.00-17.00

Tel: 159 16 28 Barbaros Bul. Hüsnü Salman Sok. 12/3
Çarşamba: 16.00-19.00 Cumartesi: 12.00-17.00

KAKTÜS

Nürnberg'de İki Toplantı

Şahika Yüksel

Ekim ayında Nürnberg'de iki kadın toplantısına katıldım. Toplantılardan ilki Ana Çocuk Sağlığı Merkezi'nde 'kadın ve şiddet' konusunda idi. Sadece Türk kadınlarının katıldığı bu toplantıda 'Kadınlar Dayağa Karşı Dayanışma' kampanyasının çalışmaları büyük bir ilgi ile tartışıldı. Kampanyanın, kadınların geçici süreler çocuklarıyla birlikte kalabileceği bir sığınağın açılma aşamasına gelmesi ve bunun ne denli bir çözüm olabileceği söyleşinin odağı idi.
Kız çocuklarının aile içinde kullanımı konusu ise, tersine pek ilgi çekmedi. Lale'nin hatırlattığı gibi bu tür davranışların tam bir karşılığı bile yok dilimizde. Başka dillerden edinilen (insest) namı ile anıyoruz.
Bir sonraki gün katıldığım toplantı ise sırf bu konuda idi. Toplantı aile içi veya dışında cinsel olarak taciz edilen çocukların sorunları konusunda çalışan bir dernekte yapıldı. Alman kadınlarla yaptığımız bu söyleşide olayın ve annelerin, bu olayı tanımaktaki, kabul etmekteki güçlüklerinin benzerliği dikkat çekici idi. Çocukların ve kadınların aile içinde cinsel tacizi konusundaki tabuyu deşelemekte feminist psikologlar, sosyal hizmet uzmanları yanında, bizzat konuyu yaşayan kadınların katkıları ve rolleri inkar edilemezdi.
Yeni başlayan cinsel taciz kampanyası sırasında, kız çocuklarının, yaşlarından çok büyük olan sorunlarını da enine boyuna tartışmak umuduyla.

Şahika (sağ başta) Nürnberg'deki kadınlarla Çocuk ve örgü-kadın emeği toplantılarda bile kesintiye uğramıyor

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Kuruluyor

Kadınlar tarafından Türkçe yazılmış her türlü yazılı malzemeyi toplamak, kütüphane bünyesine yerleştirmek, muhafaza etmek, okuyucu ve araştırmacılara sunmak amacıyla Kadın Eserleri Kütüphanesi kuruluyor. Kütüphanenin kurulup faaliyete geçebilmesi için, aynı adla bir vakıf kurulacak. Kuruluş çalışmalarını Füsun Akatlı, Jale Baysal, Aslı Mardin, Şirin Tekeli ve Füsun Yaraş yürütüyor. Kuruluş taslağı'nda yer alan açıklama şöyle diyor:

'Tarihte unutulmuş birçok önemli unsur gibi, toplumun yarısını oluşturan kadınların, toplumdaki yerleri, yaşantıları ve yaratmış oldukları eserler, bilinçli bir çaba gösterilmez ise gün ışığına çıkarılamayacak, son derece önemli ve değerli pek çok deneyim, duygu ve düşünce karanlıkta kalmaya mahkum olacaktır. Bir yandan o yaratıcıların anısına duyulan saygı,- diğer yandan onlardan öğrenecek çok şeyimizin olması, böyle bir çabayı, bugün biz kadınların önüne görev olarak koymuştur.

Eskiyi gün ışığına çıkarmanın çok çeşitli görevleri vardır. Örneğin, ilk akla gelen, eski harflerle, eski Türkçe yazılmış eserleri bugünkü dilimize aktarmaktır. Eski Türkçe yazılmış, hatta hiç basılmamış, gün ışığı görmemiş eserleri ortaya çıkarmak bir başka uğraş alanıdır. Bu, bir kadının, bizden önce yaşamış kadınların yaşantılarını tanıtacak mektupları da olabilir... Sahafların bir kenarında unutulmuş bir kadın günlüğü de...

Kütüphane çalışmasının iki ögesi var. Birincisi, geçmişimizi (kadınların tarihi) iyi tanımak ve bu 'bilgiyi" bugünün araştırmacılarına derli toplu şekilde sunmak; ikincisi de bugünün yazılı belgelerini saklayarak gelecek nesiller için hazırlamaktır".

KAKTÜS

Üfürükçü Melodiye Dikkat !

Özden Dilber

Son günlerde televizyonda dikkatimi çeken bir gazete reklamı var. Slogan "Türkiye'nin tek kaliteli kadın gazetesi". Gözlerini baydırarak "Gerçek kadın gazetesi"ne duydukları hayranlığı dile getiren kadınlar, başka kadınlara da mutlaka okumalarını salık veriyorlar. Bu muhteşem gazetenin adı " Melodi"
Merak ettim bu gerçek, kaliteli, tek kadın gazetesi ne menem şeymiş diye. Şimdiye kadar kadınlara layık görülen gazeteleri biliyoruz. En ucuzundan bir fotoroman mutlaka olacak. Ayrıca kadınların sorunlarına "Evladım, kocadır yapar, dizini kır otur" tarzında öğütler veren muhtelif ablalar köşeleri de mutlaka olacak. Ek olarak meşhurlar dünyasından yemek tarifleri (çünkü erkeğin kalbine giden yol daima ne hikmetse mideden geçiyor), evet / hayır/ hiçbiri tarzında cevapları olan en aptalından testler (böylece kadın kişiliğini bulacak, kendini tanıyacak) ve tabii güzel olmanın yollarını anlatan 'pratik' bilgiler. Bunlara daha nicelerini ekleyebilirsiniz.

Ama sözü geçen gazetenin bu marifetlere ek olarak önemli bir marifeti daha var: Büyü tarifleri veriyor. En şefkatli abla veya bir bilen üslubuyla "Eşek kulağını, domuz yağıyla kaynat, içine bir çimdik zencefil koy, bir de kurbağa gözü ilave ettin mi tamam. Bu yaptığını kocana içirtmeyi de başarırsan ötesinden korkma, artık senden başka kadını gözü görmez". İçinde sıkıntı mı var? Her gün aynı işleri yapmaktan, dört duvar arasına hapsolmaktan, üstüne üstlük arada sırada dayak yemekten falan değildir, olsa olsa kötü cinler içine girmiştir. Gün doğarken kırk kere kıbleye dönüp tespih çek, geçer. Ve daha ne akıl almaz öğütler.

İşte biz kadınlara layık görülen gazeteler, yayınlar bunlar. Çünkü böyle olmamız isteniyor. Dedikodu yapın, güzel olun, güzel yemek yapın, az konuşun, çok büyü yapın. Yapın ki derdiniz tasanız kalmasın, yapın ki kafayı üşütün, fazla düşünmeyin. Kusura bakmayın sayın gazete yöneticisi olan beyler! Büyüleri birazcık siz yapın, bizim başka işlerimiz var.

Not: Son zamanlarda büyü tariflerinin yerini, yemek tarifleri aldı.

ABONE ÜCRETİNİZİ YATIRDINIZ MI ?

SAYIN ABONELERİMİZ
Özellikle PTT havalesiyle gelen abone ücretlerini gönderenin adı banka kayıtlarına eksik geçtiğinden aksaklıkları önlemek için aşağıdaki fişi doldurarak bize geri göndermenizi rica ediyoruz.
Lütfen abone ücretini yatırma tarihini, hangi yolla (banka şubesi, PTT gönderi numarası vb.) gönderdiğinizi belirtin. Mümkünse gönderi makbuzunun bir fotokopisini ekleyin.Teşekkürler.

Adı Soyadı	:
Adresi	:
Abone olduğu sayılar	:
Abone ücretini yatırdığı tarih	:
Abone ücretini yatırdığı kurum	: